

Maribor ima priložnosti

TRAJNOSTNA URBANA STRATEGIJA ZA MARIBOR

MESTNA OBČINA
MARIBOR

Naročnik: Mestna občina Maribor
 Ulica heroja Staneta 1
 2000 Maribor

dr. Andrej Fištravec, župan

Dokument: Trajnostna urbana strategija Mestne občine Maribor

Delovna skupina
 za izdelavo Trajnostne urbane strategije

Kabinet župana
 Služba za razvojne projekte in investicije

Igor Kos
 Boris Ketiš
 Andreja BUDAR

Medobčinski urad za varstvo okolja
 in ohranjanje narave
 Sektor za zdravstveno in socialno varstvo
 Sektorja za urejanje prostora

Brigita Čanč
 Lilijana Zorko
 mag. Lidija KODRIČ VUK
 Urška JAMBROVIČ
 Aleš KLINC

Sektorja za komunalno in promet

Mariborska razvojna agencija

Boris KEUC

ENERGAP

dr. Vlasta KRMELJ

Univerza v Mariboru

doc. dr. Andrej Naterer
 dr. Ana Vovk Korže
 doc. dr. Uroš Horvat

Nevladni sektor

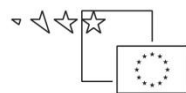
Andrej Žižek, arhitekt
 Borut Osonkar

Zunanji sodelavci

Vesna Rebernak, arhitektka
 Robert Gostinčar, krajinski arhitekt
 Boris Cebek

Služba za Geografski informacijski sistem
 in obdelavo podatkov

Staško Vešligaj

Naložba v vašo prihodnost
 OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
 Kohezijski sklad

Datum: oktober, 2015

0. KAZALO

0. KAZALO	3
0.1 SEZNAM OKRAJŠAV	6
1. UVOD	7
MESTO PRILOŽNOSTI	7
OBVLADOVANJE PREHODA V TRAJNOSTNO MESTO	7
OBLIKOVANJE DELOVNE SKUPINE	8
PROCES VKLJUČEVANJA JAVNOSTI	8
KONTEKST TRAJNOSTNE URBANE STRATEGIJE V DOKUMENTIH KOHEZIJSKE POLITIKE	8
NAMEN IZDELAVE TUS-MOM	10
NAVEZAVA TUS-MOM NA REGIONALNI RAZVOJNI PROGRAM ZA PODRAVSKO RAZVOJNO REGIJO 2014–2020	11
2. INVENTARIZACIJA/ANALIZA STANJA	12
OSEBNA IZKAZNICA MESTNE OBČINE MARIBOR	12
2.1. PROSTOR	14
STARO MESTNO JEDRO	14
MESTO MARIBOR IN REKA DRAVA	15
BIVANJSKI STANDARD	16
ODPRTE JAVNE POVRŠINE IN NARAVNI POTENCIAL	17
JAVNA INFRASTRUKTURA	19
OPUŠČENA IN DEGRADIRANA OBMOČJA	20
STRUKTURNA NEUSTREZNOST IN TRAJNOSTNA NEVZDRŽNOST GRAJENEGA TKIVA	21
2.2. DEMOGRAFSKE ZNAČILNOSTI MOM	21
2.3. EKONOMSKO STANJE IN STANJE DELOVNIH MEST V MOM	30
2.4. OKOLJE	35
ZRAK	35
VODE	35
HRUP	36
SVETLOBNO ONESNAŽENJE	36
PODNEBNE SPREMEMBE	36
RAVNANJE Z ODPADKI	37
ODPADNE VODE	37
RABA ENERGIJE	38
2.5. PROMET	41
KOLESARJENJE	42
2.6. TURIZEM, KULTURA, ŠPORT	44
2.7. VODENJE MESTA IN INSTITUCIJE ODLOČANJA	45
VODENJE IN UPRAVLJANJE MESTA	45
PROBLEM NEUČINKOVITEGA UPRAVLJANJA KOMUNALNE INFRASTRUKTURE	45
RAZMEJITEV MESTNIH ČETRTEI	45
SODELOVANJE MESTA Z UNIVERZO	47
SODELOVANJE Z NEVLADNIM SEKTORJEM (NVO)	47

2.8. OBSTOJEČE STRATEGIJE IN DOKUMENTI V MOM	48
DOPOLNJEN OSNUTEK OBČINSKEGA PROSTORSKEGA NAČRTA – KONCEPTUALNI DEL (2013)	48
CELOSTNA PROMETNA STRATEGIJA (2015)	48
LOKALNI PROGRAM ZA KULTURO (2015)	48
STRATEGIJA RAZVOJA MARIBORA 2030 – Z DOPOLNITVAMI (2012)	48
KOLESARSKA STRATEGIJA MESTA MARIBOR 2013–2030 (2013)	48
STRATEGIJA RAZVOJA TURIZMA TURISTIČNE DESTINACIJE OSREDNJA ŠTAJERSKA 2010–2020 (2012)	49
LOKALNI PROGRAM MLADIH V MESTNI OBČINI MARIBOR ZA OBDOBJE 2015–2020 – osnutek (2015)	49
LOKALNI ENERGETSKI KONCEPT MESTNE OBČINE MARIBOR (2008)	49
2.9. SKLADNOST TUS-MOM S CILJI STRATEGIJE PROSTORSKEGA RAZVOJA SLOVENIJE (SPRS)	50
2.10. SKLADNOST TUS-MOM S STRATEGIJO PAMETNE SPECIALIZACIJE (SPS)	53
2.11. NOVE EKONOMIJE IN USTVARJANJE DELOVNIH MEST	54
3. SWOT/ANALIZA PREDNOSTI, SLABOSTI, PRILOŽNOSTI IN TVEGANJ	56
4. MARIBOR IMA PRILOŽNOST	61
OD VIZIJE K REALNOSTI	61
MARIBOR BO KROŽNO MESTO	61
MARIBOR SAMO-ZADOSTNO VKLJUČUJOČE MESTO	62
POT DO URESNIČITVE VIZIJE	62
5. UKREPI IN PROGRAMI	65
5.1 PREDNOSTNA USMERITEV 1: saMozadostni Maribor	65
UKREP 1: AKTIVACIJA LASTNIH POTENCIALOV IN LASTNE EKONOMIJE	65
UKREP 2: VZPOSTAVITEV SISTEMA SAMOOSKRBE	65
UKREP 3: ZAČASNA RABA DEGRADIRANIH OBMOČIJ	66
UKREP 4: ZA URBANE VRTOVE IN ČEBELARJE	67
UKREP 5: OBVLADOVANJE URBANE REVŠČINE	67
UKREP 6: ZA MEDGENERACIJSKO POVEZOVANJE	67
UKREP 7: PROTIUKREPI DEMOGRAFSKI EROZIJI IN GETOIZACIJI	68
UKREP 8: ZA ZDRAVJE IN ZDRAVO PREHRANO	68
UKREP 9: MESTNE SOSESKE Z LASTNO IDENTITETO	68
5.2 PREDNOSTNA USMERITEV 2: Mobilni Maribor	69
UKREP 10: POVEZOVANJE MESTA Z ŽELEZNIŠKO INFRASTRUKTURO IN LETALIŠČEM	69
UKREP 11: IZKORIŠČANJE POTENCIALA KOLESARJENJA	69
UKREP 12: MESTO KRATKIH POTI	69
UKREP 13: OBLIKOVANJE PRIVLAČNEGA JAVNEGA POTNIŠKEGA PROMETA	69
UKREP 14: ZA MOBILNOST RANLJIVIH SKUPIN PREBIVALSTVA	70
5.3 PREDNOSTNA USMERITEV 3: preMeteri Maribor	70
UKREP 15: Nov način upravljanja mesta	70
PODUKREP 1: OBLIKOVANJE TRAJNOSTNE PROSTORSKE POLITIKE – TRAJNOSTNI URBANIZEM KOT DRUŽBENA PLATFORMA	70
PODUKREP 2: TRAJNOSTNA ORGANIZACIJA (REORGANIZACIJA) UPRAVE MOM	70
ORGANIZACIJSKA ENOTA ZA STRATEŠKO CELOSTNO IN DINAMIČNO PROSTORSKO PLANIRANJE	70
ORGANIZACIJSKA ENOTA ZA TRAJNOSTNO UPRAVLJANJE ZELENIH POVRŠIN	71

ORGANIZACIJSKA ENOTA ZA TRAJNOSTNO MOBILNOST	71
PODUKREP 3: POVEČANJE UČINKOVITOSTI UPRAVLJANJA	71
UKREP 16: POVEČEVANJE KVALITETNEGA SODELOVANJA Z DRŽAVNIMI IN EU CENTRI (EU, SLO)....	71
UKREP 17: PRESTRUKTURIRANJE MESTNIH FINANC.....	72
UKREP 18: PREOBLIKOVANJE MESTNIH ČETRTEI	72
UKREP 19: INFORMACIJSKA PLATFORMA Z DIGITALIZACIJO PODATKOV	72
UKREP 20: SODELOVANJE MESTA Z UNIVERZO IN NEVLADNIMI ORGANIZACIJAMI	73
PODUKREP 1: SODELOVANJE MOM Z UNIVERZO	73
PODUKREP 2: SODELOVANJE MOM S SEKTORJEM NVO	73
5.4 PREDNOSTNA USMERITEV 4: Mestni Maribor	73
UKREP 21: CELOSTNA PRENOVA URBANEGA PROSTORA S POMOČJO ODPRTIH PISARN ZA URBANO PRENOVO	73
UKREP 22: PRENOVA JAVNIH POVRŠIN	73
UKREP 23: OPOLNOMOČENJE PREBIVALSTVA	74
UKREP 24: TURIZEM KOT POVEZOVALNA DEJAVNOST V MESTU	74
PODUKREP 4: PROMOCIJA MESTA – ZNAMČENJE IN TRŽNA ZNAMKA	74
UKREP 25: KULTURA ZA URBANO PRENOVO	75
UKREP 26: EKOLOŠKA IN ENERGETSKO VARČNA STANOVANJSKA INFRASTRUKTURA	75
PODUKREP 1: AKTIVIRANJE POTENCIALA PRAZNIH STANOVANJ IN LOKALOV	75
5.5 PREDNOSTNA USMERITEV 5: prizeMljeni Maribor.....	76
UKREP 27: PREUREDITEV ZELENEGA OBROČA	76
UKREP 28: INTEGRACIJA REKE, MARIBORSKEGA OTOKA IN NARAVNE STRUGE	76
UKREP 29: UREDITEV LINEARNIH PARKOV IN PREOBLIKOVANJE MESTNIH GOZDOV	76
UKREP 30: ZELENE STREHE, RECIKLIRANJE, LOČEVANJE ODPADKOV	76
UKREP 31: CESTNE IN PARKIRNE POVRŠINE S KRAJINSKIMI PRVINAMI IN DREVOREDI	77
UKREP 32: VODA KOT KVALITETA IN POTENCIAL	77
UKREP 33: VRNITEV JAVNEGA PROSTORA (MESTO BREZ REKLAM, UPOŠTEVANJE JAVNEGA DOBRA)	77
UKREP 34: NADGRADNJA STANDARDOV ZA ODPRTE POVRŠINE	77
5.6 CELOVIT URBANI PROJEKT	78
6. IMPLEMENTACIJA STRATEGIJE	78
ODGOVORNOST ZA IZVAJANJE	78
STRATEŠKI SVET	78
OPERATIVNO IZVAJANJE	78
VREDNOTENJE.....	79
POROČANJE	79
KAZALCI USPEŠNOSTI	79
DINAMIKA IZVAJANJA UKREPOV ZA DOSEGO CILJEV	81
7. PRILOGE	83

0.1 SEZNAM OKRAJŠAV

APZ	aktivna politika zaposlovanja
BDP	bruto domači proizvod
CLLD	lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost
CPS	celostna prometna strategija
ČN	čistilna naprava
DS	delovna skupina za pripravo Trajnostne urbane strategije
EC (EK)	Evropska komisija
EKSRP	Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja
ELKO	ekstremno lahko kurilno olje
EPK	Evropska prestolnica kulture
EPOMM	Evropska platforma za upravljanje z mobilnostjo
ESRR	Evropski sklad za regionalni razvoj
ES	Evropski svet
ESS	Evropski socialni sklad
EU	Evropska unija
GIS MOM	Služba za Geografski informacijski sistem in obdelavo podatkov Mestne občine Maribor
HE	hidroelektrarna
IRO	Indeks razvojne ogroženosti
JPP	javni potniški promet
KRVS	kohezijska regija vzhodna Slovenija
KS	krajevna skupnost
LPK	lokalni program za kulturo
LPM	lokalni program za mlade
MČ	mestna četrt
MKO	mešani komunalni odpadki
MO	mestne občine
MOM	Mestna občina Maribor
MS	mestni svet
MSP	mala in srednje velika podjetja
NVO	nevladne organizacije
OP	operativni program
OVE	obnovljivi viri energije
PM	prašni delci (z velikostnim razredom)
PVO	presoja vplivov na okolje
SPRS	strategije prostorskega razvoja Slovenije
SVRK	Služba vlade za razvoj in evropsko kohezijsko politiko
SURS	Statistični urad Republike Slovenija
TGP	toplogredni plini
TUS	Trajnostna urbana strategija
TUS-MOM	Trajnostna urbana strategija Mestne občine Maribor
UM	Univerza v Mariboru
UZ MOM	urbanistična zasnova Mestne občine Maribor

1. UVOD

*Za praznino je obup, za obupom novi up.
(Lačni Franz)*

MESTO PRILOŽNOSTI

Mesto Maribor se od 90 let preteklega stoletja nenehno nahaja v procesu iskanja lastne identitete.

Zaton industrije v mestu, ki je veljalo za industrijski center ne le Slovenije, temveč celotne Jugoslavije, je mestu zadal udarec, katerega posledice so prisotne še danes. Osamosvojitve Slovenije je s sabo prinesla procese centralizacije, ki so za Maribor pomenili izgubo vpliva v širši regiji, prav tako pa otežili dostop do trgov v preteklosti večje države. Z vstopom v EU so se ti procesi negativno nadgradili, saj se mesto ni uspelo ustrezno prestrukturirati in prilagoditi dodatni liberalizaciji prostora in ekonomije. Deloma je za to odgovorno vodstvo mesta, ki ni uspelo delovati ustrezno povezovalno niti na projektu, kot je bil Maribor - Evropska prestolnica kulture leta 2012, ki je bil do danes morda največja priložnost za pozitivno spremembo samopodobe mesta in njegovo celovito preobrazbo. Globalno gospodarsko nazadovanje po letu 2009 je v mesto prineslo dodatne oslavitve ekonomske moči in hkrati močno poslabšalo demografsko sliko z odhodom mladega, perspektivnega kadra v druge dele države ali celo v tujino.

Odgovor na eksistenčna vprašanja mesta pa v nobenem polpreteklem času ni bil pomembnejši, kot je danes. Mesto Maribor se sooča s problemi, ki se nahajajo v srži urbane trajnosti. Naj so to okoljska vprašanja, demografski razvoj ali urbani prostor. Prav vsa področja so potrebna posebne pozornosti, da bi lahko zagotovili njegov nadaljnji obstoj in bodočim generacijam ustrezne pogoje za bivanje v mestu.

Trajnostna urbana strategija Mestne občine Maribor (TUS-MOM) je dokument, ki prikazuje oris stanja in izzivov, s katerimi se mesto sooča danes. Hkrati so v njem usmeritve, s katerimi mesto lahko in mora stopiti korak naprej, postaviti temelje za svoj trajnostni razvoj in zagotoviti izboljšanje kvalitete življenja za svoje prebivalce. Strategijo je zasnovala strokovna delovna skupina v sodelovanju z MOM in javnostjo.

OBVLADOVANJE PREHODA V TRAJNOSTNO MESTO

V mestih se danes v vedno večji meri srečujemo s problemi, kot so omejena količina energetskih in materialnih virov, zagotovitev oskrbe z zdravo prehrano in neoporečno vodo, s povečano emisijo toplogrednih plinov in degradacijo naravnega okolja. Vsi naštetih problemi močno prispevajo k socio-ekonomskim napetostim v celotni družbi.

Mnoga mesta prepoznavajo te izzive in načrtujejo ambiciozne ukrepe za doseg želenih trajnostnih indikatorjev. Mestni uradniki, ki se spoprijemajo s temi izzivi, so soočeni z omejitvami tako političnih kot tudi regulacijskih instrumentov, ki so jim na voljo. Žal jim ostane malo manevrskega prostora za potrebno ukrepanje glede na kompleksnost reševanja trajnostnih vprašanj. Postopki za izvajanje teh nalog niso enoznačni ali v naprej določeni. Problemi so zasidrani globoko v kulturi in običajih družbe ter jih je nujno potrebno premagati, saj le postopne spremembe mnogokrat ne zadostujejo več. Potreben je časovno determiniran proces preoblikovanja in temeljita tranzicija, znotraj le-te pa so nujni temeljni premiki v načinu razmišljanja, kakor tudi v praksah in strukturah, z nujnim vključevanjem deležnikov mnogoterih področij.¹

V teh prizadevanjih uprava mesta ni sama. Mnogi posamezniki, podjetja in nevladne organizacije ustvarjajo iniciative, ki, vsaka na svoj način, prispevajo k vzdržni prihodnosti. Vloga procesa Trajnostnih urbanih strategij – TUS, je v podpori vsem tem prizadevanjem.

Definiranje procesa prehoda v trajnostno mesto je bistvena operativna naloga, ki temelji na viziji mesta,

¹ Transition management in the urban context, DRIFT (2014)

² <http://www.city-toolbox.net/?p=285>

kakršnega si želimo v prihodnosti.

OBLIKOVANJE DELOVNE SKUPINE

Delovna skupina za izdelavo TUS je bila zastavljena strateško in interdisciplinarno. Člani so bili imenovani na podlagi njihovega strokovnega oziroma znanstveno raziskovalnega dela, ter afilijacije.

Delovna skupina je vključevala predstavnike različnih sektorjev MOM, predstavnike Univerze v Mariboru (UM), predstavnike nevladnih organizacij ter zunanje sodelavce. Glavni namen strokovne in afilijacijske pestrosti delovne skupine je bil v zagotovitvi širine diskurza v delovni skupini ter široke in učinkovite diseminacije Trajnostne urbane strategije.

PROCES VKLJUČEVANJA JAVNOSTI

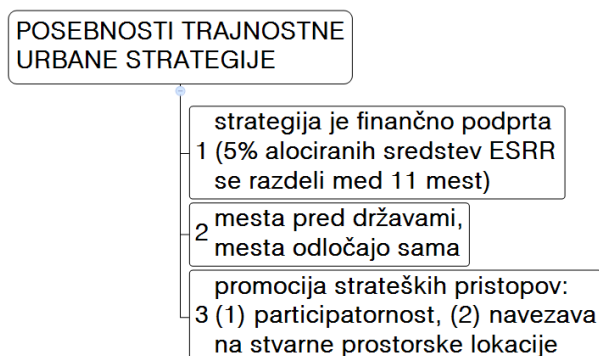
Ob že omenjenem odprtem pristopu k oblikovanju delovne skupine, ki je vključila predstavnike pomembnih skupin v mestu, so v fazi priprave potekali javni posveti razdeljeni po tematskih področjih in sicer: (1) okolje, ravnanje z odpadki in energetika, (2) prostor, promet in mestne četrti ter predstavitev demografije in zdravja, (3) gospodarstvo, ekonomija in turizem, (4) znanost, kultura in NVO. Posveti so potekali v tednu med 14.9.2015-18.9.2015 v razstavišču Urban), s ciljem seznanitve in vključitve javnosti v proces oblikovanja TUS. Podatki, zbrani v fazi posvetov, so predstavljali osnovo za izvedbo druge faze, katere namen je bil prepoznanje prednostnih področij, ki bi jih bilo mogoče vgraditi v TUS.

Sestavljanje TUS-MOM in vsi sestanki DS so potekali v javnem odprtem prostoru galerije Urban v centru mesta Maribor. V času dela je bilo s člani DS mogoče navezati stike in spregovoriti tudi neposredno, kar so nekateri prebivalci mesta tudi izkoristili. V okviru prireditve »UH-3«, ki je bila organizirana s strani NVO na temo začasne rabe in participacije v javnem prostoru dne 24.10.2015, je potekala tudi predstavitev in informiranje o TUS-MOM.²

KONTEKST TRAJNOSTNE URBANE STRATEGIJE V DOKUMENTIH KOHEZIJSKE POLITIKE

V okviru priprave koriščenja sredstev Evropskega sklada za regionalni razvoj za namene izvajanja ukrepov trajnostnega urbanega razvoja se mestne občine srečujejo z novim načinom razmišljanja EK. Ta je usmerjen k uresničevanju vsega spektra ciljev skozi vlaganja v urbane teme. Trajnostna urbana strategija je v mestu temelj uresničevanja te politike, hkrati se v nekaterih točkah razlikuje od podobnih dokumentov iz preteklosti.

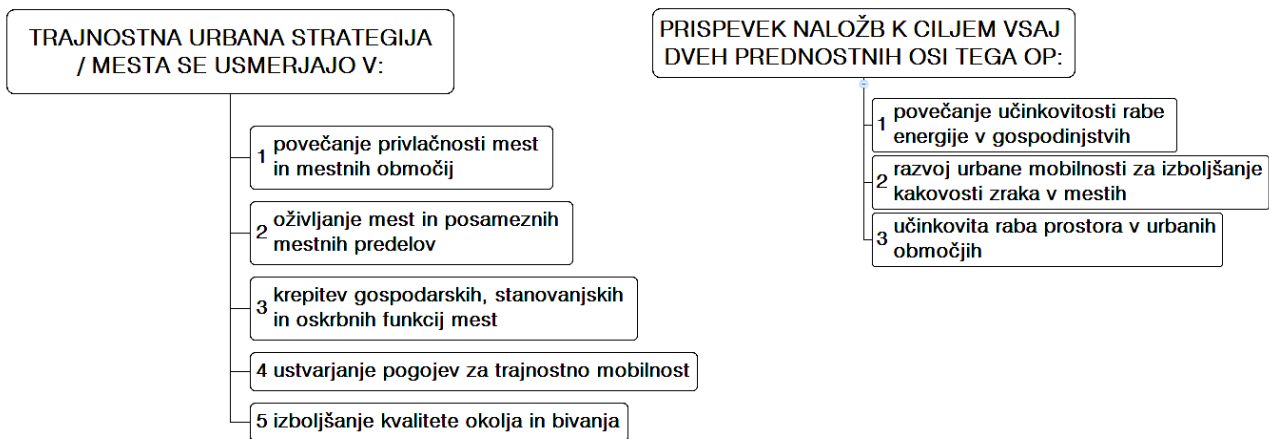
Slika 1: Posebnosti TUS.

Trajnostna urbana strategija Mestne občine Maribor (TUS-MOM) temelji na konceptu integrirane urbane strategije, ki v ospredje socialnega, kulturnega in ekonomskega razvoja v EU postavlja mesto. Merila za izbor operacij v okviru operativnega programa za izvajanje evropske kohezijske politike za obdobje 2014–2020 sledijo usmeritvam, ki naj so vključene v trajnostno urbano strategijo.

² <http://www.city-toolbox.net/?p=285>

Slika 2 Usmeritve in cilji OP, ki jih mora upoštevati TUS

Izdelava trajnostnih urbanih strategij mestnih občin za izvajanje celostnih teritorialnih naložb je namenjena tudi pripravi na črpanje sredstev iz programskega obdobja 2014–2020 s ciljem čim kvalitetnejše in celovite priprave ter s tem zagotavljanja čim boljše uspešnosti črpanja sredstev.

Vlaganja iz mehanizma kohezijske politike in trajnostnih urbanih strategij imajo sledeče cilje:

4. prednostna os operativnega programa »Trajnostna raba in proizvodnja energije in pametna omrežja«:

- prednostna naložba: »Spodbujanje energetske učinkovitosti, pametnega upravljanja z energijo in uporabo obnovljivih virov energije v javni infrastrukturi, vključno z javnimi stavbami in stanovanjskim sektorjem«;
- prednostna naložba: »Spodbujanje nizkoogljicnih strategij za vse vrste območij, zlasti za urbana območja, vključno s spodbujanjem trajnostne multimodalne urbane mobilnosti in z ustreznimi omilitvenimi prilagoditvenimi ukrepi«.

6. Prednostna os »Boljše stanje okolja in biotske raznovrstnosti«:

- Prednostna naložba: »Ukrepi za izboljšanje urbanega okolja, oživitev mest, sanacijo in dekontaminacijo degradiranih zemljišč (vključno z območji, na katerih poteka preobrazba), zmanjšanje onesnaženosti zraka in spodbujanje ukrepov za zmanjšanje hrupa«.

Formalni okvir za izdelavo Trajnostnih urbanih strategij v uredbah EU je:

- Uredba Evropske Unije št. 1301/2013 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 17. decembra 2013 o Evropskem skladu za regionalni razvoj in o posebnih določbah glede cilja "naložbe za rast in delovna mesta" ter o razveljavitvi Uredbe (ES) št. 1080/2006.

Operativni program za izvajanje evropske kohezijske politike v obdobju 2014–2020 (OP) na podlagi analize stanja opredeljuje ožji nabor področij, ki bodo predmet vlaganj sredstev ESI skladov. Pri oblikovanju tega nabora so upoštevani cilji EU.

Za lažje doseganje ciljev OP se za celostno prilagoditev posebnim teritorialnim izzivom, celostni pristopi uresničujejo s celostnimi teritorialnimi naložbami trajnostnega urbanega razvoja (CTN) in lokalnim razvojem, ki ga vodi skupnost (CLLD) ter s spodbujanjem načrtovanja in izvajanja operacij celostnega pristopa.

NAMEN IZDELAVE TUS-MOM

Osnovni namen TUS je vzpostavitev platforme za pripravo in izvajanje projektov in programov znotraj urbanega dela MOM. Trajnostna urbana strategija MOM temelji na petih osnovnih vsebinskih stebrih razvoja:

1. *saMozadostni Maribor*, pri katerem je v jedru aktiviranje lokalnega socialnega in ekonomskega kapitala ter predvideva ukrepe usmerjene v vzpostavitev sistemov samooskrbe, obvladovanja urbane revščine, demografske erozije in getoizacije ter identitetne revitalizacije mesta;
2. *Mobilni Maribor*, ki se osredotoča na oblikovanje sodobnega sistema javnega potniškega prometa, aktiviranje potenciala kolesarjenja in pešačenja, učinkovitejšo reorganizacijo mestne kolesarske infrastrukture ter sistem omogočanja mobilnosti ogroženim skupinam prebivalstva;
3. *preMeteni Maribor*, katerega jedro je v učinkovitem upravljanju in vodenju mesta ter sodelovanju mesta s centri znanja;
4. *Mestni Maribor*, ki vzpostavlja urejeno in prenovljeno mesto kot regionalni kulturni center in temelji na predlogih ukrepov za prenovo javnih površin, aktiviranju prebivalstva, aktivaciji kulturnih potencialov za urbano prenovo ter vzpostavitvi ekološke in varčne infrastrukture;
5. *prizeMljeni Maribor*, katerega osnovni cilj je navezava mesta na prostore ob reki in vzpostavitev novih ekoloških in zelenih pristopov k prenovi javnih površin, predvsem skozi ukrepe preurejanja zelenega obročja mesta, boljše integracijo zelenih naravnih danosti v mesto ter oblikovanje in krepitev inovativnih zelenih ukrepov, kot so na primer zelene strehe, recikliranje in ločevanje odpadkov.

Oblikovanje dokumenta TUS-MOM je potekalo skozi tri faze:

1. posnetek stanja,
2. definicija prednostnih področij,
3. oblikovanje osnovnih stebrov TUS.

Prva faza je bila uvedena z namenom oblikovanja temeljnega orisa strukturnih elementov mesta in programov ter projektov, ki so prisotni znotraj območja urbanistične zasnove MOM. Ta korak je uvodoma predvideval oblikovanje posnetka stanja na področju ekonomije, sociale, demografije, naravnega okolja, urbanega okolja, podnebnih sprememb, na področju nevladnih organizacij ter izobraževanja, je pa omogočal tudi vrednotenje elementov, ki v osnovi niso bili predmet analitičnega vrednotenja, kot sta na primer turizem in promet. Po fazi zbiranja podatkov je bil oblikovan nabor pozitivnih in negativnih aspektov, ki so predstavljali osnovo za SWOT analizo. Zbiranje podatkov za potrebe prve faze je bilo zaupano članom strokovne delovne skupine, od katerih je vsak bil zadolžen za specifično vsebinsko področje.

Podatki, zbrani v prvi fazi, so predstavljali osnovo za izvedbo druge faze, katere namen je bil prepoznanje prednostnih področij, ki bi jih bilo mogoče vgraditi v TUS. Podatki, ki so bili zbrani za vsebinsko specifična področja, so bili predstavljeni in obdelani znotraj delovne skupine, rezultati za vsako področje pa so bili kasneje preoblikovani v serijo javnih posvetov (14. 9. 2015–18. 9. 2015), katerih glavna cilja sta bila seznanitev in vključitev javnosti v proces oblikovanja TUS. Prepoznana prednostna področja so bila umeščena v shemo, iz katere je bilo preko horizontalnega in vertikalnega povezovanja področij mogoče prepoznati pomembna prekrivanja vsebin oziroma stičišča obravnavanih področij.

Faza oblikovanja osnovnih stebrov TUS je temeljila na definiciji omenjenih osnovnih stičišč in njihovi uskladitvi z drugimi strateškimi dokumenti MOM. Osnovni stebri tako poleg ugotovitev predstavljajo tudi odgovore in usmeritve, ki jih je podala strokovna delovna skupina, s katerimi mora mesto stopiti korak naprej, postaviti temelje za svoj trajnostni razvoj in zagotoviti izboljšanje kvalitete življenja za svoje prebivalce.

NAVEZAVA TUS-MOM NA REGIONALNI RAZVOJNI PROGRAM ZA PODRAVSKO RAZVOJNO REGIJO 2014–2020

Podravska regija, ki je bila v sedemdesetih letih med najrazvitejšimi območji z ugodnimi razvojnimi potenciali in objektivnimi možnostmi za nadaljnji razvoj, je v osemdesetih letih pričela razvojno zaostajati. To se je odražalo v upadanju gospodarske aktivnosti, akumulacije in naložbene dejavnosti, kar je onemogočalo prepotrebno modernizacijo in razvoj. Prevladovala so velika podjetja (predvsem na področju kovinskopredelovalne in tekstilne industrije), terciarni sektor je bil slabo razvit. Krizo ob političnih, gospodarskih in družbenih spremembah ter ob postopnem prehodu v tržno gospodarstvo so najprej občutila velika podjetja, kjer je prihajala do izraza velika prezaposlenost, ki je zmanjševala produktivnost in konkurenčnost proizvodnje. Podjetja so bila brez materialnih in kadrovskih možnosti za prestrukturiranje ter uvajanje novih tehnologij in novih proizvodnih programov, primernih za zahtevnejša tržišča. V teh podjetjih se je najprej pokazala potreba po odpuščanju odvečne delovne sile, kar je povzročilo upadanje zaposlenosti in posledično rast registrirane brezposelnosti. Do ponovne rasti zaposlenosti je prišlo v letu 1997, kar je bila posledica rasti gospodarske aktivnosti, na katero so vplivali v predhodnih letih pričetni procesi prestrukturiranja gospodarstva, makroekonomska stabilizacija in reforme gospodarskega sistema. V zadnjem desetletju je z izjemo leta 2003 (ko je zaposlenost ponovno upadla kot posledica zastoja v gospodarski aktivnosti), le-ta rasla in ugodno vplivala na gibanje brezposelnosti, ki je najnižjo vrednost po letu 1990 dosegla v letu 2008. V jesenskih mesecih tega leta so se že pričeli kazati znaki svetovne gospodarske krize, ki je v zadnjih letih povzročila velik upad zaposlenosti in posledično porast brezposelnosti. Tako se po številu zaposlenih in registrirano brezposelnih lahko danes primerjamo z letoma 2003 in 1992. Podravska regija, še posebej pa to velja za Maribor in okolico, je tako na področju gospodarskega in socialnega razvoja, trga dela in zaposlovanja, razvoja človeškega kapitala po številnih kazalcih pod slovenskim povprečjem in marsikje prav na repu lestvice. Vpliv krize na stanje trga dela, kot kaže poročilo pripravljeno na ZRSZ, se še poslabšuje.

Pregled stanja v regiji in analiza obdobja 2007–2013 so izoblikovali naslednje programske cilje v novem obdobju razvojne perspektive:

- izboljšanje konkurenčnosti MSP,
- ohranjanje in varstvo okolja ter spodbujanje učinkovite rabe virov,
- spodbujanje socialne vključenosti in boj proti revščini ter kakršnikoli diskriminaciji,
- investicije v izobraževanje, veščine in vseživljenjsko učenje.

Program RRP vključuje tudi programe čezmejnega, medregijskega in transnacionalnega sodelovanja. Drugi opcijski programi so še INTERREG Europa, URBACT III, INTERACT 2014–2020, ESPON.

Vizija razvoja Podravske regije je opredeljena kot:

»PODRAVJE – SAMOOSKRIBNA REGIJA ZELENEGA RAZVOJA, INOVATIVNEGA IN KREATIVNEGA GOSPODARSTVA TER ZADOVOLJNIH LJUDI«

in

PODRAVJE – NAJBOLJŠI PROSTOR ZA KREATIVNOST, INOVATIVNOST, ODDIH IN BIVANJE

Razvojni cilji podravske regije:

- podpreti (spodbuditi) razvojni preboj in skupno identiteto regije.
- Povečati podjetnost in konkurenčnost gospodarstva in družbe ter raven kompetenc, ustvarjalnosti in inovativnosti za hitrejši razvoj tako urbanih središč kot podeželja na vseh področjih.
- Spodbuditi socialno vključenost vseh prebivalcev v regiji in izboljšati dostopnosti do vseživljenjskega učenja.
- Znižati brezposelnost mladih in starejšega prebivalstva (50+).
- Povečati število novih kvalitetnih delovnih mest.
- Povečati konkurenčnosti turizma in ohraniti naravno (Natura 2000 in biotsko pestrost) ter kulturno

dediščino.

- Izboljšati pogoje za razvoj kulturnih in kreativnih industrij.
- Izboljšati kakovost življenja (komunalna infrastruktura), povečati samooskrbo in energetske učinkovitost ob upoštevanju načel trajnostnega razvoja pri uporabi naravnih potencialov (virov) regije ter ohraniti in varovati naravno in biotsko pestrost.
- Spodbujati trajnostni razvoj podeželja, povečati konkurenčnost kmetijstva in gozdarstva.

Primerjalni pregled usklajenosti strateških usmeritev Regionalnega razvojnega plana podravske razvojne regije in Trajnostne urbane strategije za Maribor povsem jasno kaže primerljive vzporednice oziroma podobnosti. Le-te namreč izhajajo iz podobnih ugotovitev analize družbenega, gospodarskega in prostorskega stanja ter potencialov, ki jih to območje ali regija nosita.

2. INVENTARIZACIJA/ANALIZA STANJA

*Najhujše zlo in najhujši zločin je revščina.
(Shaw, George Bernard)*

OSEBNA IZKAZNICA MESTNE OBČINE MARIBOR

Tabela 1: statistični kazalci Mestne občine Maribor in območja Trajnostne urbane strategije za Maribor (vir: GIS MOM)

Površina mestne občine Maribor	147.466.576 m ²	100%
Število prebivalcev	95.948	100%
Gostota poselitve (preb/km ²)	650,63	i=1
Dohodek na prebivalca	82% SLO povprečja	67% EU povprečja
Število mestnih četrti in krajevnih skupnosti	11:6	100%:100%
Urbano območje (GURS)*	37.615.771 m ²	25,51 %
Urbano območje (SURS)**	90.437.694 m ²	61,33 %
Območje pozidave	5.663.267 m ²	3,84 %
Uporabna površina stavb	7.723.130 m ²	5,24 %
Število javnih stanovanj (JMSS, MOM, RS) v MOM	35.150	100 %
Površina javnih stanovanj (JMSS, MOM, RS) v MOM	22184045 m ²	100 %
Pokritost prebivalstva z JPP na območju MOM	48.097	50,13 %
Dolžina avtobusnih linij na območju MOM	344,122 km	100%
Območje kulturne dediščine	11.840.406 m ²	8,03 %
Število točkovnih kulturnih spomenikov	55	100 %
Zavarovana naravna območja	13.459.114 m ²	9,13 %
Parkovna območja	431.712 m ²	0,29 %
Zelene površine	11.688.769 m ²	7,93 %
Mestni gozdovi	53.317.522 m ²	36,16 %
Kmetijske površine	55.020.629 m ²	37,31 %
Velikost območja TUS Maribor	40.648.278 m ²	27,56 %
Število prebivalcev znotraj TUS	81.165	84,59 %
Gostota poselitve območja TUS (preb/km ²)	1.996,76	i=3,07
Število mestnih četrti in krajevnih skupnosti	10:0	90,9 %:0%
Območje pozidave znotraj TUS	4.388.375 m ²	10,80 %
Uporabna površina stavb znotraj TUS	6.683.781 m ²	16,44 %
Število javnih stanovanj (JMSS, MOM, RS) znotraj TUS	2.890	8,35 %
Površina javnih stanovanj (JMSS, MOM, RS) znotraj TUS	2320013 m ²	8,30 %
Pokritost prebivalstva z JPP na območju TUS	45.837	47,78%
Dolžina avtobusnih linij na območju MOM	224,884 km	65,35 %
Območje kulturne dediščine znotraj TUS	8.709.826	21,43%
Število kulturnih spomenikov znotraj TUS	19	34,55 %
Zavarovana naravna območja znotraj TUS	4.982.487 m ²	12,26 %
Parkovna območja znotraj TUS	431.712 m ²	1,06 %
Zelen površine znotraj TUS	11.035.230 m ²	27,15 %
Mestni gozdovi znotraj TUS	5.782.812 m ²	14,23 %

Kmetijske površine znotraj TUS	9.302.551 m ²	22,89 %
prebivalstvo TUS MOM znotraj rekreativnih površin 400m	67.275	82,89%
prebivalstvo TUS MOM znotraj parkovnih površin 400m	34.378	42,36%
prebivalstvo TUS MOM znotraj kolesarskih stez 100m	53.906	66,42%

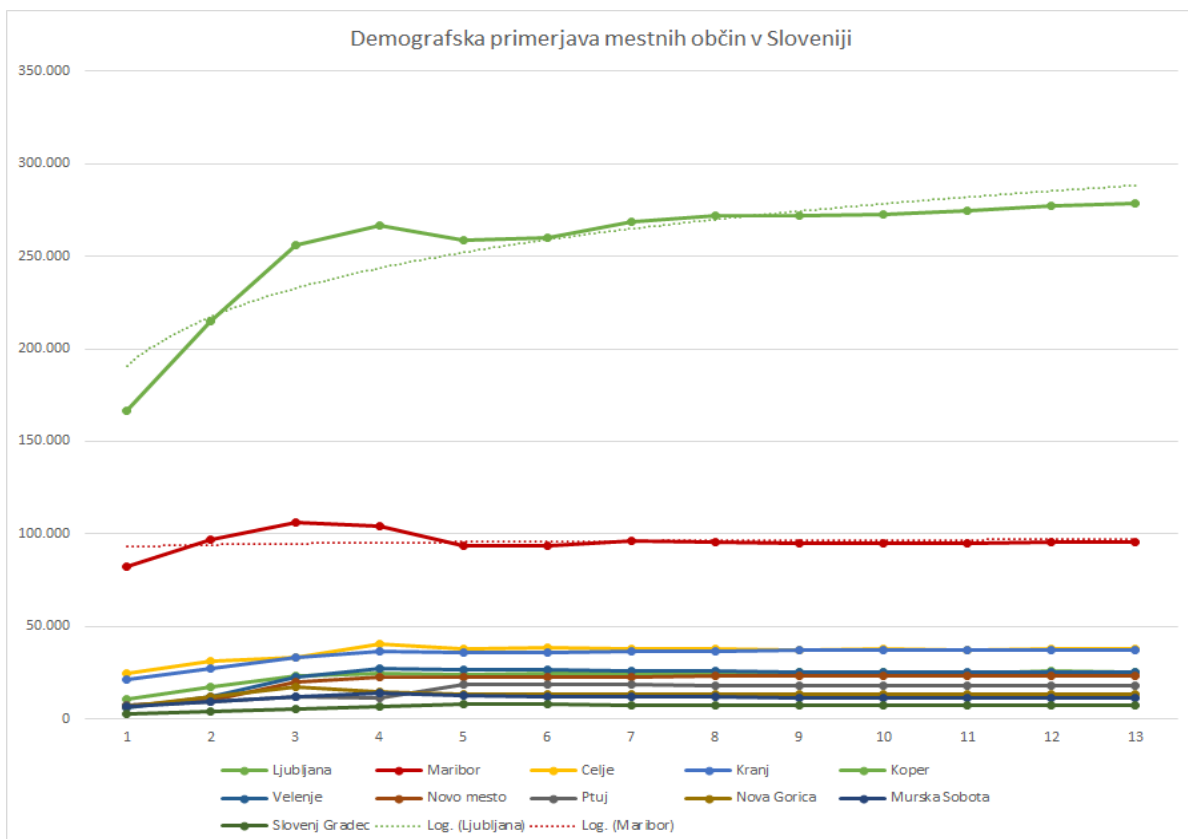
*Urbano območje MOM ali jedrno območje je določeno po metodologiji Geodetske uprave RS in prikazano v grafični prilogi območij

**Območje MOM za celostne teritorialne naložbe (CTN) je določeno po metodologiji Statističnega urada RS in prikazano v grafični prilogi območij

Graf 1: statistična primerjava demografskih trendov mestnih občin v Sloveniji (vir: SURS)

Maribor je vpet v prostor ne le s fizičnim ustrojem Slovenije, strategijami in prostorskimi odločitvami na državni ravni, temveč tudi v primerjavi z ostalimi mesti. Predmetni program izdelave TUS se nanaša na 11 mestnih občin in je zanimiva ne le notranja statistična podatkovna baza posameznih mest, temveč tudi medsebojna primerjava. Eden od kazalnikov je demografski trend v zadnjih desetletjih. Ta se nanaša le na število prebivalcev v posameznem obdobju, a posredno odraža tudi ekonomsko propulzivnost mest, bivalne kvalitete in urbani razvoj. Podatki podpirajo ugotovitev težave Slovenije v centralizaciji in obenem tudi mest, kot je Maribor, ki iščejo svojo identiteto in priložnosti.

Graf 1: statistična primerjava demografskih trendov mestnih občin v Sloveniji (vir: SURS)

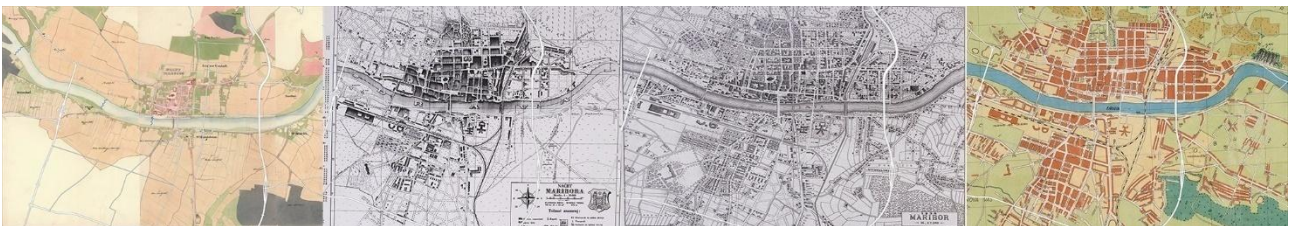
2.1. PROSTOR

Enostavnost je skrajna oblika dovršenosti.
(Leonardo da Vinci)

STARO MESTNO JEDRO

Staro mestno jedro mesta Maribor je kulturna in prostorska dediščina izjemne vrednosti. Njegova vrednost in potencial sta bila opredeljena skozi procese prenove v zadnjih treh desetletjih in sta obenem tudi zakonsko zavarovana. Opazen premik v vrednotenju historičnih mestnih jeder je razširitev očišča iz pretežno stavbnega fonda tudi na odprti prostor. Le-ta ni več opredeljen kot prazen prostor med stavbami, kot preostanek grajenega tkiva, ampak je javni prostor v mestnem jedru in služi celi vrsti pomembnih aktivnosti prebivalcev in obiskovalcev mesta. Pri tem gre za različne socialne aktivnosti, preživljanje prostega časa, zagotavljanje [površin](#) za bivanje in potrebne osnovne storitve, zagotavljanje delovnih mest in še marsikaj.

Slika 3: Kartografski prikazi Maribora 1833–1910–1934–1948 (vir: GIS MOM)

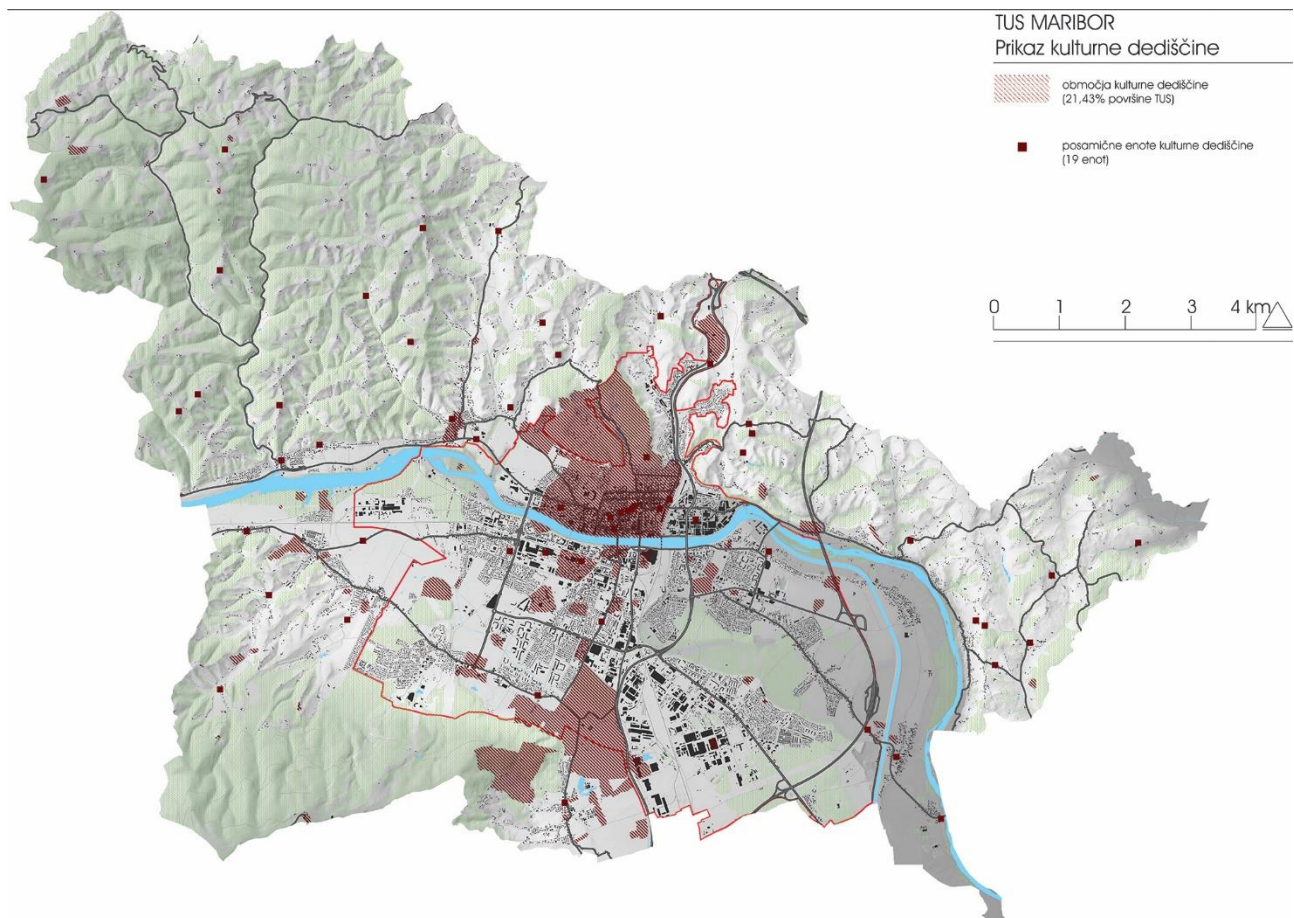

Z vzpostavitvijo močnih trgovskih centrov v neposredni bližini mestnega centra in v predmestjih se je sprožil proces neustrezne konkurence za ekonomsko uspešnost, ki zaradi manjkajočih protiukrepov mestne uprave neizbežno uničuje staro mesto jedro ter onemogoča mestu ohranjanje lastne identitete.

Razen osrednjega prostorsko ekonomskega nesorazmerja v mestnem jedru izpostavljamo sledeče problemske točke, ki jih je potrebno sanirati ali odpraviti:

- nesistemske urejanje starega mestnega jedra kot centralnega območja za prebivalce historične vrednote, blagovne znamke, mestne površine za turiste,
- neizkoriščen in neizoblikovan stik mestnega jedra z reko,
- neurejen pretežen sklop historičnih trgov, neizkoriščen potencial objektov kulturne dediščine,
- izpraznjene lokale v osrednjih mestnih ulicah in pasažah,
- zapuščena dvorišča in propadle nepremičninske projekte,
- parkirišča in prometnice na ključnih historičnih površinah mesta,
- nesistemske in stihijsko urejanje urbane ter mikrourbane opreme v mestu,
- zastarelo in neprimerno javno razsvetljavo,
- pomanjkljive in konceptualno nedefinirane zazelenitve in zasaditve.

Slika 4: Območja in prvine kulturne dediščine MOM (vir: GIS MOM)

MESTO MARIBOR IN REKA DRAVA

Odnos med mestom in njegovo reko je poglavje, ki ga dokument posebej izpostavlja. Reka z nabrežji je del urbanega prostora, njegov nekdanji gospodarsko-prometni koridor, je prostor za rekreacijo, prosti čas in hkrati mestni ohranjen biotop. Je nosilec potenciala turizma in trajnostnega prometa. Reka je generator in indikator kvalitete bivanja v mestu ter destinacija za mestne obiskovalce. Hkrati je širše območje Lenta historični prostor z bogato dediščino. Reka in obrečni prostor poleg prostorskih, morfoloških ter socialnih posebnosti nosita tudi gospodarsko razvojni potencial in sta v primeru Maribora ključno območje javnega mestnega prostora.

Izpostavljamo sledeče problemske točke, ki jih je potrebno sanirati ali odpraviti:

- manjka prostorski koncept, oblikovanje in infrastruktura za sinergijske učinke s turistično ponudbo mesta ob reki (turistične storitve, počivališča, razgledišča, značilnosti, informacije...)
- neizoblikovana in nedosledna obrečna promenada, ki ne ponuja ustreznega prostora za pešce, kolesarje, rekreacijo in druženje,
- manjkajoče premostitve reke (premostitve reke na nivoju starega mestnega jedra ob reki, povezava desnega brega z Mariborskim otokom...),
- prostorsko oblikovno in infrastrukturno zanemarjanje desnega obrežja reke Drave,
- obstoječi stavbni fond ob reki nima ustrezno definiranega in oblikovanega javnega programa obrnjenega proti reki,
- neurejena, neizvedena in pomanjkljiva infrastruktura ob reki,
- rečno nabrežje ne more izkoriščati svojega mestnega potenciala, če je njena vloga vzporedna prometnica in parkirišče,
- prometna in rekreacijska neizkoriščenost reke Drave (veslanje, splavarjenje/brodarjenje, ponudba na

- vodi...),
- nepovezanost bližnjih institucij z Dravo (Lutkovno gledališče, tržnica, Narodni dom le občasno)

BIVANJSKI STANDARD

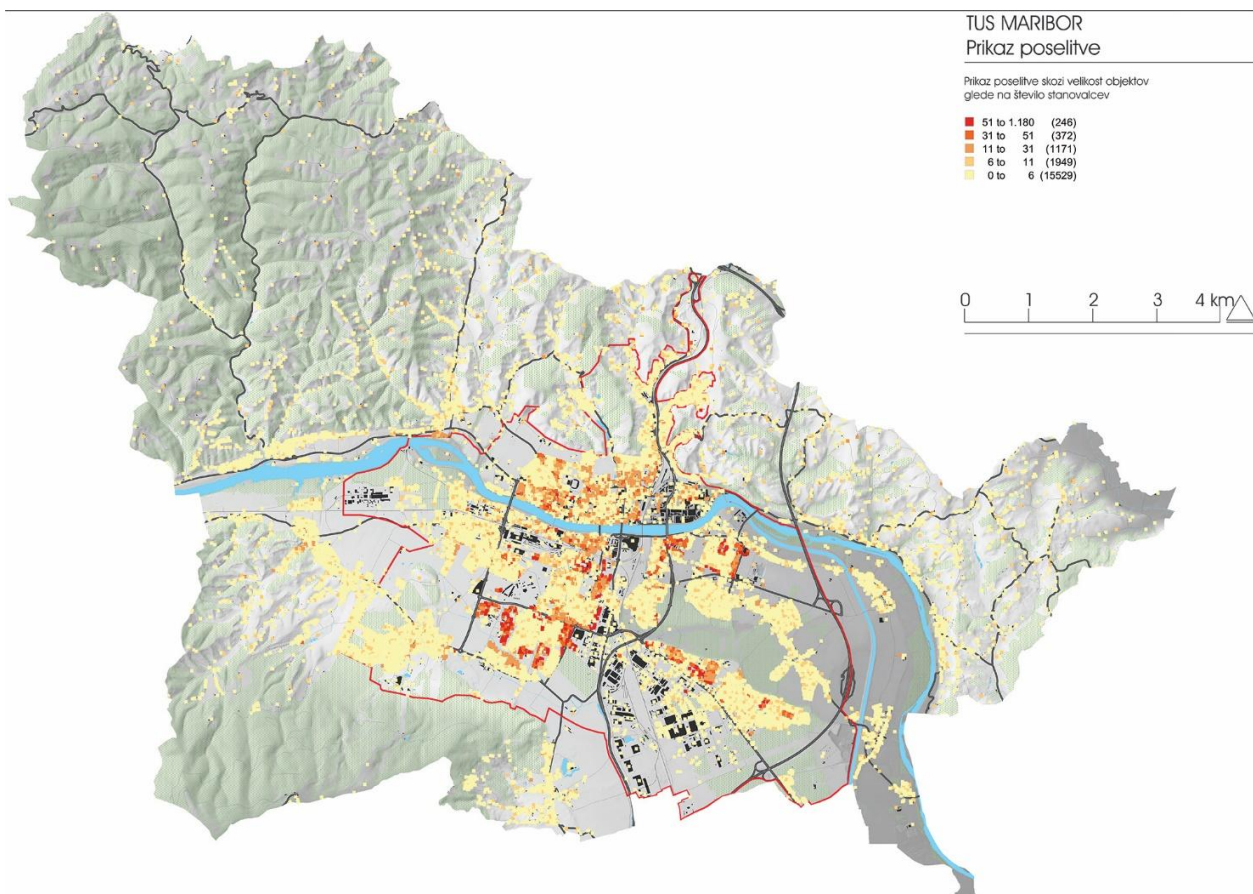
Bivanjski standard vključuje vse bistvene vidike bivanja v mestu. Nanaša se tako na segment bivalnih prostorov (kvaliteta, dostopnost), možnosti javnega odprtega prostora, komunalne infrastrukture, javnega servisa (javni transport, dostopnost centralnih dejavnosti, ...), višine komunalnih stroškov in dostopnosti interesnih storitev (kultura, rekreacija, družbena participacija, ...).

V Mestni občini Maribor je 67 % stanovanj ali ca. 42.000 stanovanj v zasebni lasti. Stanovanja v lasti javnega sektorja (4.816 stanovanj) pa predstavljajo potencial za organizirane inovativne pristope celostne prenove s poudarkom na izboljšanju energetske učinkovitosti. V občini Maribor je bilo leta 2012 praznih 1.235 novih stanovanj.

Neustrezno upravljanje z nepremičninami povzroča dodaten pritisk na demografska gibanja in odliv prebivalstva v mejne občine. Dodaten faktor so visoke komunalne dajatve in pomanjkanje iniciativ za ureditev stanovanjskega problema mladih družin znotraj Mestne občine Maribor.

Da bi se razrešil probleme povezane s stanovanjsko gradnjo, kot so pomanjkanje kvalitetnih stanovanj, neaktivnost nepremičninskega trga, ekonomska nedostopnost stanovanj za mlade družine, itd. je v iskanje rešitve potrebno vključiti mestno upravo in širšo skupnost.

Slika 5: Prikaz poselitve skozi nastanitveno kapaciteto stanovanjskih objektov (vir: GIS MOM)

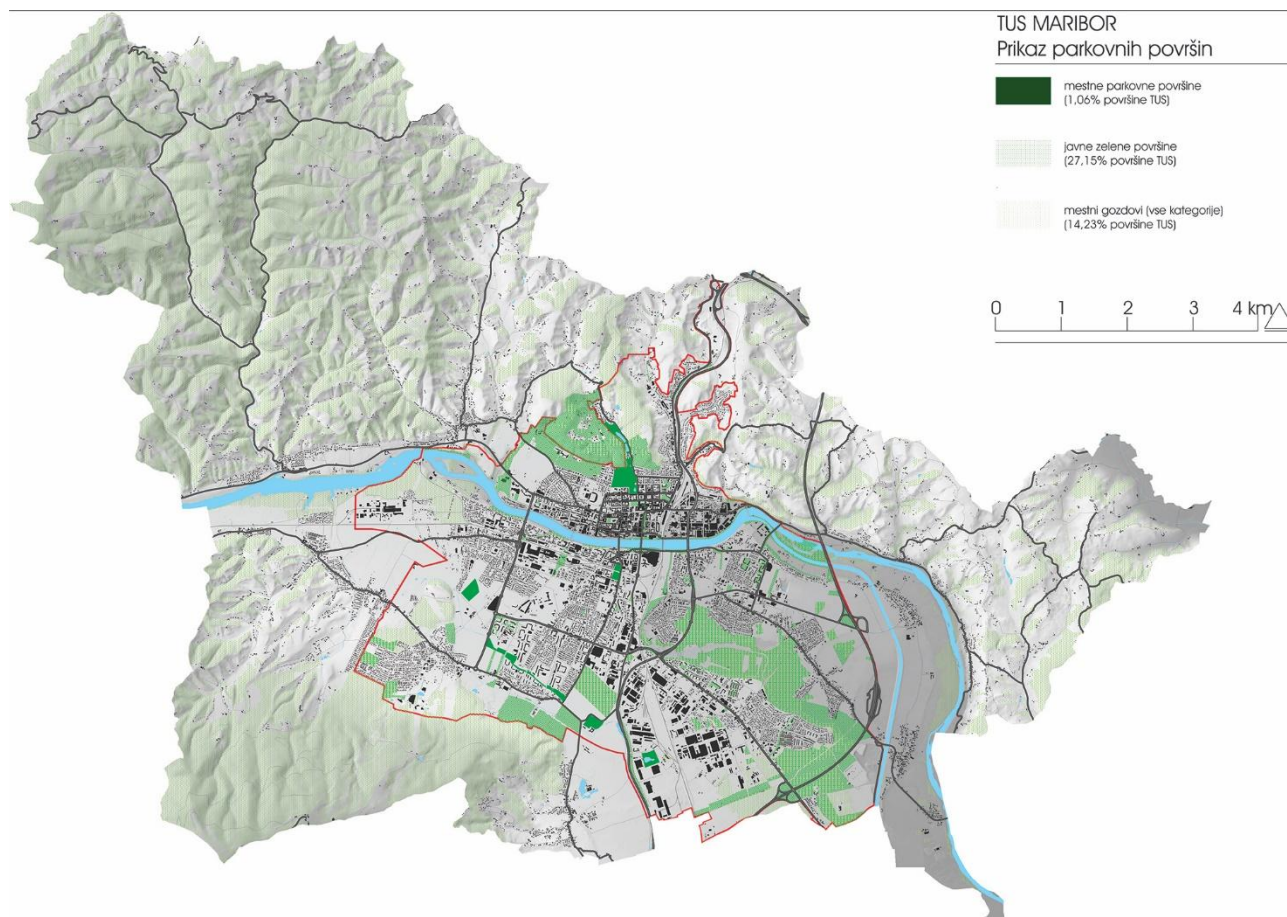

ODPRTE JAVNE POVRŠINE IN NARAVNI POTENCIAL

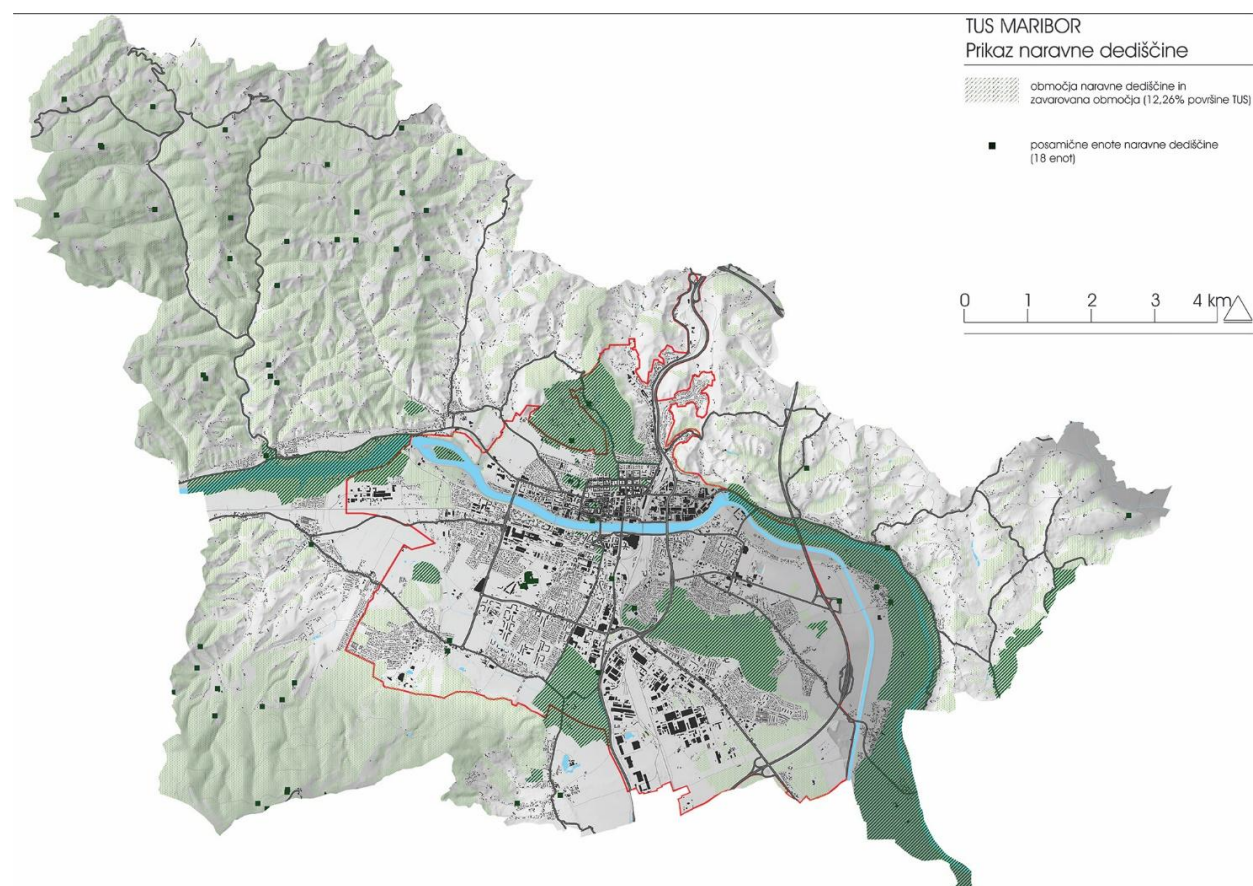
Naravne in ustvarjene prostorske potenciale MOM določajo geografska lega, naravni viri, sončna energija, razpoložljive površine za rekreacijo, zavarovane površine, demokratičnost javnega prostora, infrastrukturna opremljenost in vse naravne danosti, ki jih je mogoče vključili v razvoj mesta. Prisotne so velike programske in oblikovne razlike med deli mesta na levem in desnem bregu Drave. Z intenzivnejšo širitvijo mesta konec 20. stoletja in vzpostavitvijo nove predimenzionirane prometne mreže na desnem bregu Drave so bili postavljeni temelji za nastanek sekundarnih mestnih centrov na območju MOM. Mesto se je razširilo z intenzivno stanovanjsko gradnjo in proizvodnimi območji, ne pa tudi z območji centralnih dejavnosti, ki so glavni generator urbanosti v mestu. Omenjena prometna infrastruktura in stanovanjska gradnja, povečini sestavljena iz blokovske pozidave, sta bili z vidika kvalitete urbanega prostora in trajnosti struktur zasnovani neustrezno ter pomenita danes prostorsko degradacijo, ki bi jo bilo potrebno sanirati. Primer novega mestnega centra, ki ga diktira prometna struktura in nujno potrebuje celovito prenovo, je območje Ceste proletarskih brigad in Kardeljeve ceste. Podobna strukturno in funkcionalno degradirana območja najdemo tudi v drugih mestnih četrtih na desnem bregu Drave.

- Spremembe se morajo odražati v percepciji pomena ureditve javnega prostora v mestu, v središče urbanističnega razmišljanja je potrebno postaviti kvaliteto bivanja, prometne ureditve je potrebno podrediti trajnostnim oblikam prevoza (walkable city - hoja, kolesarjenje in javni prevoz) in vzpostaviti identiteto prostora z dvigom pomena mestnih četrti. Končni cilj je prenova javnega prostora v naseljih, kot so S-23, Nova vas, stanovanjsko naselje ob Goriški ulici, stanovanjska naselja ob Ptujski cesti na Teznu, stanovanjska naselja na Pobrežju itd. Vsa naselja potrebujejo pobude in pomoč pri urejanju pripadajočega javnega prostora, da se bodo lahko preoblikovala v vitalna urbana območja z ustrezno raznoliko strukturo prebivalstva.
- V okviru zelenih površin je izkazan velik primanjkljaj primernih parkovnih površin glede na dostopnost, velikost in opremljenost za ustrezno zadovoljitev rekreativnih in socialnih potreb prebivalcev,
- problematično urejanje in upravljanje mestnih gozdov,
- v nekaterih javnih zelenih območjih se odvija negativen proces »privatizacije«,
- neizkoriščen potencial povezave zelenih prvin na robu z mestnim tkivom,
- spremembam v urbanističnih merilih ne sledijo standardi in infrastrukture javnih zelenih površin v določenih kategorijah (parkovne površine, funkcionalnost mestnih gozdov, dostopnost, igrišča...)
- zeleni sistem ima neizoblikovan sistem drevoredov,
- na področju standardov mesto (in država) ne izvaja lastnih urbanističnih določil ali nezmožnost prevzemanja dobrih praks normativov (CABE, Six acre standard, London spatial plan...) in prostorskih digitalnih orodij na področju javnih (zelenih) površin,
- zaznan je negativen trend prilaščanja javnih (zelenih) površin s tržnimi rabami ali pa so programske nedorečene površine zanemarjane,
- mesto poseduje velik sklop zelenih površin, otroških igrišč in sorazmerno ohranjenih naravnih območij, ki presega upravljalne sposobnosti občine,
- mesto (in država) ni zmožna zagotavljati adaptacijo zelenih / parkovnih sistemskih površin na nove bivalne zahteve,
- pomanjkanje urbanosti (raznovrstnosti) v mestu.

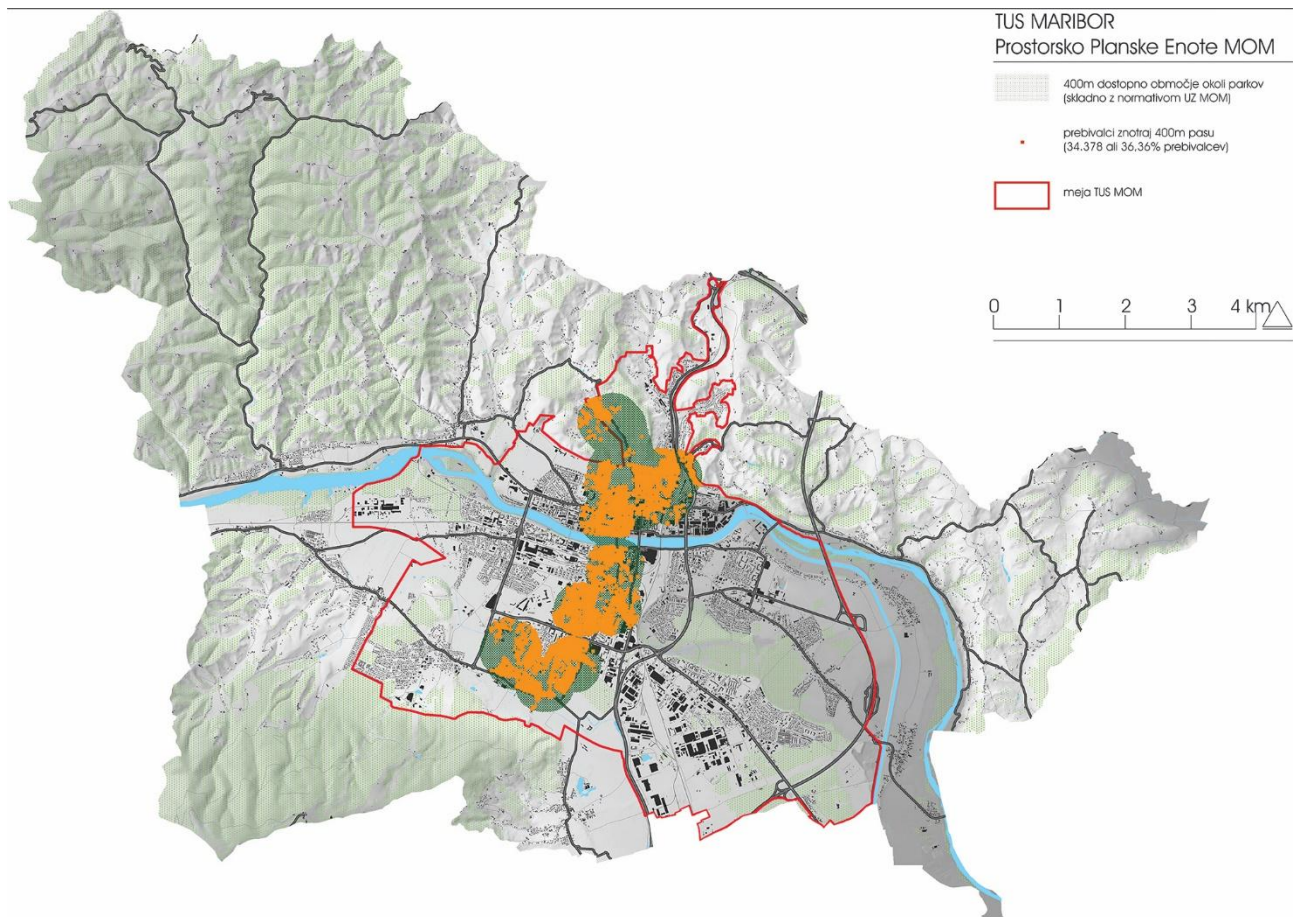
Slika 6: Območja in prvine parkovnih in zelenih površin MOM (vir: GIS MOM)

Slika 7: Zavarovana naravna območja MOM (vir: GIS MOM)

Slika 8: Dostopnost parkovnih površin v MOM (vir: GIS MOM)

JAVNA INFRASTRUKTURA

V sklop javne infrastrukture uvrščamo tako javno komunalno omrežje (vodovod, kanalizacijo, vročevod, plinsko in energetsko omrežje), prometno infrastrukturo in tudi celoten sklop javnih institucij, ki zadovoljujejo osnovne, servisne, kulturne ter športne potrebe prebivalcev. Raznolik spekter javne infrastrukture se odraža tudi v širokem naboru operativnih in finančnih vidikov izgradnje, vzdrževanja in prenove.

Zaradi neustreznega strateškega vodenja, razvoja in pomanjkljivega vzdrževanja se soočamo z vzročno povezanimi negativnimi pojavi, kot so (1) visoki stroški komunalnih storitev v mestu in (2) infrastrukturo zahtevna dislocirana stanovanjska območja.

Pojav razpršene gradnje v odprtem prostoru še ni povsem odpravljen. Problem predstavlja sanacija obstoječih dislociranih območij, povezovanje z javnim programom, oskrbo in zelenimi površinami. Predvsem v severnem delu obmestja ima pojav razpršene gradnje precejšnje razsežnosti, kar zmanjšuje privlačnost naravnega prostora, možnosti za racionalno omrežje javne infrastrukture in racionalno usmerjanje poselitve.

Izpostavljamo:

- velik fond, standard in dostopnost javne infrastrukture (šport, rekreacija, kultura, uprava...),
- slabša razporeditev (dostopnost in kvaliteta) predvsem kulturnih, centralnih in upravnih objektov,
- slabša opremljenost mestnih četrti in krajevnih skupnosti in posledično netrajnostne dnevne migracije.

OPUŠČENA IN DEGRADIRANA OBMOČJA

Maribor je do devetdesetih let prejšnjega stoletja veljal za pomembno industrijsko in proizvodno središče. Zaradi deindustrializacije in preoblikovanja ekonomske strukture družbe se je v Mariboru povečeval obseg in pomen storitvenih dejavnosti na račun primarnih kmetijskih in sekundarnih predelovalnih dejavnosti. Delež zaposlenih v predelovalnem sektorju se je zmanjšal z 51 % (leto 1990) na 17 % (leto 2012), delež zaposlenih v servisnih, trgovskih dejavnostih pa se je povečal s 47 % (leto 1990) na 81 % aktivnega prebivalstva (leto 2012).

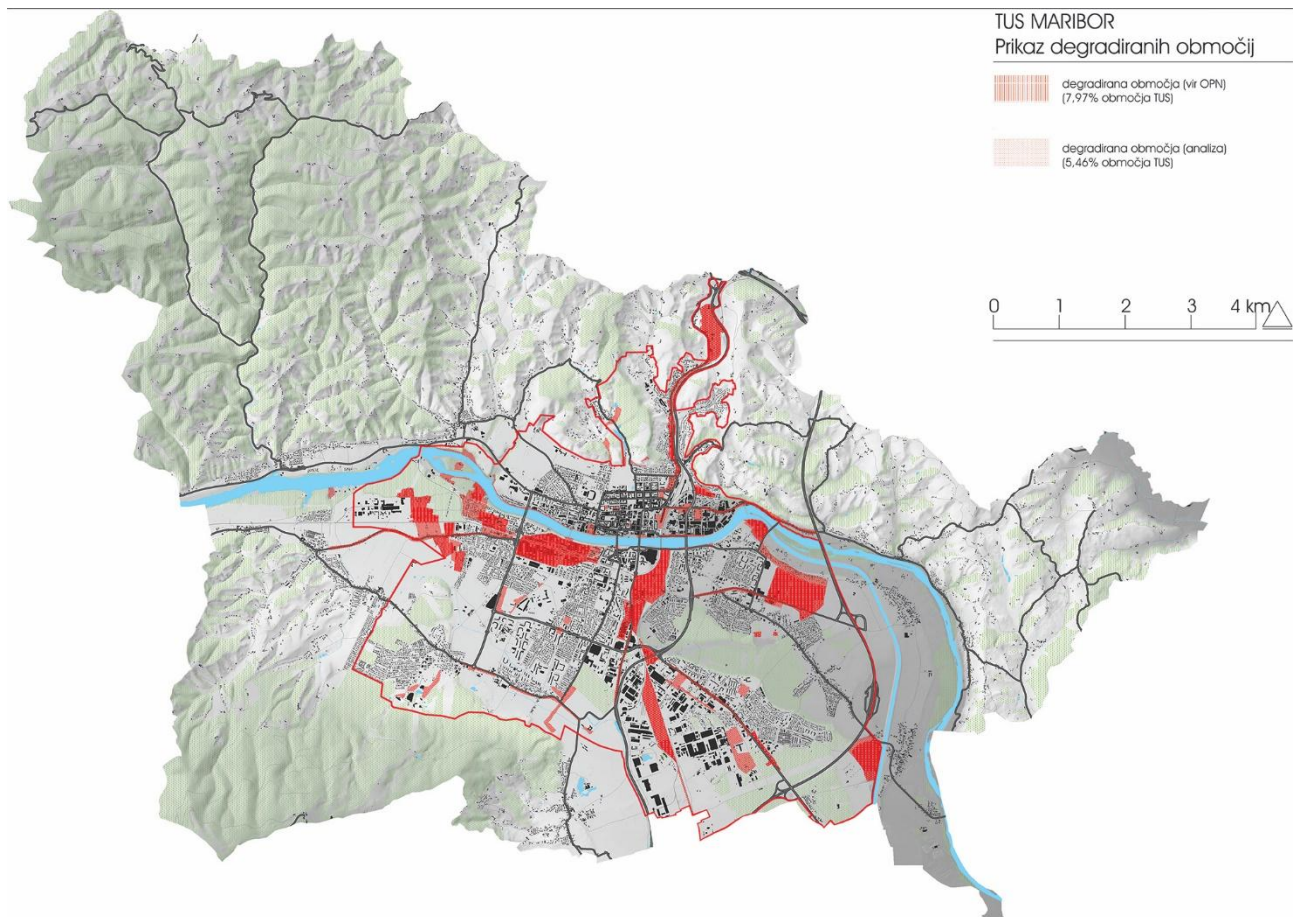
Degradirana urbana območja so rezultat gospodarskega, družbenega in prostorskega razvoja mesta. Degradacija urbanih območij je običajna posledica spreminjanja bivanjskega standarda, gospodarske tranzicije, širitve in spremenjenega pomena mesta in drugih okoliščin v mestu. Skrajna oblika degradacije je stanje, ko na določeni lokaciji ni več možno vzpostaviti nobene rabe brez prestrukturiranja ali saniranja območja. Pomembna je vitalna moč mesta, da take površine čim prej aktivira in jih vrne v funkcijo mesta. Povprečno je v slovenskih mestih 15 % površine degradirano območje in Maribor s 339,7 ha oziroma 12 % ni nobena izjema. Degradirane površine so dragocene razvojne površine mesta, ki omogočajo redefinicijo posameznih predelov mesta. V Mariboru se namreč nahajajo na pomembnih lokacijah, kjer je možno z oblikovanjem središčnih kvalitetno oblikovanih območij in umeščanjem dominant povečati prepoznavnost lokalnega okolja in stopnjo urbanosti ter tako dvigniti bivanjske standarde. Hkrati pa so to tudi najzahtevnejši urbanistični projekti mesta.

Kot degradirano območje je opredeljenih 9 industrijskih območij (industrijski obrat Gradis in odlagališče komunalnih odpadkov na Pobrežju, opekarna Košaki, gramoznica pri Dogošah, objekt nekdanje carinarnice v Melju, skladiščni objekti Astra ob Šentiljski cesti, industrijski kompleks ob Sokolski ulici ter aktivna industrijska cona Studenci (TVT), območje Svile ter območje SWATY zaradi svoje neprimerne lokacije), 6 območij na mestnem robu (del Damiševega naselja na Studencih, območje med železniško progo (ob Damiševem naselju) in Limbuško cesto, območje ob Adamičevi ulici ob Dravi, zazidava ob Ptujski cesti (ob Tezenski dobravi), zazidava in vrtičkarji med Pekrsko in Kamenškovo ulico), 5 stanovanjskih sosesk (soseska med Ptujsko in železnico, soseska ob Obrežni ulici, soseska ob Lackovi, soseska ob Šentiljski in soseska ob Zrkovski cesti), 4 sive cone (območje med železniško progo in Nasipno ulico ter »železniški trikotnik!«, območje ob Titovi cesti, območje opuščene gramoznice v Stražunu in območje železniškega terminala Tezno) ter degradirano historično jedro območja med Hlebovo, Valvasorjevo in Ruško cesto, v skupni velikosti 339,7 ha.

Območja degradiranih površin se aktivirajo na tri načine: prestrukturiranje (na 230,2 ha), prenova (na 38,6 ha) in sanacija (na 47,6 ha).

Razen stanovanjskih sosesk ob Obrežni, Lackovi in Zrkovski ulici, ki so namenjene prenovi z vidika neustreznega urbanistično arhitekturnega standarda in opremljanju s potrebnimi funkcijami (servisi, osnovna preskrba, infrastruktura), so ostala območja potrebna prestrukturiranja t. i. celovite prenove fizičnega prostora. Območje odlagališča komunalnih odpadkov na Pobrežju je v planskem obdobju tega načrta v fazi sanacije. Posebej izpostavljamo obrežje Drave med Mariborskim otokom in Meljem, ki ga je potrebno prestrukturirati in urediti tako, da bo postalo eno od osrednjih urbanih območij mesta.

Slika 9: Degradirana območja MOM (vir: GIS MOM)

STRUKTURNA NEUSTREZNOST IN TRAJNOSTNA NEVZDRŽNOST GRAJENEGA TKIVA

Statistikam iz začetka prejšnjega poglavja sledi slika v prostoru, kjer so v mestno tkivo na neustrezen način »implantirani« veliki trgovski centri. Strukturna slika mesta Maribor danes odstopa od zelene trajnostne podobe / ureditve mesta. Velikost prodajnih površin na prebivalca mesta je nesorazmerno s kupno močjo in zadovoljevanjem osnovnih potreb prebivalcev, obenem dostopnih manjših trgovin v soseskah in mestnem središču primanjkuje, hkrati pa Maribor ni več nakupovalna destinacija potrošnikov preko meje ali iz drugih delov regije. Negativni učinki nakupovalnih centrov v obliki izkoreninjanja lokalne oskrbe z manjšimi trgovinami in uničenja trgovske dejavnosti v starem mestnem centru, ki predstavlja bistven del turistične ponudbe mesta, ogrožajo obstoj in vitalnost mesta kot celote.

2.2. DEMOGRAFSKE ZNAČILNOSTI MOM

Statistične napovedi za prihodnost so določene: prenaseljenost, onesnaženje in razrast puščav. Prihodnost je že tu. (Günter Grass)

Depopulacija se je med večjimi slovenskimi mesti najprej pojavila prav v Mariboru in je bila v 80., še bolj v 90. letih 20. stoletja najbolj intenzivna. Maribor ima med večjimi mesti v Sloveniji tudi najvišji delež starega prebivalstva in najvišji indeks staranja prebivalstva, kar bo odločilno vplivalo na njegov nadaljnji gospodarski in družbeni razvoj. Zaradi vpliva različnih socialnih in ekonomskih dejavnikov se demografske razmere seveda razlikujejo po posameznih delih mesta. Analiza prikazuje razmere po 38 delih mesta (bivših krajevnih skupnostih) in nakazuje pomembno soodvisnost med demografskimi gibanji ter razvojem funkcij, vrsto in obdobjem izgradnje posameznega dela mesta.

* Opomba: SURS od leta 2008 uporablja spremenjeno statistično definicijo prebivalstva. Po novi definiciji štejejo osebe, ki imajo poleg stalnega prijavljeno tudičasno prebivališče, na naslovu začasnega prebivališča, če imajo le-to prijavljeno za eno leto ali več (po stari definiciji so bile te osebe štete na naslovu stalnega prebivališča). To pomeni prelom v časovni vrsti podatkov, zato podatki

po tej definiciji (v preglednici torej vključno od leta 2009 dalje) niso neposredno primerljivi s podatki za predhodna leta. Število prebivalcev je zaradi spremembe statistične definicije prebivalstva »administrativno« relativno najbolj naraslo v mestnih naseljih, v katerih se nahajajo ustanove, ki jim zakonodaja določa prijavno obveznost (kot so npr. domovi za starejše občane, dijaški in študentski domovi in podobno).

Tabela 2: Sprememba števila prebivalcev (indeks) v najpomembnejših mestnih naseljih v Sloveniji 1961–2015 (vir podatkov: SURS, 2015)

Mestno naselje	1961–1981	1981–1991	1991–2002	2002–2008	2009–2015
Ljubljana	153,8	104,3	97,0	100,5	103,9
Maribor	128,5	98,0	90,3	99,7	99,5
Celje	135,3	123,2	92,9	101,5	98,7
Kranj	156,1	108,8	97,6	101,4	102,8
Koper	214,6	104,8	96,0	103,5	103,2
Velenje	361,0	120,0	97,8	100,3	96,9
Novo mesto	281,4	113,1	100,4	101,9	101,9
Ptuj	159,3	95,7	162,7	100,0	97,2
Nova Gorica	264,9	83,7	92,2	98,5	99,5
Murska Sobota	183,9	114,1	89,8	96,9	96,6
Slovenj Gradec	194,2	118,2	114,9	100,0	99,4
Slovenija	118,9	103,9	99,9	103,1	101,5
M. občina Maribor	-	-	-	100,6	99,3
mesto Maribor	128,5	98,0	90,3	99,7	99,5
druga naselja v MOM	-	-	-	105,6	98,4

Obdobje od začetka 90. let 20. stoletja dalje predstavlja obdobje močne depopulacije. Zaradi gospodarske stagnacije in propada velikih industrijskih podjetij ter družbeno-gospodarskega zaostajanja za območjem osrednje Slovenije se je najprej močno zmanjšala rodnost, nato pa tudi priseljevanje v mesto, obenem pa se je okrepiło odseljevanje (zlasti v obmestje Maribora, pa tudi širše). Nekaj prebivalcev je v mesto pritegnil razvoj visokega šolstva in razvoj drugih kvartarnih dejavnosti, ki je nekoliko zajezil odseljevanje visokokvalificiranih kadrov. Leta 1991 je v Mariboru živel 103.961 prebivalcev, leta 2002 pa le še 93.847, kar pomeni zmanjšanje za 10.114 oseb (za 9,7 %). V primerjavi z drugimi večjimi mesti v Sloveniji izkazuje Maribor v tem obdobju največjo depopulacijo. V začetku leta 2008 je v Mariboru živel 93.584 prebivalcev, njihovo število pa se je po spremembi metodologije v letu 2009 povečalo na 96.408 prebivalcev, zlasti na račun upoštevanja stanovančev v študentskih domovih v Mariboru ipd. Podatki po letu 2009 kažejo na stagnacijo števila prebivalcev v mestu (95.881 prebivalcev leta 2015).

Odgovor na vprašanje, kateri demografski procesi so vplivali na zmanjšanje števila prebivalcev v Mariboru po letu 1981, nam kaže analiza naravnega in selitvenega gibanja prebivalstva v mestu.

Tabela 3: Naravni in selitveni prirast prebivalstva v naselju Maribor med letoma 2000 in 2014 (vir podatkov: SURS, 2015)

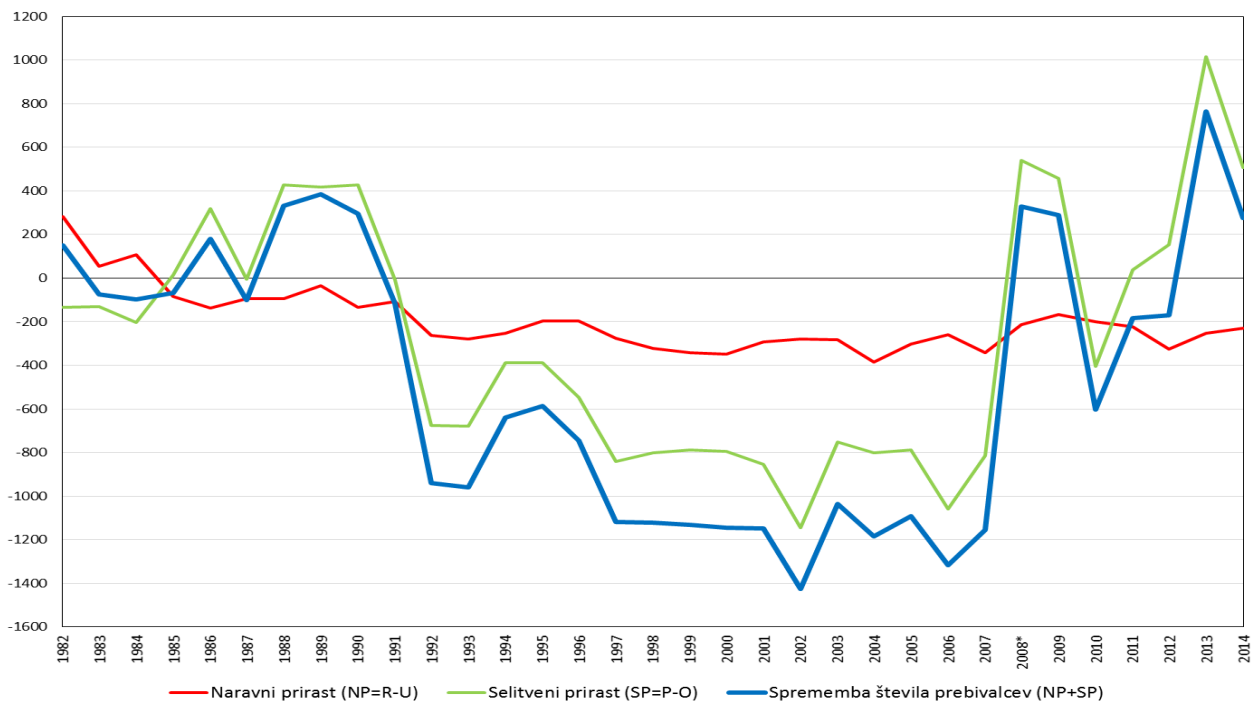
Leto	Rojeni	Umrli	Priseljeni	Odseljeni	Naravni prirast	Selitveni prirast	Sprememba števila prebivalcev
2000	734	1.083	802	1.598	- 349	- 796	- 1.145
2001	700	993	805	1.659	- 293	- 854	- 1.147
2002	710	991	925	2.071	- 281	- 1146	- 1.427
2003	741	1.024	778	1.531	- 283	- 753	- 1.036
2004	672	1.057	908	1.709	- 385	- 801	- 1.186
2005	772	1.075	1.044	1.832	- 303	- 788	- 1.091
2006	739	998	1.183	2.241	- 259	- 1.058	- 1.317
2007	683	1.025	1.295	2.108	- 342	- 813	- 1.155
2008*	864	1.076	9.026	8.487	- 212	539	327
2009	831	999	7.085	6.629	- 168	456	288
2010	826	1.025	6.734	7.138	- 199	- 404	- 603
2011	830	1.052	6.895	6.858	- 222	37	- 185
2012	781	1.106	7.656	7.502	- 325	154	- 171
2013	793	1.045	7.879	6.864	- 252	1.015	763
2014	830	1.061	7.886	7.378	- 231	508	277

* Opomba: SURS od leta 2008 uporablja spremenjeno statistično definicijo prebivalstva, zato podatki za selitve prebivalstva niso primerljivi s podatki za predhodna leta.

Naravni prirast = rojeni - umrli, selitveni prirast = priseljeni - odseljeni, sprememba števila prebivalcev = naravni prirast + selitveni prirast.

Odseljevanje se je še intenziviralo v drugi polovici 90. let (razlika med priseljenimi in odseljenimi je znašala že več kot - 800 oseb na leto), tako da se je v drugi polovici 90. let število prebivalcev v Mariboru v povprečju zmanjšalo za več kot 1.100 oseb na leto. Enaki trendi so se nadaljevali tudi v obdobju med letoma 2000 in 2007 (razlika med rojenimi in umrlimi je v povprečju znašala že okoli -300 oseb na leto, razlika med priseljenimi in odseljenimi pa več kot - 870 oseb na leto), **tako da se je število prebivalcev v mestu v povprečju zmanjšalo za več kot 1.170 oseb na leto.**

Graf 2: Naravno in selitveno gibanje prebivalstva v naselju Maribor med letoma 1982 in 2014 (Vir podatkov: SURS, 2015)

* Opomba: SURS od leta 2008 uporablja spremenjeno statistično definicijo prebivalstva, zato podatki za selitve prebivalstva niso primerljivi s podatki za predhodna leta.

Naravni prirast = rojeni - umrli, selitveni prirast = priseljeni - odseljeni, sprememba števila prebivalcev = naravni prirast + selitveni prirast.

V Mariboru je **naravni prirast konstantno negativen vse od leta 1985 dalje** (v Sloveniji npr. le v obdobju med letoma 1997 in 2005), **selitveni prirast pa med letoma 1992 in 2007** ter predstavlja tisti odločilen dejavnik, zaradi katerega je bila depopulacije v Mariboru v zadnjih desetletjih tako intenzivna. Negativni selitveni prirast je po letu 1991 celo 2 do 3 krat presejal negativni naravni prirast prebivalstva. Analize namreč kažejo, da je k zmanjšanju števila prebivalstva okoli 30 % prispevalo negativno naravno gibanje, okoli 70 % pa negativno selitveno gibanje prebivalstva.

V letu 2008 se je spremenila metodologija ugotavljanja selitev prebivalstva, ki upoštevajo sedaj tudi tujce, ki bivajo v Sloveniji več kot eno leto. Zaradi tega podatki selitvenega prirasta od leta 2008 dalje niso primerljivi s predhodnimi podatki, vendar nakazujejo sedanje demografske trende v Mariboru, ki so mnogo bolj odvisni od selitvenega kot od naravnega gibanja prebivalstva. **Naravni prirast** prebivalstva je **po letu 2008** še vedno **konstantno negativen** (razlika med rojenimi in umrlimi v povprečju znaša okoli - 230 oseb na leto), ob upoštevanju večinoma zopet **pozitivnega selitvenega prirasta** (predvsem zaradi priseljevanja iz tujine) pa gibanje števila prebivalstva kaže v povprečju stagnacijo prebivalstva.

Tabela 4: Selitveno gibanje prebivalstva v mestni občini Maribor med letoma 1995 in 2014. (Vir podatkov: SURS, 2015)

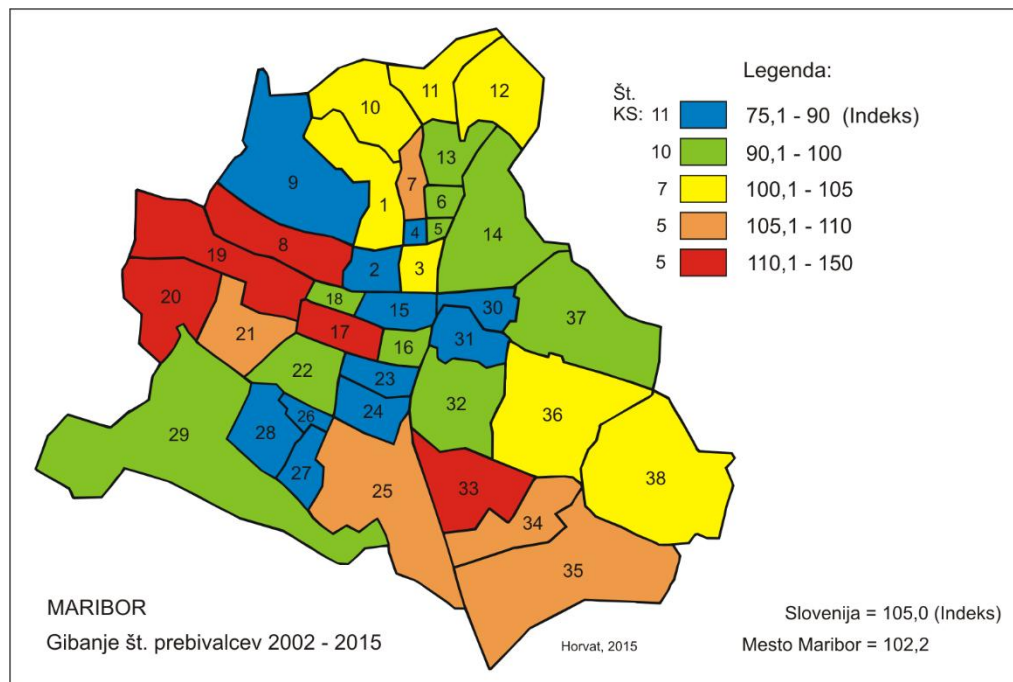
Leto	Priseljeni iz tujine	Priseljeni iz drugih občin v Sloveniji	Odseljeni v tujino	Odseljeni v druge občine v Sloveniji	Selitveni prirast s tujino	Selitveni prirast med občinami v Sloveniji	Skupni selitveni prirast
1995	174	635	65	969	109	- 334	- 225
1996	115	694	59	1.095	56	- 401	- 345
1997	78	639	53	1.281	25	- 642	- 617
1998	290	632	367	1.174	- 77	- 542	- 619
1999	248	681	105	1.403	143	- 722	- 579
2000	415	685	130	1.454	285	- 769	- 484
2001	587	677	105	1.439	482	- 762	- 280
2002	414	768	326	1.619	88	- 851	- 763
2003	347	720	208	1.293	139	- 573	- 434
2004	568	816	403	1.485	165	- 669	- 504
2005	956	924	416	1.602	540	- 678	- 138
2006	1.425	1.026	941	1.866	484	- 840	- 356
2007	2.566	1.106	1.005	1.772	1.561	- 666	895
2008*	2.290	6.868	1.465	7.011	825	- 143	682
2009	2.116	5.033	1.590	5.108	526	- 75	451
2010	1.011	5.738	1.113	6.037	- 102	- 299	- 401
2011	1.026	5.909	804	6.108	222	- 199	23
2012	1.189	6.485	1.234	6.290	- 45	195	150
2013	1.124	6.749	1.002	5.895	122	854	976
2014	1.163	6.719	1.068	6.364	95	355	450

* Opomba: SURS od leta 2008 uporablja spremenjeno statistično definicijo prebivalstva, zato podatki za selitve prebivalstva niso primerljivi s podatki za predhodna leta.

Zaradi spremenjene definicije prebivalstva iz leta 2008 je potrebno podatke za gibanje števila prebivalstva v obdobju med letoma 2002 in 2015 kritično vrednotiti, saj ne kažejo največje povečanje prebivalstva le v KS, v katerih je prišlo do izgradnje novih stanovanjskih sosesk (npr. v KS-17 Juga Polak v MČ Magdalena, v KS-20 Pohorski bataljon – območje pod Pekrsko gorco, v KS-25 Slavko Šlander v MČ Tabor – območje Betnave idr.), pač pa tudi v tistih KS, v katerih se nahajajo študentski domovi (npr. v KS-8 Koroška vrata) in domovi za upokoence. Prav izgradnja novih večstanovanjskih objektov znotraj mesta je pripomogla k revitalizaciji nekaterih mestnih območij (npr. v MČ Magdalena in MČ Tabor), v katerih se je v prejšnjih obdobjih kazala izrazita depopulacija.

Med letoma 2002 in 2015 se je število prebivalcev zmanjšalo v 21 od 38 krajevnih skupnostih. Depopulacija je značilna predvsem za območja večstanovanjske gradnje iz 60. in 70. let 20. stoletja (npr. t. i. območja Novi Tabor, naselje Jugomont, vzhodni del Nove vasi, Greenwich). Iz manjših pretežno delavskih stanovanj (povprečne velikosti 45–55 m²) se je odselila generacija (že odraslih) otrok, tako da je v teh območjih ostalo večinoma starejše neaktivno prebivalstvo. Povprečno v tem območju živita v stanovanju manj kot 2 osebi. V območjih s prevladujočo individualno gradnjo in večjimi stanovanji (npr. v KS-29 Radvanje) oziroma v območjih, v katerih so zapolnjevali vmesne površine z novejšo gradnjo, je depopulacija manjša.

Slika 10: Indeks gibanja števila prebivalcev po krajevnih skupnostih v Mariboru v obdobju med letoma 2002 in 2015. (Vir podatkov: SURS, 2015)

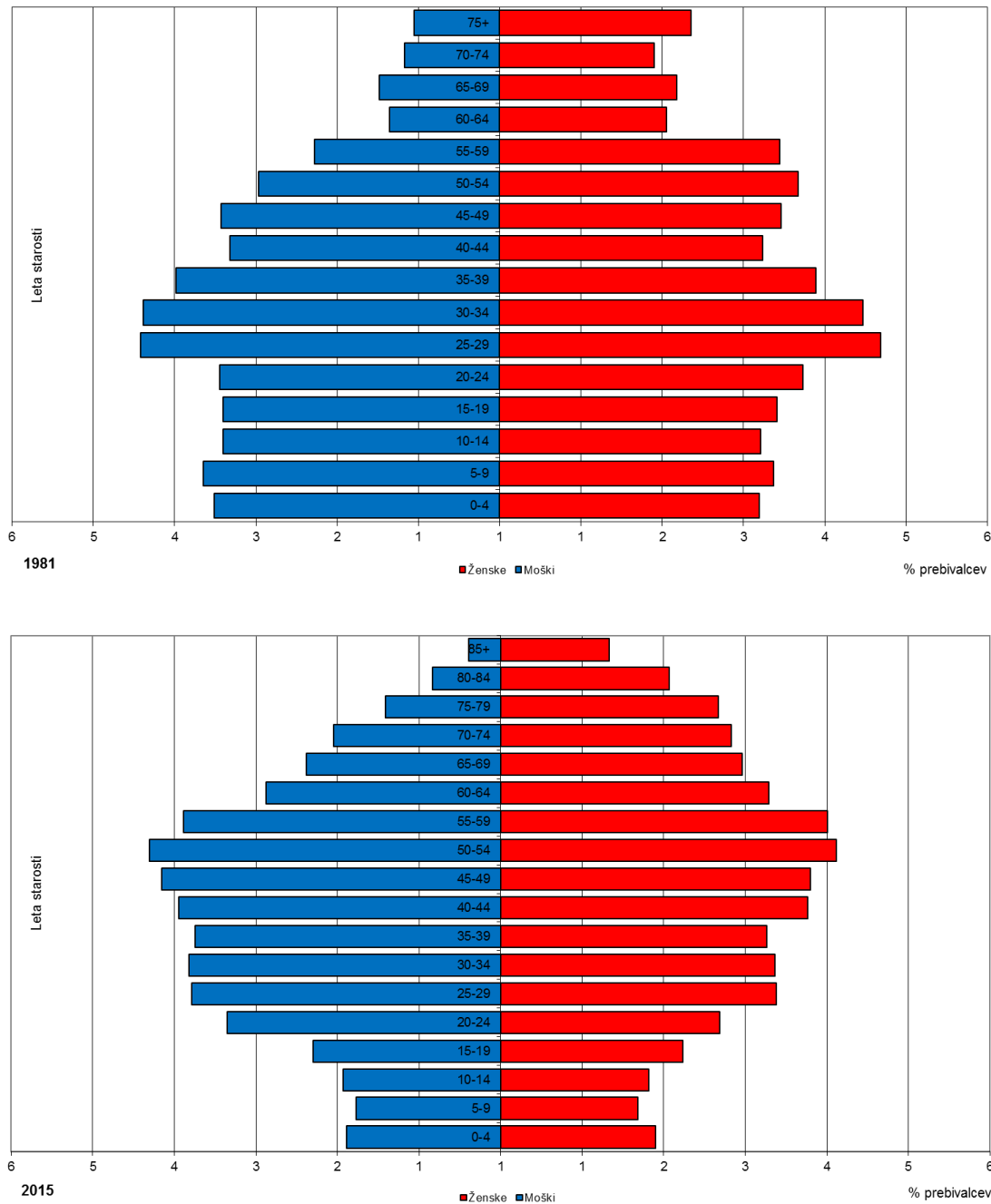
Po podatkih SURS je v prvem polletju leta 2014 v Mariboru živel 20.214 mladih (15–29 let), kar predstavlja 18 % vseh prebivalcev Maribora in 5,4 % vseh mladih v Sloveniji.

STAROSTNA SESTAVA PREBIVALSTVA

Mesto Maribor med večjimi slovenskimi mesti že od leta 1981 izkazuje **najbolj neugodno starostno sestavo prebivalstva**. Izstopa z najmanjšim deležem mladega prebivalstva (v starosti 0–14 let), najvišjim deležem starega prebivalstva (v starosti 65 let in več) in posledično najvišjim indeksom staranja (razmerjem med starim in mladim prebivalstvom) in povprečno starostjo prebivalstva.

Staranje prebivalstva je še posebej očitno v zadnjih letih, saj so se razmere v primerjavi s stanjem v Ljubljani in državnim povprečjem še poslabšale. Tako se je indeks staranja v Mariboru leta 2015 povečal na vrednost 180 (v Ljubljani je v istem obdobju znašal 129, državno povprečje pa je bilo 121), delež starega prebivalstva pa se je povečal na 20,8 % (državno povprečje je 17,9 %). Tudi druga večja mesta v Sloveniji imajo (glede na državno povprečje) nadpovprečno visok delež starega prebivalstva in indeks staranja; po najbolj neugodnih vrednostih pa se Mariboru v zadnjem desetletju približujejo edino razmere v Murski Soboti.

Graf 3: Starostna piramida prebivalstva mesta Maribor leta 1981 in 2015 (Vir podatkov, SURS, 2015)

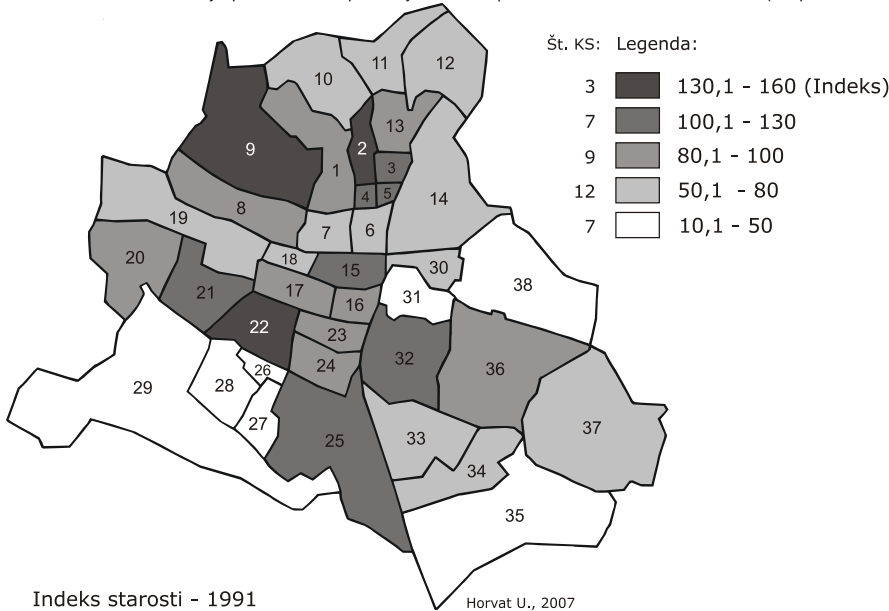
Zaradi negativnega naravnega in selitvenega prirasta se je število prebivalcev v mestu Maribor od sredine 90. let 20. stoletja v povprečju zmanjšalo za okoli 1.100 oseb na leto. Analize kažejo, da je k zmanjšanju števila prebivalstva okoli 30 % prispevalo negativno naravno gibanje, okoli 70 % pa negativno selitveno gibanje. Selila se je predvsem mlajša in srednja aktivna generacija, kar je še zmanjšalo rodnost v mestu.

V drugih naseljih v mestni občini Maribor so demografske razmere v povprečju nekoliko bolj ugodne kot v mestu Maribor, saj imajo vsa druga naselja v seštevku nekoliko višji delež mlajšega prebivalstva (13,1 %) in nižji indeks starosti (160) od vrednosti v celotni občini. Seveda se razmere razlikujejo po posameznih naseljih. Tako je v 10 naseljih med 32 v občini povprečna starost prebivalstva višja od povprečne starosti v občini Maribor, prav tako pa indeks staranja. Z najbolj neugodnimi razmerami izstopajo naselja Jelovec, Brestrnica, Grušova, Laznica, Pekre in Pekel.

STAROSTNA SESTAVA PREBIVALSTVA PO KRAJEVNIH SKUPNOSTIH V MESTU

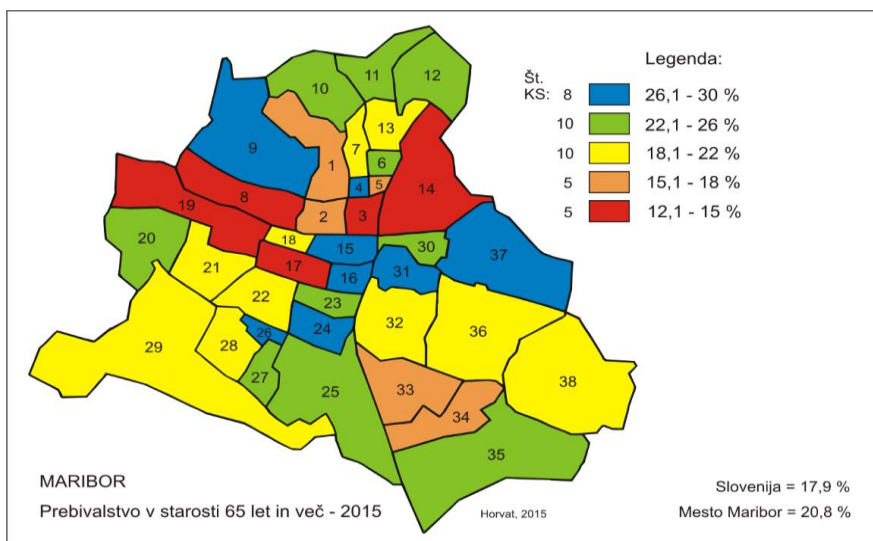
Podatki za leto 2015 kažejo nekoliko spremenjeno podobo razporeditve krajevnih skupnosti v Mariboru glede na indeks staranja. Če so imele v prejšnjih dveh desetletjih najnižji indeks staranja KS z novogradnjami na obrobju mesta, ga imajo sedaj KS znotraj mesta, kjer so z gradnjo novih stanovanj in revitalizacijo nekaterih območij pritegnili mlado prebivalstvo.

Slika 11: Indeks staranja prebivalstva po krajevnih skupnostih v Mariboru leta 2015 (Vir podatkov: SURS, 2015)

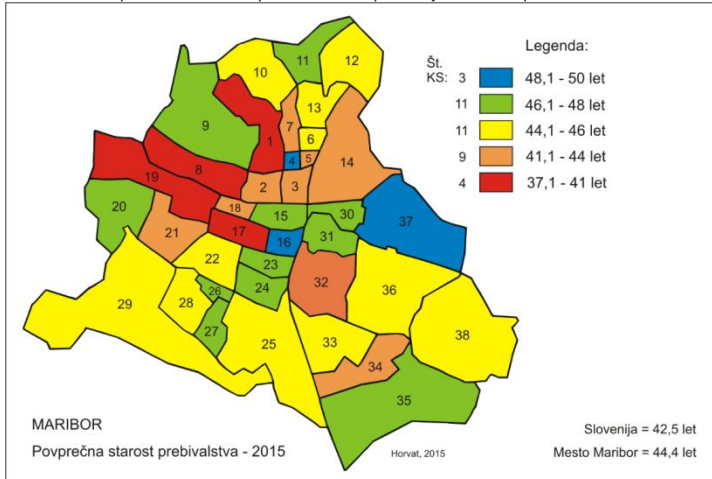
Proces staranja prebivalstva najbolj izrazito prikazuje delež prebivalstva v starosti 65 let in več. Leta 1981 je imelo v tej starosti več kot 15 % prebivalstva le 7 krajevnih skupnosti, leta 1991 12, leta 2002 28, leta 2015 pa že kar 33 KS. V letu 2015 se v 8 KS njegove vrednosti gibljejo celo med 26–30 %. Izstopajo nekatere KS na območju MČ Magdalena (KS-15 Moša Pijade in KS-16 Miloš Zidanšek), MČ Tabor (KS-24 Jožica Flander), MČ Nova vas (KS-26 Proleterskih brigad) in MČ Pobrežje (KS-37 Tone Čufar, KS-31 Avgust Majerič). Zaradi spremenjene definicije prebivalstva iz leta 2008 in novogradenj oziroma priselitve mlajšega prebivalstva z otroci izkazujejo nekatere KS podpovprečen delež starega prebivalstva. Zanimivo je, da je npr. KS-17 Juga Polak (v MČ Magdalena) imela leta 1981 najvišji delež starega prebivalstva v Mariboru (18,2 %), zaradi popolne revitalizacije tega območja pa ima leta 2015 najnižjega (12,3 %).

Slika 12: Delež prebivalstva starega 65 let in več po krajevnih skupnostih v Mariboru leta 2015 (Vir podatkov: SURS, 2015)

Prebivalstvo na levem bregu Drave je večinoma v povprečju starejše od 41 let. Na desnem bregu izstopa z najvišjo starostjo (v povprečju nad 46 let) območje Tabora in starejši del južnega Maribora, med tem ko je prebivalstvo v Radvanju, na Pobrežju in Teznu nekoliko mlajše. Vendar pa podatki kažejo, da se je med letoma 2002 in 2015 povprečna starost prebivalstva najbolj povečala prav v območjih, ki so bila zgrajena večinoma v 70., 80. letih 20. stoletja; npr. območje MČ Nova vas in Radvanje ter nekatere KS v MČ Tezno in Pobrežje, kar kaže na intenzivno staranje tega območja v zadnjem desetletju kot posledico dokaj homogene starostne strukture priseljencev v času izgradnje stanovanj v teh območjih.

Slika 13: Povprečna starost prebivalstva po krajevnih skupnostih v Mariboru leta 2015 (Vir podatkov: SURS, 2015)

AKTIVNO PREBIVALSTVO

Zaradi v povprečju starejšega prebivalstva na eni strani, na drugi pa zaradi večjega števila šolajočega prebivalstva (ki biva v dijaških in študentskih domovih v Mariboru) ima mesto Maribor najnižji delež aktivnega prebivalstva med večjimi mesti v Sloveniji. Kombinacija obeh dejavnikov se odraža tudi na karti KS, kjer z najnižjim deležem izstopata KS-8 Koroška vrata in KS-1 Ob parku.

IZOBRAZBENA SESTAVA PREBIVALSTVA

V sodobnih družbah je izobrazbena sestava ključna prvina, ki zaznamuje razvoj. Ne označuje le strokovne usposobljenosti za opravljanje poklicev, pač pa posredno tudi inovacijsko sposobnost okolja za prilagajanje sodobnim izzivom v postindustrijski družbi. Čim višja je stopnja izobrazbene ravni prebivalstva, tem višja je običajna absorpcijska moč družbe pri nastajanju t. i. »učech se regij«. Zato je stopnja izobrazbenosti prebivalstva (zlasti delež prebivalstva z visokošolsko/univerzitetno izobrazbo) eden najpomembnejših analitskih kazalnikov gospodarske in splošne družbene razvitosti določenega območja.

Tabela 5: Delež prebivalstva v starosti 15 let in več glede doseženo stopnjo izobrazbe v najpomembnejših mestnih naseljih v Sloveniji 2002 in 2014 (Vir podatkov: SURS, 2015).

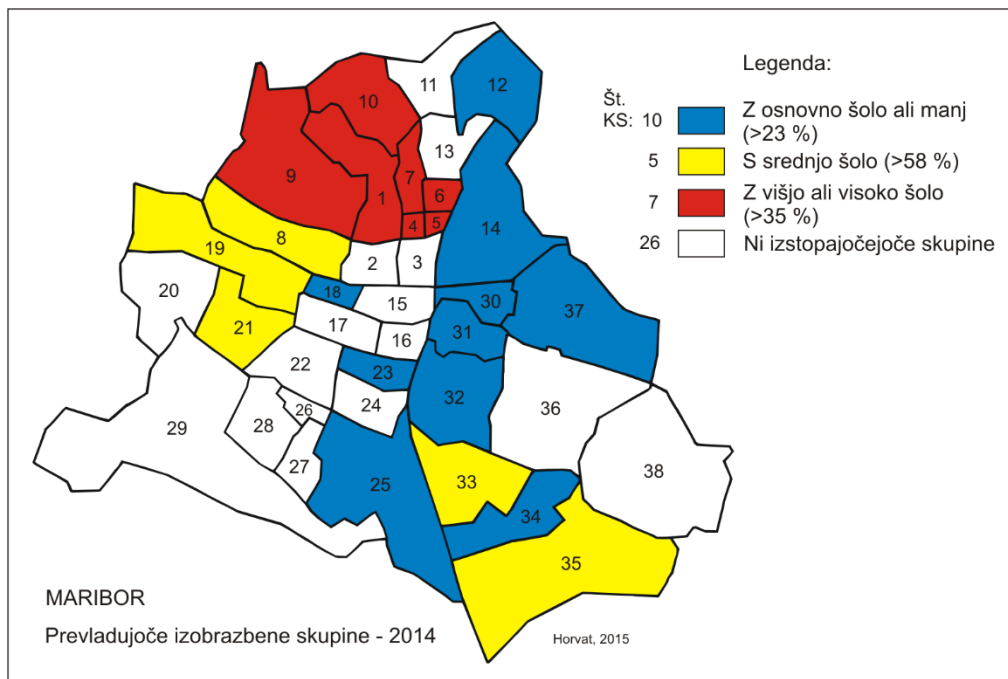
Mestno naselje	2002			2014		
	Osnovno-šolska ali manj	Srednje-šolska	Višje ali visoko-šolska	Osnovno-šolska ali manj	Srednje-šolska	Višje ali visoko-šolska
Ljubljana	21,5	54,3	24,2	19,1	49,8	31,1
Maribor	23,4	59,0	17,6	19,5	56,3	24,2
Celje	25,5	57,3	17,3	23,2	52,6	24,2
Kranj	30,6	52,9	16,5	25,1	51,8	23,1
Koper	28,3	54,3	17,5	26,9	52,1	21,0
Slovenija	33,0	54,1	12,9	26,7	52,7	20,5
Mestna občina Maribor	24,0	58,8	17,2	19,7	56,1	24,1
mesto Maribor	23,4	59,0	17,6	19,5	56,3	24,2
druga naselja v MOM	27,2	57,5	15,3	21,1	55,3	23,6

Podatki kažejo, da mesto Maribor kot drugo največje mesto in univerzitetno mesto glede na delež prebivalstva z doseženo višje ali visoko šolsko izobrazbo žal izgublja svoj položaj. Poleg Ljubljane ga z višjim deležem presegajo Novo mesto, Nova Gorica in celo Murska Sobota. Razlog lahko iščemo predvsem v dejstvu, da se je v procesom suburbanizacije izseljevalo predvsem bolj izobraženo prebivalstvo, obenem pa se velik del študentov, ki gre iz Maribora na študij v Ljubljano, po zaključku študija ne vrne v Maribor predvsem zaradi velikega pomanjkanja ustreznih delovnih mest v mestu.

V letu 2014 se je zmanjšala tudi razlika v deležu višje in visokošolsko izobraženih med mestom in drugimi naselji v mestni občini Maribor, v kar 9 naseljih v občini pa je ta delež celo višji, kot je v mestu Maribor.

V mestu Maribor so jasno izoblikovana štiri območja glede na nadpovprečno zastopane izobrazbene skupine prebivalstva. Z osnovnošolsko izobrazbo ali celo manj izstopajo območja v bližini starih industrijskih območij (tako na levem kot desnem bregu Drave), ki so bila poseljena pretežno z delavskim prebivalstvom v obdobju najhitrejše rasti mesta. Med krajevnimi skupnostmi z najvišjim deležem izstopajo KS-14 Melje (v MČ Center), KS-18 Maks Durjava (v MČ Magdalena), KS-30 Greenwich (v MČ Pobrežje) in KS-34 Martin Konšak (v MČ Tezno). S srednješolsko izobrazbo izstopajo območja na vzhodnem in zahodnem delu mesta, kjer izstopajo KS-19 (v MČ Studenci) in KS-33 Slava Klavora (v MČ Tezno). Prebivalstvo z višje ali visokošolsko izobrazbo je nadpovprečno zastopano v mestnem središču in njegovem obrobju na levem bregu Drave, med KS pa izstopajo KS-6 Anton Aškerc in KS-4 Ivan Cankar (v MČ Ivan Cankar) ter KS-10 Za tremi ribniki (v MČ Center). V ostalih območjih posamezne izobrazbene skupine prebivalstva ne izstopajo in so zastopane v povprečju.

Slika 14: Nadpovprečno zastopane izobrazbene skupine prebivalstva po krajevnih skupnostih v Mariboru leta 2015 (Vir podatkov: SURS 2015)

2.3. EKONOMSKO STANJE IN STANJE DELOVNIH MEST V MOM

*Kaj je rop ene banke proti ustanovitvi banke?
(Bertolt Brecht)*

Po višini BDP na prebivalca se regija po podatkih za leto 2009 uvršča na 6. mesto. Kljub vsemu pa je regija skupno ustvarila 13,5 % nacionalnega BDP (podatki za 2008), kar jo uvršča na 2. mesto v državi (takoj za Osrednjeslovensko regijo – 36,1 %). Stopnja registrirane brezposelnosti v Podravski regiji je 15,0 %, kar regijo uvršča na 4. mesto (takoj za pomursko, zasavsko in spodnjeposavsko statistično regijo). Od tega ima 29,8 % brezposelnih v regiji osnovnošolsko, 55,0 % srednješolsko (tehniško, strokovno ali splošno izobrazbo) in 15,2 % višjo in visokošolsko izobrazbo (podatki za december leta 2013).

Po pričakovanju so imele najvišje proračune leta 2014 mestne občine. Prva "nemestna" občina glede na višino proračuna je občina Krško. Med primerjanimi občinami je imela občina Piran s 1.569 evri na prebivalca najvišje prihodke v letu 2014. Glede na višino prihodkov na prebivalca Piranu sledijo občine Krško s 1.526 evri, Koper s 1.445 evri in Velenje s 1.425 evri prihodkov na prebivalca. Na repu razpredelnice najdemo na 13. mestu Ljubljano s 1.034 evri, Maribor z 960 evri in Domžale s 755 evri prihodkov na prebivalca (vir: proračunska poročila občin).

Industrija, zlasti proizvodnja, je odvisna predvsem od tujih trgov (izvoz stopnja: 70 % v EU, od tega kar 18 % v Nemčijo). Na nacionalni ravni je v inovacijske dejavnosti vključenih le 50,3 % podjetij, od tega jih je le 9,1 % tehnološko inovativnih in 15,9 %, ki niso tehnološko inovativna. V regiji je 6.023 aktivnih podjetij, 10.296 samozaposlenih oseb in 43 zadrug, ki zaposlujejo 129.750 ljudi v celoti, to je 14,5 % vseh zaposlenih Slovencev. Neto dodana vrednost na zaposlenega v regiji znaša 29.700 EUR in je pod slovenskim povprečjem.

Človeški viri v podravski regiji so raznoliki. Univerza v Mariboru je bila ustanovljena leta 1975 in je druga največja univerza v Sloveniji. Ima 17 fakultet, 19.369 študentov, 198 študijskih programov in 1.739 zaposlenih (vir: spletna stran Univerze v Mariboru, leto 2013/14).

Tabela 6: Bruto proizvod na prebivalca in realna rast BDP (Vir: UMAR, 2014)

kohezijska regija / statistična regija	2008	2009	2010	2011	2012	EU-29=100		realna rast BDP, v %	
						2011	2012	2011/2010	2012/2011
Slovenija	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	84	84	0,6	- 2,5
Zahodna Slovenija	119,6	119,8	119,5	118,4	118,3	100	99	n. p.	n. p.
Obalno-kraška	107,7	108,9	109,8	106,9	102,2	90	86	- 1,8	6,3
Goriška	95,7	94,6	94,1	92,8	91,7	78	77	- 1,0	4,0
Gorenjska	85,4	82,2	82,9	83,2	83,6	70	70	1,7	- 2,3
Osrednjeslovenska	140,8	142,3	141,2	140,0	140,8	118	118	0,6	- 1,2
Vzhodna Slovenija	82,9	82,5	82,7	83,5	83,5	71	70	n. p.	n. p.
Notranjsko-kraška	72,1	72,5	71,6	70,9	69,8	60	59	- 0,3	- 4,5
Jugovzhodna Slovenija	94,9	92,4	92,9	92,6	91,8	78	77	- 0,5	- 4,3
Spodnjeposavska	84,6	85,8	85,0	85,7	87,2	73	73	0,3	- 2,4
Zasavska	66,7	66,7	67,5	67,0	64,2	57	54	- 1,6	- 7,8
Savinjska	89,5	89,1	90,5	91,7	91,6	78	75	1,4	- 3,3
Koroška	77,6	75,1	75,0	77,5	79,6	65	67	2,9	- 1,0
Podravska	84,0	83,7	83,3	83,7	83,6	71	70	0,7	-2,5
Pomurska	64,7	65,8	65,6	67,8	69,1	57	58	3,4	-1,5

Po dejavnostih so tudi v letu 2013 v strukturi zaposlenih prevladovali zaposleni s področja predelovalnih dejavnosti z 21,6 %, sledili so jim zaposleni s področja trgovine, vzdrževanja in popravil motornih vozil (13,2 %), izobraževanja (9,3 %), zdravstva in socialnega varstva (8,3 %), drugih raznovrstnih poslovnih dejavnosti (6,2 %) gradbeništva ter strokovnih, znanstvenih in tehničnih dejavnosti (5,8 %) ter zaposleni s področja prometa in skladiščenja (4,7 %).

Ostale dejavnosti so bile zastopane v manjših deležih. Letna primerjava posameznih kategorij zaposlenosti na področju Območne službe Maribor med letoma 2012 in 2013 kaže na zmanjšanje števila zaposlenih v vseh

kategorijah, razen samostojnih podjetnikov posameznikov: v podjetjih in drugih organizacijah (za 1,14 %), pri samozaposlenih osebah pa se je povečalo (za 1,47 %). V strukturi samozaposlenih se je povečalo število samostojnih podjetnikov posameznikov za 3,0 %, število kmetov je upadlo za 0,2 %, število oseb, ki opravljajo poklicno dejavnost pa za 5,0 %. Globalna gospodarska kriza je prizadela vse kategorije zaposlenih, poraslo je le število samostojnih podjetnikov posameznikov, kar je predvsem posledica v dejstvu, da je veliko delavcev, ki so izgubili zaposlitev, prav v samozaposlitvi videlo možnost zagotavljanja socialne varnosti zase in za svoje družine.

Tabela 7: Prikaz števila podjetij po velikosti in prihodkov v letih 2011–2013 v Mariboru

VELIKOST	2013		2012		2011		Število podjetij
	Število podjetij	Prihodki	Število podjetij	Prihodki	Število podjetij	Prihodki	
Mikro	3.932	995.644.610,00	3.764	918.216.535,00	3.608,00	990.988.027,00	3.481,00
Majhna	138	580.376.585,00	154	662.421.929,00	161,00	628.894.721,00	173,00
Srednja	43	714.450.739,00	43	729.994.038,00	43,00	726.726.772,00	45,00
Velika	29	1.593.895.863,00	30	1.735.844.723,00	35,00	1.859.647.021,00	41,00
Skupaj	4.142	3.884.367.797,00	3.991	4.046.477.225,00	3.847,00	4.206.256.541,00	3.740,00

REGISTRIRANA BREZPOSELNOST

V decembru 2013 je bilo na območju MOM v prijavljenih 11.210 brezposelnih oseb, v decembru 2012 pa je bilo registrirano brezposelnih 10.525 oseb. Število brezposelnih je bilo glede na december 2012 višje za 6,5 %.

Svetovna gospodarska kriza je povzročila močan padec gospodarske aktivnosti, ta pa se je odrazil v porastu brezposelnosti. Stopnja registrirane brezposelnosti je v Podravju že vsa leta nadpovprečna. V obdobju od decembra 2008 do decembra 2013 je v Podravju porasla za 5,6 odstotne točke, v Sloveniji za 6,5 odstotne točke. V decembru 2013 je stopnja registrirane brezposelnosti v Podravju znašala 15,0 %, v Sloveniji pa 13,5 %. V primerjavi z decembrom 2012 se je stopnja registrirane brezposelnosti na tem območju povečala za 0,3 odstotne točke in v Sloveniji za 0,5 odstotne točke (vir: Statistični urad RS).

Od zloma socializma je Maribor v procesu socialno-ekonomske stagnacije. To se kaže v zelo šibki rasti števila prebivalcev in akutni brezposelnosti, ki je med najvišjimi v državi. Socialno-ekonomske situacijo delno blaži bližina meje, vendar tega učinka ne moremo preliti v strukturni pogoj, ki bi omogočil razvojne spremembe v mestu.

Tabela 8: Registrirane brezposelne osebe v obdobju 2010–2015, stanje 31.12.

Leto	Podravska regija	Mestna občina Maribor
2010	20.262	7.839
2011	21.034	8.467
2012	20.199	8.029
2013	20.734	8.467
2014	20.089	8.234
jun. 15	18.528	7.948

STOPNJA REGISTRIRANE BREZPOSELNOSTI je maja 2015 na območju MOM znašala **17,5 %** (v Sloveniji 12,3 %).

Tabela 9: Kazalci brezposelnosti 2015

Registrirane brezposelne osebe po starosti, junij 2015

	Starost						Skupaj
	do 24 let	25 do 29 let	30 do 39 let	40 do 49 let	50 do 59 let	60 let ali več	
MO MARIBOR	601	1.070	1.928	1.608	2.289	452	7.948

Registrirane brezposelne osebe po trajanju brezposelnosti, junij 2015

	Trajanje brezposelnost							Skupaj
	do 2 mesecev	3 do 5 mesecev	6 do 8 mesecev	9 do 11 mesecev	12 do 23 mesecev	24 do 35 mesecev	36 mesecev ali več	
MO MARIBOR	1.040	1.099	781	558	1.517	784	2.169	7.948

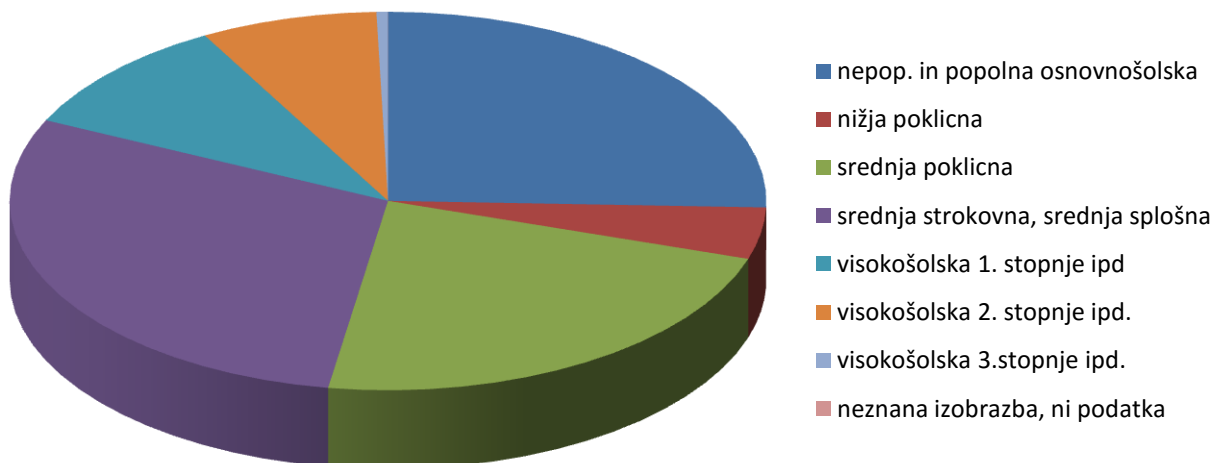
Registrirane brezposelne osebe po spolu, junij 2015

	moški		ženske		Skupaj
MO MARIBOR		3.915		4.033	7.948

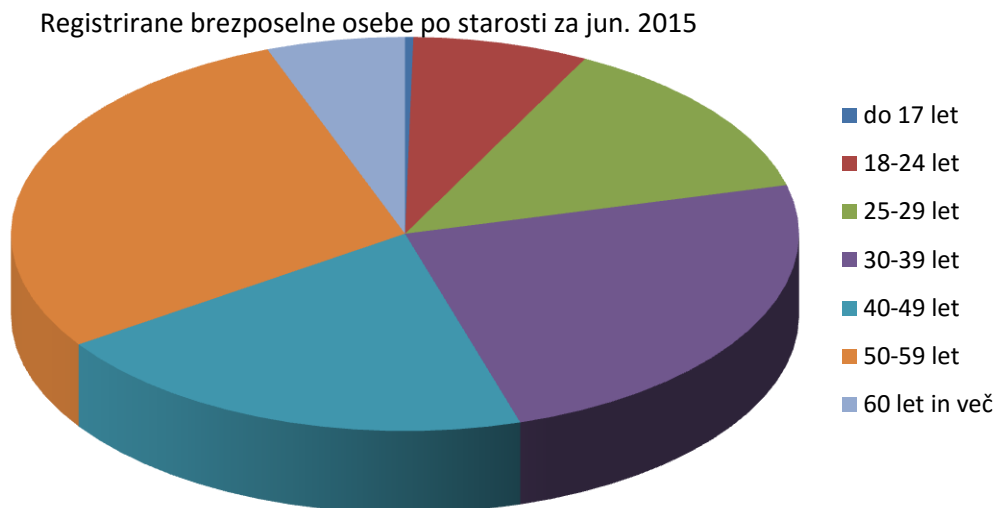
Registrirane brezposelne osebe po ravneh izobrazbe, junij 2015

	1+2	3+4 - nižje,	5 - srednje tehniško,	6+7+8 - visokošolsko	Skupaj
	OŠ ali manj	srednje poklicno izobraževanje	strokovno, splošno izobraževanje	izobraževanje prve, druge, tretje stopnje	
MO MARIBOR	2.032	2.144	2.343	1.429	7.948

Graf 4: Registrirane brezposelne osebe po ravneh izobrazbe za junij 2015 (Vir podatkov, SURS)

Registrirane brezposelne osebe po ravneh izobrazbe za jun. 2015

Graf 5: Registrirane brezposelne osebe po starosti za junij 2015 (Vir podatkov, SURS)

Po poklicnem kriteriju je največ brezposelnih (viški): delavci za preprosta dela v predelovalnih dejavnostih, čistilci, strežniki in gospodinjski pomočniki ipd. v uradih, hotelih in drugih ustanovah, natakarji, različni prodajalci, tajniki, poslovni sekretarji in poklici iz storitvenih dejavnosti: frizerstvo, kozmetika, masaže, nege (podrobnosti v tabeli: priloga 4).

Hkrati beležimo pomanjkanje delovne sile (manki) v sledečih panogah: kovinarstvo, gradbeništvo, elektro dejavnosti, ... Največja težava je odliv teh poklicev v tujino. Deficitarni poklici so predvsem: inženirji, tehniki, upravljavci strojev, medicinsko osebje, ...

V zasebnem sektorju se je bruto plača maja 2015 znižala, v prvih petih mesecih pa ni presegla ravni iz enakega obdobja lani. V javnem sektorju je ostala enaka kot mesec prej, v prvih petih mesecih pa je bila medletno višja za 1,2 % predvsem zaradi lanskih izplačil zadržanih napredovanj javnih uslužbencev.

Črpanje evropskih sredstev je bilo v letih 2014 in 2015 manjše kot v preteklih letih!

Tabela odjav iz registra OOO v letih 2011–2014 (priloga 5) kaže, da je bilo največ odjav v gradbeni sekciji in z njo povezanih storitvenih sekcijah (elektroinstalaterji, ...), sledijo tradicionalno kovinarska sekcija, gostinstvo-turistična, prometna in vrsta storitvenih dejavnosti.

STANJE V GRADBENI PANOGI: primerjava maj 2015/april 2015: - 6,2 %; maj 2015/maj 2014: - 10,0 %

Gradbena aktivnost, ki se je na začetku leta okrepila, se je maja 2015 znižala. Zmanjšala se je aktivnost v gradnji inženirskih objektov, ki se je v preteklih mesecih krepila.

Največ podjetij v gradbeništvu je kot omejitev navedlo veliko konkurenco v dejavnosti (46 % podjetij). Sledili so nezadostno povpraševanje (39 %), visoki stroški dela (32 %) in visoki stroški materiala (27 %).

STORITVENE DEJAVNOSTI: največ podjetij v storitvenih dejavnostih je kot omejitev navedlo nezadostno povpraševanje (47 %); sledila so podjetja, ki so jih omejevale finančne ovire (teh podjetij je bilo 30 %) in podjetja, ki so imela težave zaradi pomanjkanja delovne sile (5 %).

TRENDI/GIBANJA: največ prihodka od prodaje poslovnih storitev so v zadnjih letih ustvarila podjetja v dejavnosti arhitekturnega in tehničnega projektiranja in s tem povezanega svetovanja. Sledili sta dejavnosti računalniških storitev in podjetniškega ter poslovnega svetovanja.

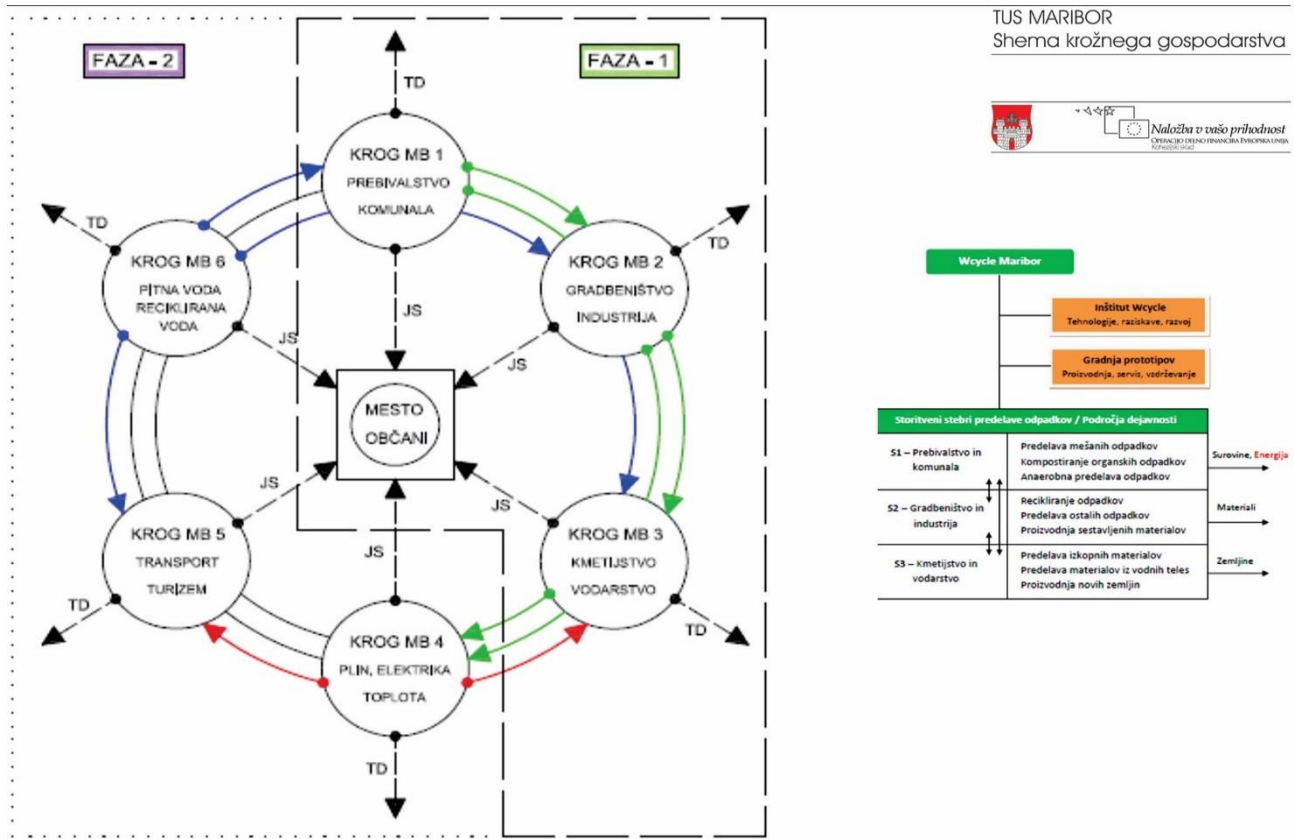
Prihodek v zadnjih letih se je najbolj povečal v dejavnosti podjetniškega in poslovnega svetovanja (za 18 %), najbolj zmanjšal pa v dejavnosti arhitekturnega in tehničnega projektiranja in s tem povezanega svetovanja (za 9 %).

MEDNARODNA MENJAVA BLAGA je najpomembnejša oblika slovenskega čezmejnega ekonomskega povezovanja (Maribor je obmejno mesto, kar je potrebno izkoristiti).

Stopnja vključenosti Slovenije v mednarodno menjavo, merjena s kazalnikom tržne integracije v blagu (povprečje vrednosti izvoza in uvoza blaga v vrednosti BDP), je bila ena višjih med članicami EU-28 (od sosed višje le Madžarska). Slovenska vpetost v mednarodno menjavo storitev je slabša.

Skromne tuje neposredne naložbe v Sloveniji so se v letu 2013 še nekoliko zmanjšale. Med državami članicami EU-28 ostaja Slovenija ena izmed držav z najnižjim deležem tujih neposrednih naložb glede na vrednost BDP.

Slika 15: Shema krožnega gospodarstva

2.4. OKOLJE

*Enostavnost je skrajna oblika dovršenosti.
(Leonardo da Vinci)*

ZRAK

Kakovost zraka je pomembna prvina stanja okolja in ima velik vpliv na zdravje ter počutje ljudi. V preteklosti je bila v državi prevladujoča težava emisija z žveplovim dioksidom (industrija), danes se soočamo s problemom onesnaženosti z delci PM10 in ozonom. Slovenija se glede delcev uvršča med države EU z najbolj onesnaženim zrakom in je v samem vrhu EU glede izpustov delcev na prebivalca in tudi na enoto površine.

Področje kakovosti zraka je se v Mariboru sistemsko meri na treh lokacijah (center, Urbanski plato in Pohorje) na treh oziroma štirih sklopih emisij: prašni delci (PM10), ogljikove spojine, dušikove skupine in ozon (meritev le na Pohorju). Glede na pregled merjenih podatkov, primerljivih študij in zakonodaje je treba dodati merilne lokacije v mestu (primestje, staro mestno jedro, ...) in razširiti nabor meritev na področju prašnih delcev (PM2,5, PM1, ozon, Benzo(a)piren (BaP)).

V okviru spremljanja koncentracij delcev PM10 na merilnem mestu Maribor Center v zadnjih desetih letih povprečna koncentracija upada, saj mejna letna vrednost ($40 \mu\text{g}/\text{m}^3$) ni bila presežena že od leta 2007. Število prekorajitev mejne dnevne vrednosti ($50 \mu\text{g}/\text{m}^3$) pa niha. Med glavne vire emisij štejemo promet, kurišča (predvsem na trdo gorivo) in industrijo, omeniti velja tudi prispevek regionalnega in daljinskega transporta onesnaževal. V samem mestu Maribor pa je obremenitev odvisna od gostote poselitve in bližine pomembnega cestnega omrežja. Ugotavljamo tudi, da je zrak v času kurilne sezone pogosto bolj onesnažen v sosednjih občinah kot v Mariboru. Povišane koncentracije delcev v zraku opažamo tudi v času intenzivne uporabe pirotehničnih sredstev, predvsem ob prehodu v novo leto. Podobna situacija se kaže v času prvomajskih kresovanj. Delci, ki se pri tem sproščajo, lahko ostanejo v zraku daljše časovno obdobje, lahko tudi več kot en teden, in so škodljivi za zdravje. Ko se posedejo na površino, se lahko ponovno dvignejo v ozračje (npr. kot posledica cestnega prometa in vetra). Ko pa jih padavine sperejo, onesnažijo površinske vode in podtalnico.

Za razliko od ostalih onesnaževal so koncentracije ozona najvišje v poletnem času na lokacijah izven mesta, predvsem na višjih nadmorskih višinah. Meritve na Pohorju so pokazale bistveno višje koncentracije kot na Urbanskem platuju. Dolgoletni trend je tudi na Pohorju usmerjen navzdol, kar je znak, da se zmanjšujejo emisije nekaterih onesnaževal (dušikovi oksidi, lahkohlapne organske spojine) na širšem območju.

Za razliko od ostalih onesnaževal so koncentracije ozona najvišje v poletnem času na lokacijah izven mesta.

Maribor je glede na onesnaženost zraka z delci PM10 degradirano okolje in v skladu z zakonodajo je bil sprejet Odlok o načrtu za kakovost zunanjega zraka in Načrt za kakovost zunanjega zraka. Oba dokumenta je potrdil MS MOM in sprejela Vlada RS. Glede kakovosti zunanjega zraka in izvajanja ukrepov je MOM zavezani poročati Evropski komisiji.

VODE

Mestna občina Maribor izvaja monitoring stanja okolja. Poleg osnovnih parametrov se spremljajo obremenitve z nevarnimi spojinami, pesticidi in njihovimi relevantnimi metaboliti ter farmacevtskimi pripravki. Sočasno se spremlja tudi količinsko stanje podzemne vode. Imisijski monitoring se izvaja na vodovarstvenih območjih črpališč, ki oskrbujejo s pitno vodo MOM in še 16 ostalih občin SV Slovenije.

Koncentracije nitrata v podzemnih vodah precej nihajo, v splošnem pa je opazno postopno zniževanje, ki v letu 2014 dosežejo srednjo vrednost $17,92 \text{mg}/\text{L}$ NO₃. Kljub zmanjševanju vsebnosti nitrata v podzemni vodi je trenutno stanje še vedno takšno, da bi morale skrbeti vse ključne deležnike, ki so povezani z rabo vodnega prostora, saj je naravno ozadje vsebnosti nitrata v podzemni vodi v Sloveniji namreč pod $10 \text{mg}/\text{l}$ NO₃.

Med pesticidi se še zmeraj pojavlja atrazin, ki je v Sloveniji v celoti prepovedan od leta 2003, vendar aplikacij

tudi po prepovedi ne moremo popolnoma izključiti. Poleg atrazina in njegovih razgradnih produktov desetil-atrazina in atrazin-desizopropila je ugotovljena še prisotnost metolaklor, simazina, terbutilazina in klortolurona. Vrednosti so bile na spodnji meji detekcije uporabljene metode in z izjemo metolaklor niso presegale meje 0,1 µg/l, določene s Pravilnikom o pitni vodi.

Hidrološke razmere površinskih voda so močno odvisne od količine padavin, zato so posledice obremenitve z odpadnimi snovmi bistveno višje v času povišanih zračnih temperatur in manjših pretokov vode. V letu 2014 je bilo ekološko stanje površinskih voda dobro, razmere s kisikom so bile ugodne z izjemo potoka v Ceršak.

HRUP

V letu 2013 je bila izdelana Strateška karta hrupa za območje urbanistične zasnove mesta Maribor. Obveza izdelave strateške karte hrupa izhaja iz Uredbe o ocenjevanju in urejanju hrupa v okolju in Direktive 2002/49/EC. Podatki strateške karte hrupa so podlaga za poročanje MKO in Evropski komisiji o splošni obremenjenosti prebivalcev, stavb in površin na območju mesta Maribor s hrupom, podlaga za seznanjanje javnosti o obremenitvi s hrupom in osnova za pripravo strokovnih podlag s področja varstva pred hrupom za pripravo operativnega programa varstva pred hrupom.

Ugotovljeno je bilo, da je s hrupom preobremenjenih do 30 % prebivalcev, od tega kritično preobremenjenih do 9 %. Za urejanje hrupa v okolju bo treba izdelati Operativni program varstva pred hrupom in poskrbeti za njegovo izvajanje.

SVETLOBNO ONESNAŽENJE

Svetlobno onesnaženje v mestu je predvsem posledica javne razsvetljave in razsvetljave javnih površin. Žal pa v Mariboru nimamo vpeljanega sistema, s katerim bi lahko nadzorovali porabo električne energije v mestu. Spremljanje rabe energije se vrši preko odjemnih mest, do katerih lahko dostopa vzdrževalec distribucijskega območja. Podatki o porabi električne energije se beležijo pri vzdrževalcu distribucijskega omrežja oziroma sistemskemu operaterju distribucijskega omrežja (SODO). Specifična je problematika tudi pri svetilkah, ki osvetljujejo posamezne stavbe, igrišča ipd. in so vezane na napeljavo dotične stavbe oziroma objekta, saj je na takih svetilkah nemogoče direktno spremljati porabo energije, temveč jo lahko le ocenimo (vir: Načrt javne razsvetljave MOM).

Tabela 10: Poraba električne energije na prebivalca v Mariboru (vir: Nigrad in SURS)

Leto	Poraba v kWh*	Št. prebivalcev **	Poraba v kWh/prebivalca
2010	10.902.234,64	95.171	114,55
2013	10.737.936	94.809	113,26
2014	10.437.361	95.586	109,19

Uredba o mejnih vrednostih svetlobnega onesnaževanja okolja določa, da letna poraba elektrike vseh svetilk, ki so na območju posamezne občine, vgrajene v razsvetljavo občinskih cest in javnih površin, izračunana na prebivalca s stalnim ali začasnim prebivališčem v občini, ne sme presegati ciljne vrednosti 44,5 kWh.

PODNEBNE SPREMEMBE

Podnebne spremembe lahko prikažemo z različnimi klimatskimi kazalci. Kot indikatorja spreminjanja podnebja smo izbrali temperaturo zraka in višino padavin za mesto Maribor v obdobju od leta 1951 do 2014.

Na območju Maribora se v obdobju 1951–2014 kažejo trendi višanja povprečnih mesečnih temperatur v primerjavi z dolgoletnim povprečjem, ki znaša 10 °C. Posledica višanja temperatur zraka je povečevanje števila vročih dni (maksimalna temperatura čez dan nad 30 °C) in zmanjševanja števila hladnih dni (maksimalna temperatura čez dan pod 0°C). **Višanje temperatur ima za posledico tudi manjše število dni s snežnimi padavinami in dni s snežno odejo.**

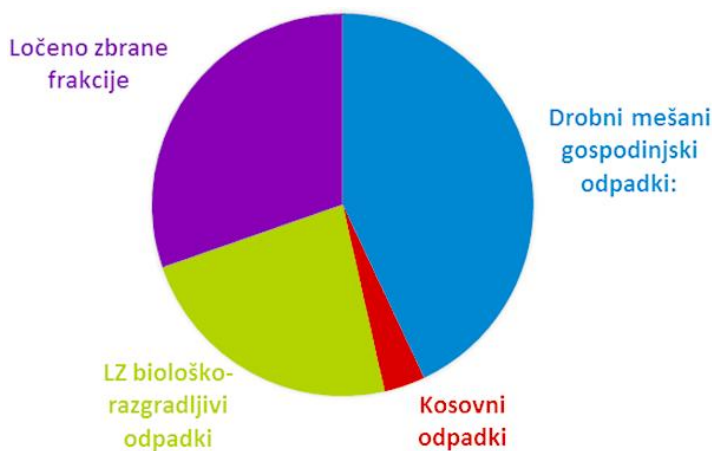
Letne višine padavin so v zadnjih letih, z izjemo leta 2014, občutno nižje od dolgoletnega povprečja – 1026,6 mm. Nižje količine padavin se pojavljajo predvsem v obdobjih, ko kulturne rastline potrebujejo največ vlage – med aprilom in septembrom. Posledice sušnih obdobj se kažejo tudi v spremembi gladine podtalnice.

RAVNANJE Z ODPADKI

Osnovni cilj sistema ravnanja z odpadki na območju MOM je čim več frakcij predati v predelavo in čim manj v obdelavo in dokončno oskrbo kot mešan komunalni odpadki.

V MOM smo v letu 2014 zbrali 390 kg gospodinjstskih odpadkov na prebivalca, pri tem je MKO za 165 kg na prebivalca. Leta 2012 je bilo v EU-28 zbranih povprečno 487 kg komunalnih odpadkov na prebivalca, v Sloveniji 2013 pa 414 kg/preb (Podatki Si-STAT). V Sloveniji je bilo leta 2012 odloženih 42,3 % komunalnih odpadkov, recikliranih pa 39,5 %.

Graf 6: Delež zbranih odpadkov v letu 2014 po štirih osnovnih skupinah: mešani komunalni odpadki, kosovni odpadki, biološko razgradljivi odpadki in ločeno zbrane frakcije.

Strategija ravnanja z odpadki v Mestni občini Maribor se izvaja v skladu s politiko t. i. krožnega gospodarjenja kot najširšega pojma materialnega in energetskega gospodarstva. V MOM ostaja ključna potreba razvoja priložnost, da se zaključi krožno celotni cikel.

ODPADNE VODE

Na področju ravnanja z odpadnimi vodami je doseglo mesto Maribor visoko stopnjo razvitosti: pretežni del Maribora je kanaliziran, odpadne vode se čistijo na centralni čistilni napravi v Dogošah, ki čisti bolje, kot to zahteva slovenska in evropska zakonodaja. Centralna čistilna naprava v Dogošah je namenjena tudi čiščenju pretežnega dela odpadnih voda v občinah Miklavž na Dravskem polju, Hoče – Slivnica in Duplek, obstaja pa tudi možnost navezave odpadnih voda občine Ruše.

Večji del mesta Maribor je lociran znotraj vodovarstvenih pasov Mariborskega vodovoda, zato je pravilno zbiranje, odvajanje, čiščenje in končna dispozicija odpadne vode in padavinske vode nujna naloga za varno oskrbo s pitno vodo.

Kanalizacijski sistem mesta Maribor je dobil dokončen koncept z izgradnjo jezua v Melju, ki je sestavni del elektrarne Srednja Drava I v Zlatoličju. Takrat je bil zgrajen levobrežni kolektor, kasneje pa še desnobrežni kolektor in centralna čistilna naprava Maribor.

Oblikoval se je sledeči sistem zbiranja, odvajanja odpadnih voda in čiščenja odpadnih vod: mešan sistem primarnih in sekundarnih zbiralnikov, ki odvajajo proti Dravi, glavna zbiralnika vzdolž Drave ob levem in desnem bregu, prečrpavanje odpadnih voda z levega brega pod Dravo na desni breg in od tod glavni kanalski kolektor do lokacije čistilne naprave, pri čemer predstavljajo mejo varstveni pasovi črpališča Mariborskega vodovoda v

Dobrovcah.

Pri sekundarnem omrežju je stanje naslednje: kanalizacijsko omrežje levega brega Maribora je v pretežni meri že zgrajeno, z nekaterimi izjemami, pri čemer pa je del omrežja v starem mestnem jedru dotrajan in ga bo potrebno rekonstruirati. **Kanalizacijsko omrežje desnobrežnega dela Maribora bistveno zaostaja za stanjem na levem bregu.**

Ustrezno ravnanje z odpadnimi vodami ostaja ena od prioritet v MOM. Poleg vzdrževanja obstoječih postopkov bo potrebno vodo na območjih, ki ne bodo vključena v kanalizacijski sistem čistiti z naravnimi čistilnimi sistemi, kar predstavlja tudi nova priložnost za samooskrbo podeželja.

RABA ENERGIJE

Poraba energentov oziroma energije je obvladljiv segment stroškov tako za gospodarstvo, javni sektor in nenazadnje za prebivalstvo. Izboljšanje kazalnikov na področju strukture in količine porabe pomeni izboljšanje konkurenčne prednosti gospodarstva, povečanje investicijskih sredstev v proračunu ter vpliv na zmanjšanje urbane revščine oziroma povečanje bivalnih kvalitiet. Obenem je pomemben segment sorazmerne energetske neodvisnosti in vpliva na okolje. Leto 2010 je bilo izbrano kot izhodiščno leto za pripravo energetske bilance. Maribor je v letu 2010 porabil 2.198 GWh energije in proizvedel 686.931 ton ogljikovega dioksida, kar pomeni 6,1 ton na prebivalca MOM.

70 % energije smo porabili v sektorju zgradb in proizvodnih dejavnosti, 30 % v sektorju prometa. Razmerje izpustov CO₂ je na račun električne energije, ki ima glede na ostale energente najvišji emisijski faktor, nekoliko drugačno. **Na področju zgradb in proizvodne dejavnosti tako znaša delež emisij 75 %, med tem ko je bil prometni sektor v letu 2010 odgovoren za 25 % emisij CO₂.**

Razmerje med porabljeno električno energijo in porabljeno toplotno energijo znaša 37 : 63, razmerje emisij CO₂ v primeru rabe električne in toplotne energije je v letu 2010 znašalo 59 : 41. Enakovredna deleža v končni rabi predstavljata energije električna energija (26 %) in zemeljski plin (25 %). Sledita dizel in bencin, ki skupaj predstavljata 30 % delež v končni rabi energije. 10 % delež pripada kurilnemu olje, ostali energenti so zastopani s 5 % deležem (daljinska toplota) in manj kot 5 % deležem (les, lignit). V deležih kurilnega olja, lignita in lesa ni zajeta poraba omenjenih virov v sektorju industrije, prav tako v prikazu ni vključena poraba utekočinjenega naftnega plina. Največji, skoraj polovični delež emisij v občini nastane zaradi rabe električne energije (45 %). 16 % delež emisij nastane zaradi rabe zemeljskega plina (16 %), sledita motorni gorivi dizel (14 %) in bencin (10 %). Kurilno olje je odgovorno za 9 % delež skupne količine emisij CO₂, najmanj prispevata daljinska toplota (5 %) in lignit (%). Les je CO₂ nevtralno gorivo. HE Mariborski otok je izvzeta iz izračuna.

Na območju občine smo v letu 2010 proizvedli 86,25 GWh električne energije. Poleg električne energije smo v občini v letu 2010 v sistemu kogeneracij na mineralno olje in zemeljski plin proizvedli 112,7 GWh toplotne energije. V letu 2010 se je za ogrevanje v vrtcih, šolah in upravnih stavbah MOM najpogosteje uporabljalo kurilno olje (ELKO) (35 % skupne rabe) in zemeljski plin (25 % skupne rabe), sledi raba daljinske toplote (17 % skupne rabe). Električna energija zavzema v rabi energentov 18 % delež. Občani Mestne občine Maribor so v letu 2010 za ogrevanje najpogosteje uporabljali zemeljski plin (36 % skupne rabe) in kurilno olje (24 % skupne rabe). Petina skupne rabe pripada električni energiji (20 %), delež emisij na račun rabe električne energije je 40 %. Z manj kot 10 % deleži so med energenti zastopani daljinska toplota, les in lignit.

V okviru javne porabe energije v Mariboru so izpostavljeni naslednji kazalci. Porabe na področju javne razsvetljave znaša 93kWh/prebivalca v letu 2014, kar nas uvršča nad slovensko povprečje oziroma primerljive občine (63 kWh/prebivalca v mestnih občinah, 57 kWh/prebivalca v mestnih občinah). V tem segmentu porabe energije obstaja potencial za izboljšanje javne porabe, a je obenem treba preveriti tudi energetske porabe na površinsko oziroma dolžinsko enoto javnega prostora, kar deloma izkazuje učinkovitost oziroma delež osvetljenih javnih površin. Drugi kazalec je raba energentov za javne objekte (vrtci, šole, javne ustanove), ki znaša preko 220 kWh/m² in primerjalno zaostajamo za energetske učinkovitostjo v ljubljanski občini z 198 kWh/m².

Delež dizelskega goriva je bil v letu 2010 56 %, delež bencina pa 44 %. Podobno je tudi razmerje emisij med posameznima gorivoma. Tako predstavlja dizelsko gorivo 58 % delež skupnih emisij, preostanek, 42 %, pripada bencinskemu gorivu.

Osnovna evidenca emisij vključuje tudi v občini proizvedeno energijo: toplotno in električno energijo v kogeneracijskih postajah Pristan in Energetika, električno energijo v Mali HE Melje in električno energijo, proizvedeno s fotovoltaike. HE Mariborski Otok je izvzeta, saj glede na priporočila priprave SEAP-a velja, da večje enote pokrivajo nacionalne potrebe po energiji in niso vezane na lokalno okolje. **V letu 2010 smo v občini Maribor proizvedli 86.250,42 MWh električne energije in 112.699,00 MWh toplotne energije. Razmerje med porabljeno in lokalno proizvedeno električno energijo je v letu 2010 znašalo 87 : 13.**

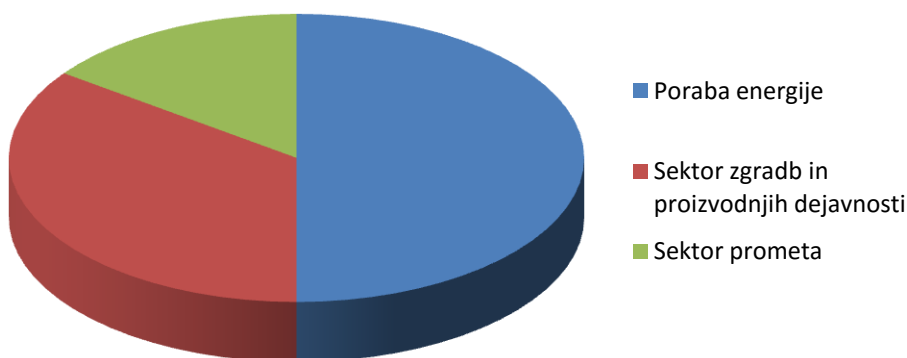
Stanovanjske in poslovne stavbe prispevajo 40 % h končni rabi energije v EU in tako predstavljajo eno od večjih priložnost za zmanjšanja emisij CO₂ v urbanih območjih.

Samo ogrevanje prispeva več kot četrtno emisij CO₂ v Mariboru. Velikemu delu teh emisij se lahko izognemo z obnovo starih zgradb. Še posebej zmanjša potrebo po energiji toplotna izolacija zunanjih zidov, strehe in kleti ter visoko učinkovita okna. Hkrati se poveča tudi ugodje bivalnih prostorov. Poleg znatnih prihrankov energije in emisij CO₂ ponuja področje energetske prenove zgradb (že samo izolacija fasade) možnost ohranjanja oziroma razvoja domače gradbene industrije, novih delovnih mest, davčnih prihodkov v državni proračun, zmanjšanja sive ekonomije, razvoja načrtovalske in izvedbene stroke v trajnostno smer in z vsem naštetim izhod iz gospodarske krize.

Za Slovenijo je les kot energent eden najpomembnejših obnovljivih virov energije, s katerim nadomeščamo fosilna goriva. V namenski rabi prostora MOM zavzema gozd 34 % delež površin občine. V dejanski rabi je delež gozda v MOM zastopan s 38 %. Podatek pove, da je potencial gozda kot obnovljivega vira energije na območju MOM velik.

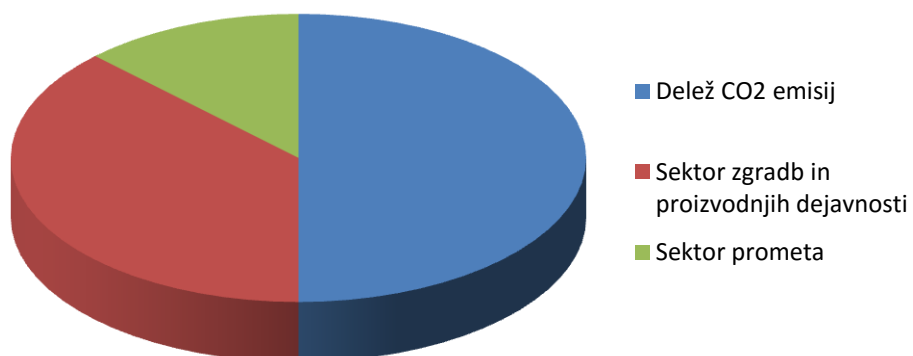
Graf 7: Poraba energije po sektorjih MOM 2010 (vir: GIS MOM)

Poraba energije po sektorjih za MoM leta 2010

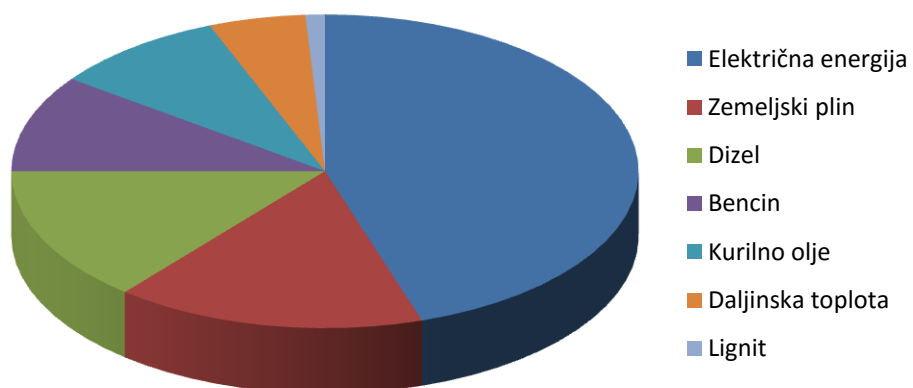
Graf 8: Delež emisij CO2 za MOM 2010 (vir: GIS MOM)

Delež emisij CO2 za MoM leta 2010

Graf 9: Delež emisij CO2 ob rabi energije za MOM 2010 (vir: GIS MOM)

Delež emisij CO2 ob rabi energije za MoM v letu 2010

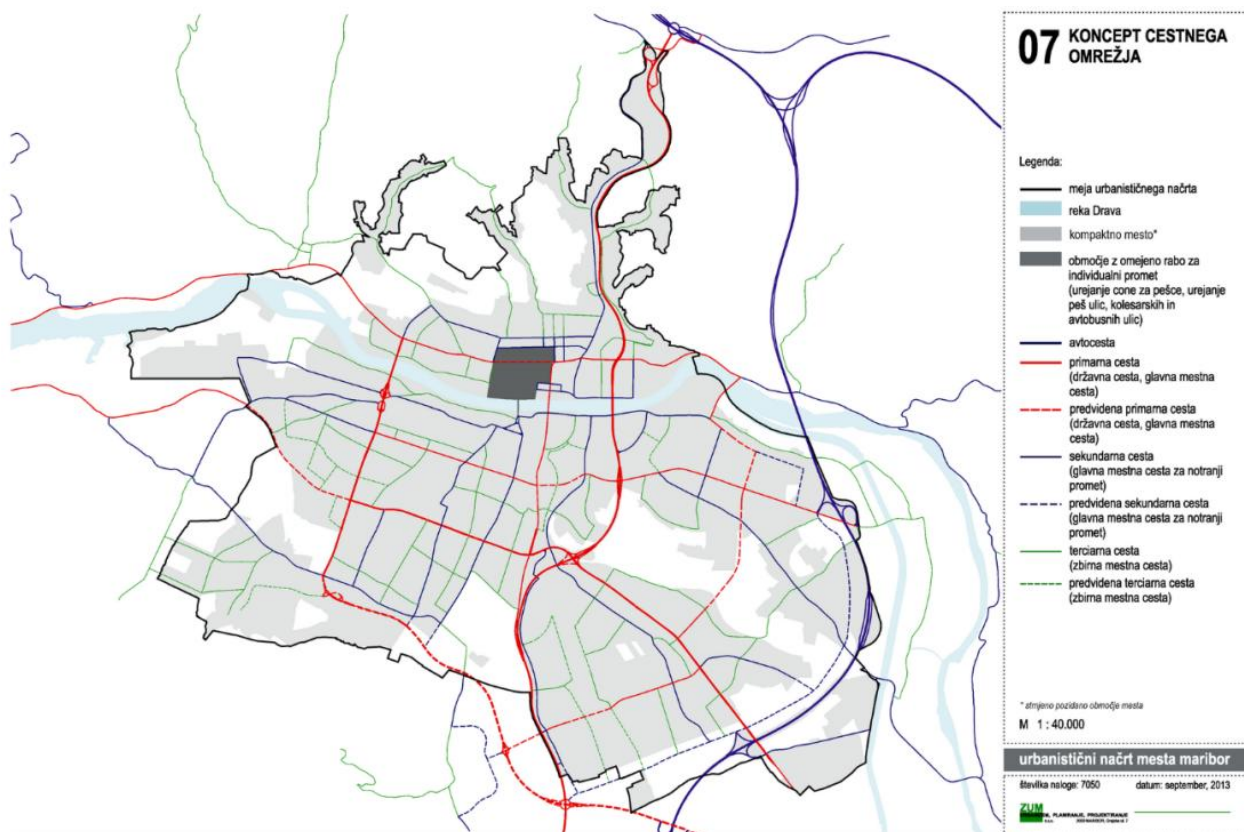
2.5. PROMET

*Bolje je potovati dobro, kot le prispeti.
(Buda)*

Prometne ureditve, ki se nanašajo na prometno povezanost predelov mesta, so pomanjkljive in nejasno hierarhično diferencirane. Nekateri odseki prometne mreže so neizgrajeni. Mestno središče je preobremenjeno z osebnim avtomobilskim prometom.

Posledica dejstva, da se večina poti še vedno opravi z osebnim avtomobilom, so prometne preobremenitve kulturno in prostorsko pomembnih delov mesta, zmanjšanje dostopnosti zaradi v prostoru dominantne vloge prometnic, odvisnost od uporabe osebnega vozila, negativni vpliv na bivalno in naravno okolje ter preveliko povpraševanje po parkirnih površinah.

Slika 16: Prometno omrežje (vir: UZ MOM)

JAVNI POTNIŠKI PROMET

Za javni potniški promet (avtobusni promet) v Mestni občini Maribor so značilne tako systemske, upravljalске in tudi tehnične težave, ki JPP v okvirju dnevnih migracij ne izkazuje kot konkurenčno in atraktivno izbiro. Kljub nekaterim prenovitvam (informacijska tehnologija, postajališča, delna prenova voznega parka) glavne težave JPP ostajajo in se izkazujejo v naslednjih prvinah:

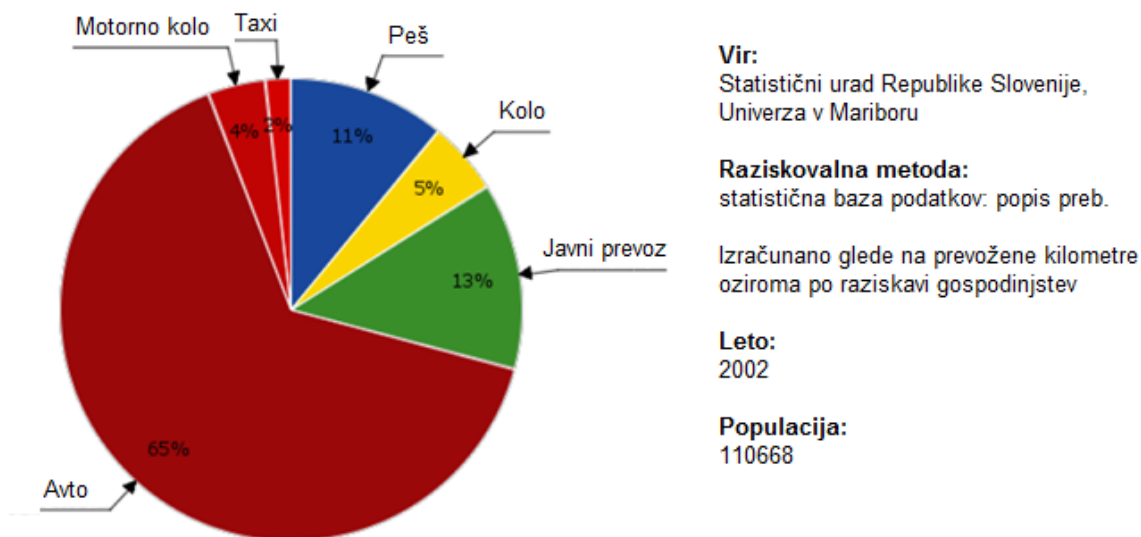
- neprilagojenost sistema prog glede na strukturo mesta, migracijske dnevne tokove prebivalcev, ki zajemajo dostopnost delovnih mest, interesnih dejavnosti in robov mesta,
- neatraktivnost sistema glede na frekventnost voženj JPP (dolge čakalne vrste), sorazmeren dolg potovalni čas glede na merilo mesta zaradi neoptimizirane sheme prog in določena tehnična neprilagojenost (avtobusi niso prilagojeni kolesarjem, ...),
- zastarelost oziroma energetska potratnost dela voznega parka in vizualna podoba (neizdelana

blagovna znamka in polepljenost/zmanjšana transparentnost vozil).

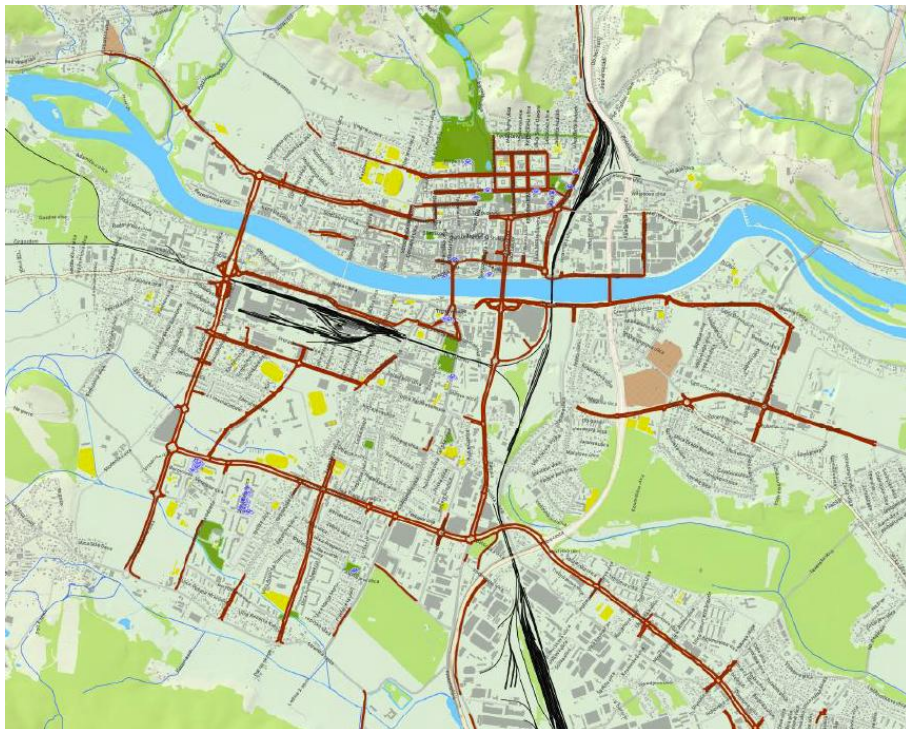
KOLESARJENJE

Kolesarsko omrežje je v Mariboru v glavnem sestavljeno iz mreže enosmernih kolesarskih stez na pločnikih, občasno pa tudi v obliki manj prometnih cest oziroma ulic, kjer kolesarska površina ni izrecno poudarjena. Redkeje je kolesarsko omrežje sestavljeno iz kolesarskih pasov na vozišču, v zadnjem času pa so se pojavile tudi novejšje oblike skupnega vodenja kolesarskega in motornega prometa na istem voznem pasu.

Graf 10: Delež uporabe različnih transportnih sredstev v Mariboru (vir: EPOMM)

Slika 17: priča o nekaterih temeljnih značilnostih kolesarskega omrežja v Mariboru, zlasti njegovi nezaključenosti, toda s tem se pomanjkljivosti omrežja ne končajo.

- Kolesarsko omrežje deloma ne odgovarja standardom in je razdrobljeno, nepovezano, polno konfliktnih točk ter ponekod neustrezno navezano na centralna območja ter rekreacijske površine.
- Peš povezave so pogosto neustrezno dimenzionirane in mestoma neurejene. Premalo je direktnih poti, bližnjic, prebojev in pasaž.
- Dotrajana vozna površina, kar povzroča destabilizacijo krmila in izgubo nadzora nad kolesom.
- Neustrezna klančina, ki je bodisi preozka, prestrma ali pa z nevarnimi robniki.
- Ozka vozna površina, ki še posebej pride do izraza na ozkih ulicah (npr.: Koroška cesta) ali pa tam, kjer je kolesarska steza postavljena na ozek pločnik (npr.: Glavni most).
- Nepovezan potek kolesarske površine, kar se najpogosteje dogaja v križiščih, kjer so kolesarji vodeni skupaj s pešci.
- Posredno vodenje skozi križišča, kar poveča možnosti za nesreče, ker vozniki motornih vozil prej spregledajo kolesarje.
- Neurejena smernost, ko je predpisana smer na drugi strani ceste, kar je še posebej nadležno ob 4 pasovnicah, kjer enostavno prečkanje ceste ni vedno možno.
- Ovirajoč objekt na vozni površini, ki je lahko v obliki prometnega znaka, ulične razsvetljave, urbane opreme ali parkiranih vozil.
- Konflikt s pešci, ki pridejo še posebej do izraza, kadar so klančine na prehodih za pešce preozko spuščene ali kadar je kolesarska steza postavljena na ozek pločnik.³

Maribor mora svojim meščanom in tistim, ki v mesto potujejo, ponuditi varno, neposredno in koherentno kolesarsko omrežje.

³ Povzeto po Kolesarski strategiji mesta Maribor 2013–2015, MKM 2013

2.6. TURIZEM, KULTURA, ŠPORT

*Trdo delo porazi talent, kadar talent ne dela trdo.
(Tim Notke)*

Maribor kot turistična destinacija ima dobro geostrateško lego na pomembnem evropskem prometnem koridorju (bližina Avstrije, Madžarske in Hrvaške) in dobre avtocestne povezave s sosednjimi evropskimi mesti. Velikega pomena je bližina mednarodnih letališč (najbližje je avstrijsko letališče Gradec) in potencialni razvoj letališča Edvarda Rusjana Maribor, ki bi povečal obisk destinacije, predvsem s strani gostov iz (bolj) oddaljenih trgov. Razvita je železniška infrastruktura, ki skupaj z ostalimi tranzitnimi povezavami omogoča dobro prometno povezanost in dostopnost območja, tudi mednarodno, kar je med drugim pogoj za nadaljnji razvoj turistične destinacije.

Na območju destinacije se nahajajo številna naravna bogastva. Mariborsko Pohorje je osrednja in turistično razvita zelena ponudba v destinaciji, ki ga dopolnjuje Kozjak in Dravsko polje ter Slovenske gorice. Destinacija razpolaga z izredno bogato kulturno dediščino, vrhunskimi kulturnimi ter mednarodno prepoznavnimi ustanovami in dogodki. Maribor je pomembno kulturno središče v državi.

V Mestni občini Maribor je v letu 2014 zabeleženih 6 odstotkov več nočitev domačih in tujih gostov ter pri obisku 13,8 odstotkov več domačih in tujih gostov. Prav tako v Mestni občini Maribor v letu 2014 prvič beležimo poletno sezono (junij, julij, avgust) kot obdobje z največ nočitvami; pri ostalih občinah v destinaciji pa so v ospredju še zmeraj zimski meseci, v katerih generirajo le 5 odstotkov manj nočitev kot vse ostale mesece skupaj. Povprečna doba bivanja v destinaciji je bila 2,18 dni, v Mestni občini Maribor 2 dni, v okolici pa 2,75 dni. V letu 2014 je v destinaciji zabeleženih 340.096 nočitev in 155.929 prihodov gostov.

Hiša stare trte je v letu 2014 beležila 52.310 obiskovalcev, 73 odstotkov je bilo tujih in 27 odstotkov domačih, s čimer se je število obiskovalcev v primerjavi z letom 2013 povečalo za 2,3 odstotka. Največ obiskovalcev je bilo iz Slovenije, kar ocenjujemo, da se je z aktivnim promocijskim in trženjskim pristopom doseglo, da se stara trta prepozna kot unikatna in edinstvena zgodba s svojo ponudbo. Sledijo Avstrijci, Nemci, Italijani in ostali. Povprečna poraba obiskovalca znaša 2,66 EUR, ki na letni stopnji raste za 17 odstotkov.

Turistično informacijski center je obiskalo 35.279 obiskovalcev, s čimer je število obiskovalcev v primerjavi z letom 2013 narastlo za 7 odstotkov. Med obiskovalci so prevladovali Avstrijci in Nemci.

Športno rekreacijska infrastruktura je z vidika količine in nesorazmernosti razporeditve dobro razvita (zimski športi, športni objekti, rekreacijske površine, športna infrastruktura v izobraževalnem sektorju, ...). Težave se pojavljajo zaradi nekvilitetnih zasnov, dotrajanosti, neekonomičnosti in neizoblikovane oziroma ekonomsko ter programsko nestvarne strategije na tem področju. Omenjene težave se ne odražajo le v pomanjkljivem servisu prebivalstva in interesnih skupin s športno–rekreacijsko infrastrukturo, temveč tudi v nekonkurenčni ali nedodelani turistični ponudbi, ki se navezuje na to področje. Izpostavljene bistvene težave na področju športno–rekreacijske infrastrukture:

- energetska in vzdrževalna zahtevna infrastruktura, ki temelji na nevdržnem kombiniranem tržnem ter subvencioniranem modelu,
- pomanjkljiva infrastruktura na področju bazičnih dejavnosti (letni in zimski bazeni, pokrita atletska steza, proge za smučarski tek, ...),
- nedodelana blagovna znamka, programi, cenovna dostopnost in ponudba paketov športno–rekreacijske infrastrukture za prebivalce in posledično turiste,
- delna neprilagojenost turističnega in rekreacijskega modela prostorskim, okoljskim in klimatskim razmeram (toplejše zime, rekreativna neizkoriščenost Pohorja na eni strani in na drugi strani urbanistične degradacije).

2.7. VODENJE MESTA IN INSTITUCIJE ODLOČANJA

*Sredi kaosa je tudi priložnost.
(Sun Tzu)*

VODENJE IN UPRAVLJANJE MESTA

Mesto Maribor nima ustrezno definiranega načina upravljanja z urbanim prostorom oziroma t. i. urbanega menedžmenta. Obveznosti pri urejanju javnih površin in upravljanju z infrastrukturo so razpršene po javnih podjetjih, med katerimi ni ustrezne koordinacije. Manjka strokovno podprt sistem odločanja, ki bi svoje odločitve zastavil strateško, po drugi strani pa bil sposoben na učinkovit način komunicirati z deležniki.

Mesto Maribor se hkrati sooča z upadom prihodkov v mestno blagajno, kar je povezano z mnogimi faktorji. To pomeni, da je s finančnimi sredstvi, ki so na voljo, potrebno upravljati na učinkovitejši način in je razlog več za načrtno vzpostavitev učinkovitejšega in predvsem strokovno podprtega načina urbanega upravljanja.

Obe področji, tako vodenje kot upravljanje mesta, sta kritičen predpogoj za implementacijo trajnostne strategije in ustrezen razvoj mesta.

PROBLEM NEUČINKOVITEGA UPRAVLJANJA KOMUNALNE INFRASTRUKTURE

Podjetja, ki so v večinski lasti MOM, je potrebno povezati v Mariborski holding, s čimer se bo zagotovilo učinkovito, konkurenčno in k uporabnikom usmerjeno javno služb. Povečal se bo nadzor nad javnimi podjetji in njihovimi hčerinskimi družbami.

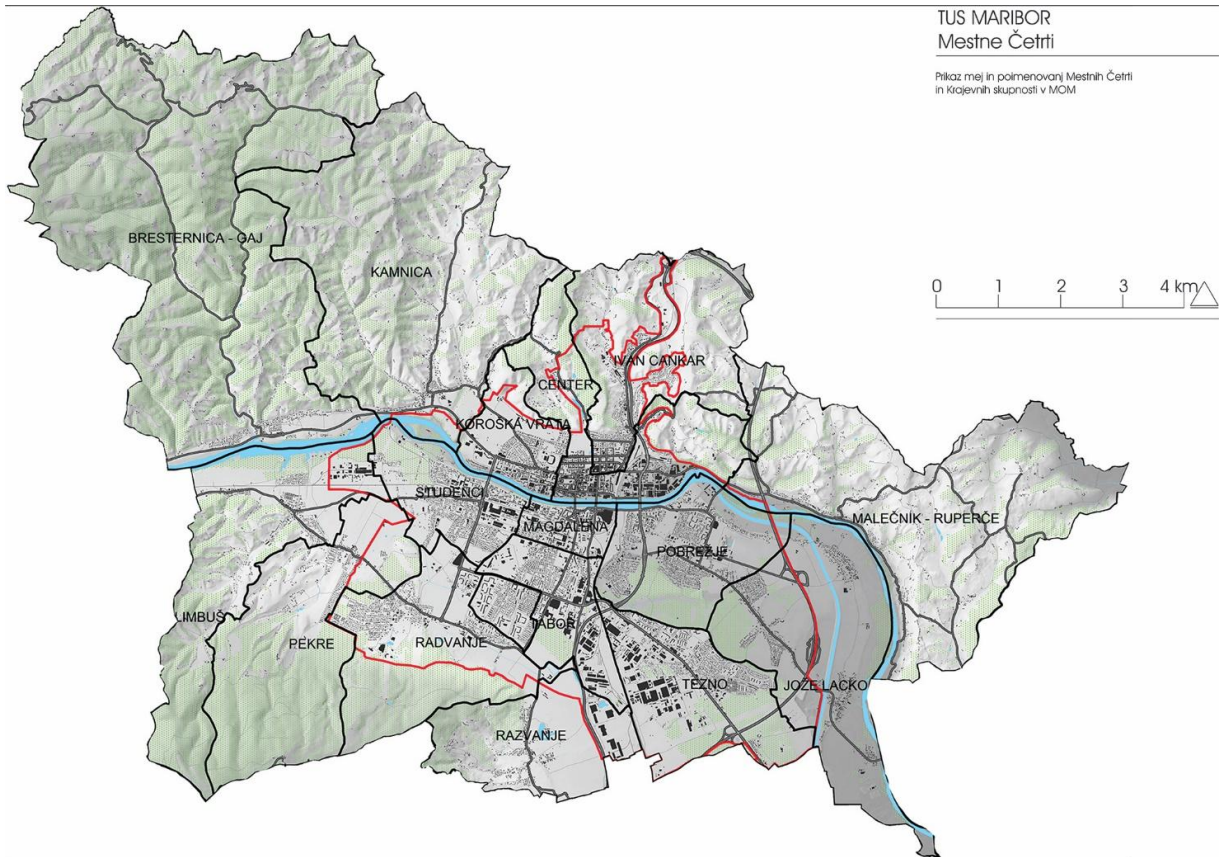
Racionalizacijo stroškov znotraj holdinga je mogoče doseči z učinkovito organizacijo vodenja in dela, uvedbo centraliziranega upravljanja sistema nabave za celoto ali posamezne sklope lastništva MOM: občino, javna podjetja, javne zavode, agencije in sklade, ter s prekinitvijo prakse podvajanja del pri posameznih izvedbah sanacij s strani več javnih služb.

Cilji uvedbe mestnega holdinga je tudi vzpostavitev nadzornega sistema (Smart City) za potrebe vseh gospodarskih javnih služb, ki bo omogočal nižje stroške vzdrževanja in bo javnost učinkovito informiral o kvaliteti izvajanja storitev v mestu, ter vzpostavitev modela financiranja skozi prihranke pri vseh fiksnih stroških.

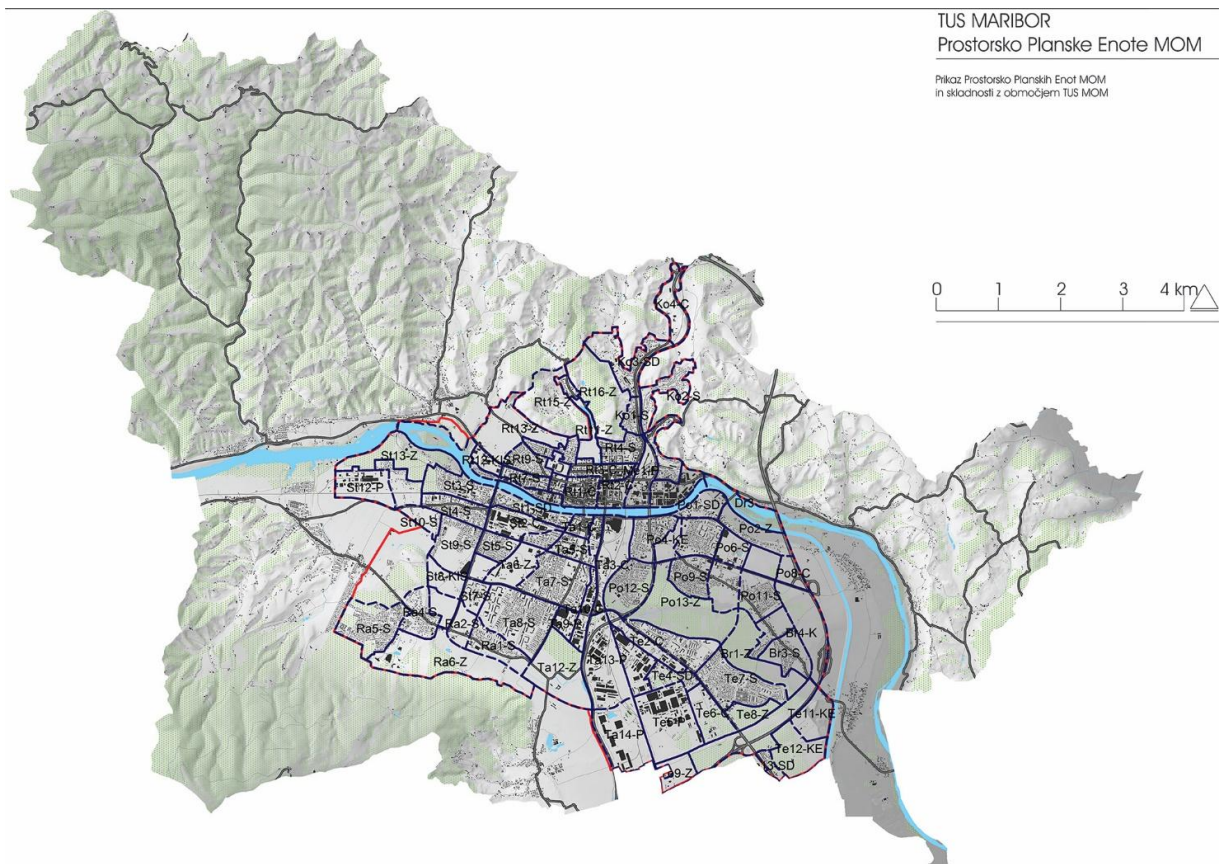
RAZMEJITEV MESTNIH ČETRTEI

V trajnostnem smislu bi glede na naloge, ki jih je potrebno prenesti na javne partnerje in obstoječe skupnosti, bilo potrebno poudariti pomen ustrezno preoblikovanih mestnih četrti kot nosilcev lastne identitete in v naslednjem koraku nosilcev participatorne prenove urbanega prostora.

Slika 18: Mestne četrti in krajevne skupnosti v MOM (vir: GIS MOM)

Slika 19: Prostorsko planske enote (PPE) v MOM (vir: GIS MOM)

SODELOVANJE MESTA Z UNIVERZO

Sodelovanje Mestne občine Maribor in Univerze v Mariboru je bilo v preteklosti pestro in konstruktivno, vendar pa hkrati s tem relativno časovno in vsebinsko omejeno na projekte, ki so se v določenem obdobju odvijali v mestu in so predstavljali presečišče MOM in UM ter njenih fakultet oziroma oddelkov na fakultetah. Kot dva primera tovrstnega sodelovanja je mogoče navesti sodelovanje v okviru EPK leta 2012 (v okviru projekta PMinter), pri katerem je Fakulteta za gradbeništvo UM v sodelovanju z MOM in Zavodom za zdravstveno varstvo Maribor pripravila načrt pilotne okoljske cone v MOM ter njenega razvoja, ter primer sodelovanja Urada za mladino MOM in Oddelka za sociologijo UM pri oblikovanju Lokalnega programa za mlade (2014/2015). Oba projekta sta bila zaključena uspešno, vendar se kljub temu sodelovanje med strankama ni preneslo na druga področja delovanja.

1. 6. 2015 je bil podpisan sporazum o sodelovanju na področju trajnostnega in družbeno odgovornega razvoja mesta med Univerzo v Mariboru in Mestno občino Maribor, s katerim želita obe stranki s pozitivnim zgledom ustvariti kakovostno, uravnoteženo, trajnostno, družbeno odgovorno in inovativno okolje. Sporazum zavezuje Univerzo v Mariboru k spodbujanju izmenjave spoznanega v izobraževanju in znanosti za razvojne potrebe mesta, nudenju strokovne pomoči pri pripravi strateških in inovativnih rešitev, ki prispevajo k trajnostnemu urbanemu razvoju mesta Maribor, k oblikovanju vplivov na razvojne potencialne mesta Maribor in vzhodne kohezijske regije ter pri vzpostavljanju ter usmerjanju politike skladnega regionalnega razvoja Republike Slovenije. Mestna občina Maribor pa je s sporazumom zavezana k pripravi nabora projektov za skupno sodelovanje z Univerzo v Mariboru pri uresničevanju strategije trajnostnega urbanega in družbeno odgovornega razvoja mesta, k specifikaciji projektov glede na posamezna tematska področja sodelovanja, ki se bodo vzpostavila glede na razvojne interese Mestne občine Maribor.

Celostno in koordinirano sodelovanje med MOM in UM je trenutno še v začetni fazi, obstajajo pa že uspešna in permanentna sodelovanja na različnih področjih, ki temeljijo na podpisanem sporazumu. Kot primer je mogoče navesti sodelovanje MUVOON MOM s Fakulteto za gradbeništvo (FG) – v okviru projekta PMinter je bil izveden projekt okoljske cone, FG UM je sodelovala pri pripravi Odloka o načrtu za kakovost zunanjega zraka. Oba projektna partnerja sta skupaj s študenti v letu 2015 pripravila tudi razstavo o Mariborskem otoku, kar je vplivalo na proces sodobne prenove kopališča in ostalih dejavnosti na otoku. V pripravi je prav tako predlog sodelovanja, ki bo imel za cilj oblikovanje vizije prenove mestnega parka.

SODELOVANJE Z NEVLADNIM SEKTORJEM (NVO)

Nevladne organizacije (NVO) kot neodvisni in neprofitni formaliziran del civilne družbe tudi na ravni lokalne samouprave opravljajo pomembno dvojno družbeno vlogo – storitveno in zagovorniško. S storitvami zagotavljajo socialne in tržne materialne ter nematerialne izdelke, z zagovorniško dejavnostjo pa vplivajo na pozitivno spreminjanje javnega mnenja in javnih politik. Mestna občina Maribor je za lažjo koordinacijo aktivnosti pri večjem vključevanju NVO v svoje delo vzpostavila Komisijo za razvoj nevladnih organizacij kot županovo posvetovalno telo, ki pa ima zaradi posvetovalnega značaja omejen domet delovanja. Priporočljivo bi bilo slediti zgledu nekaterih občin v Evropski skupnosti, ki so z lokalnimi NVO podpisale sporazum o sodelovanju, v katerem so načelno in operativno zapisani načini in področja sodelovanja NVO ter lokalne samouprave.

Tabela 11: Podatki o številu NVO v MOM in v regiji (vir: AJPES, 2014)

	Društva	Zavodi	Ustanove	Skupaj NVO
Podravje (skupaj)	3309	297	23	3629
Maribor	1152	190	15	1357

Število zaposlenih v NVO (društva, zavodi, ustanove): 802.

Prihodki: 80,717.293,00 € (niso zajeti prihodki 5 največjih društev, ki so podvržena reviziji).

Navedeni podatki nedvomno kažejo na velik prispevek navedenih organizacij in ustanov k splošni družbeni blaginji v Republiki Sloveniji.

2.8. OBSTOJEČE STRATEGIJE IN DOKUMENTI V MOM

Težav, s katerimi se srečujemo danes, ne moremo rešiti na enaki stopnji razmišljanja, ki nas je privedla do njih. (Albert Einstein)

TUS-MOM celostno in vsebinsko nadgrajuje sledeče obstoječe strateške dokumente MOM:

DOPOLNJEN OSNUTEK OBČINSKEGA PROSTORSKEGA NAČRTA – KONCEPTUALNI DEL (2013)

Osnutek Občinskega prostorskega načrta (OPN MOM) smiselno nadgrajuje trenutno veljaven prostorski načrt (PUP), ki je bil sprejet leta 2001. V strateškem delu dokumenta je opisana kontinuiteta prostorskega razvoja MOM, vloga mesta v regionalnem in državnem okviru, položaj mesta v prometnih omrežjih, definirani so razvojni prostorski potenciali (degradirana območja), **definirane so ključne usmeritve in cilji prostorskega razvoja, med drugim izboljšanje kvalitete bivanja, zgoščevanje mestne strukture, varovanje okolja, naravnih vrednot in kulturne dediščine, skladen infrastrukturni razvoj in skladen razvoj mesta in obmestnih naselij (kompaktno mesto).** TUS-MOM te usmeritve nadgrajuje z ukrepi, ki bodo delovali celostno in povezovalno, hkrati dodaja potreben poudarek na trajnostne aspekte urbanega razvoja ter nujno potrebno urbano prenovu.

CELOSTNA PROMETNA STRATEGIJA (2015)

V letu 2015 je MS MOM sprejel Celostno prometno strategijo mesta Maribor (CPS MOM). Osrednji cilj CPS MOM je približati mesto Maribor k uravnoteženju družbenem enakosti, kakovostjo okolja in gospodarskim razvojem. Z v dokumentu predlaganim pristopom k načrtovanju prometa lahko občina nadgradi obstoječe strateške dokumente. S sprejetjem tega dokumenta naj bi se namreč šele začel dolgoročni proces celostnega in trajnostnega načrtovanja ter upravljanja mestnega prometnega sistema. CPS in TUS sta dokumenta, ki se smiselno dopolnjujeta v predlogu izvajanja ukrepov za trajnostni razvoj ter v ciljih, ki jih oba dokumenta zasledujeta.

LOKALNI PROGRAM ZA KULTURO (2015)

V letu 2015 je MS MOM sprejel Lokalni program za kulturo mesta Maribor (LPK MOM). Dokument ureja cilje na področju kulture, ki jih je potrebno realizirati s strani akterjev na področju kulture, tako javnih zavodov, NVO in posameznikov. V zaključku dokumenta so definirani ukrepi, del katerih je po svoji vsebini sektorsko usmerjen, izpostaviti pa je potrebno del ukrepov, ki so usmerjeni k povezovanju različnih področij znotraj mesta (izdelava modela, uskladitev z drugimi področji, gospodarstvo–turizem), ter ukrepov, ki so sestavni del urbane prenove.

STRATEGIJA RAZVOJA MARIBORA 2030 – Z DOPOLNITVAMI (2012)

Obsežen dokument obravnava prihodnost mesta skozi optiko rasti in mnogih razvojnih potencialov, ki jih mesto Maribor nedvomno ima. Pri tem se dokument dotakne horizontalnih povezovalnih tem, ki so za trajnostni urbani razvoj bistvenega pomena in jih TUS-MOM natančneje vsebinsko definira.

KOLESARSKA STRATEGIJA MESTA MARIBOR 2013–2030 (2013)

Dokument celovito in kvalitetno obravnava problematiko ene bistvenih urbanih oblik trajnostne mobilnosti. Razkriva problematiko kolesarjenja v okviru obstoječega prometnega omrežja in posreduje napotke za realizacijo ustrežnejše prometne modalnosti v mestu (upravljanje mobilnosti). **Uresničenje trajnostnega prometnega sistema mesta s pomočjo kolesarjenja in prenove JPP kot podpornega mehanizma urbane prenove je ena bistvenih usmeritve v TUS-MOM.**

STRATEGIJA RAZVOJA TURIZMA TURISTIČNE DESTINACIJE OSREDNJA ŠTAJERSKA 2010–2020 (2012)

Dokument analitično definira obstoječo turistično ponudbo, definira splošno vizijo in akcente turistične ponudbe v regiji in mestu Maribor. TUS-MOM k temu konceptu dodaja pobude za generiranje sodobne urbane turistične ponudbe in postavlja turistično dejavnost v vlogo povezovalca akterjev in vsebin v mestu Maribor.

LOKALNI PROGRAM MLADIH V MESTNI OBČINI MARIBOR ZA OBDOBJE 2015–2020 – osnutek (2015)

Dokument definira ključna področja delovanja v mladinskem sektorju v MOM, ki so: (1) povezovanje ključnih akterjev mladinskega sektorja in izboljšanje dostopnosti ponudbe za mlade, (2) razpisno sofinanciranje nevladnih mladinskih centrov, večjih in manjših projektov ter podpora EU razpisom in (3) ciljna obravnava prednostnih področij mladih – zaposlovanje, stanovanjska problematika, izobraževanje, mobilnost, politična participacija, socialna vključenost mladih z manj priložnostmi in druga področja v skladu z Resolucijo.

Kljub temu da je dokument trenutno še nesprejet in je v fazi dopolnjenega osnutka, je glede na pomembnost področja pomembna podlaga za definiranje ukrepov v povezavi s problemom demografske erozije mesta, odseljavanja mladih in dolgoročnega oblikovanja mladim prijaznega mesta. Pomembno pa je problematiko mladih obravnavati skozi mehanizme medgeneracijskega povezovanja, stanovanjsko politiko, trajnostno mobilnostjo in drugimi povezanimi poglavji urbane trajnosti. V tem smislu vsebuje TUS-MOM premisleke o možnostih horizontalnega povezovanja problematike s ciljem reševanju skupnih problemov mesta.

LOKALNI ENERGETSKI KONCEPT MESTNE OBČINE MARIBOR (2008)

Energetski koncept celovito obravnava možnosti in predlaga rešitve na področju energetske oskrbe občine. Pri tem dokument upošteva dolgoročni razvoj občine na različnih področjih in obstoječe energetske kapacitete. Pregledajo se možnosti izrabe lokalnih obnovljivih virov energije, kar povečuje zanesljivost oskrbe s toploto in električno energijo v občini. **Gre za operativno usmerjen dokument, ki posebno pozornost posveča trajnostni rabi energetskega potenciala v mestu in okolici. Njegova prizadevanja se ustrezno dopolnjujejo z usmeritvami TUS-MOM po samozadostnosti in energetske varčnosti.**

2.9. SKLADNOST TUS-MOM S CILJI STRATEGIJE PROSTORSKEGA RAZVOJA SLOVENIJE (SPRS)

V kolikor nadrejeni poda ukaz, ki je v nasprotju z vestjo podrejenega, le-ta ob neizpolnjevanju ukaza ne sme biti odpuščen.

(Frančišek Asiški)

TUS-MOM vsebinsko nadgrajuje usmeritve Strategije prostorskega razvoja Slovenije (SPRS). **Temeljno načelo SPRS je vzdržen prostorski razvoj**, ki pomeni zagotavljanje take rabe prostora in prostorskih ureditev, ki ob varovanju okolja, ohranjanju narave in trajnostni rabi naravnih dobrin, ohranjanju kulturne dediščine in drugih kakovosti naravnega in bivalnega okolja omogoča zadovoljitev potreb sedanje generacije brez ogrožanja prihodnjih generacij.

Skupni cilji prostorskega razvoja Slovenije in Trajnostne urbane strategije Mestne občine Maribor so:

- večja konkurenčnost slovenskih mest v evropskem prostoru,
- kvaliteten razvoj in privlačnost mest in drugih naselij,
- skladen razvoj območij s skupnimi prostorsko razvojnimi značilnostmi,
- medsebojno dopolnjevanje funkcij podeželskih in urbanih območij,
- preudarna raba naravnih virov,
- prostorski razvoj, usklajen s prostorskimi omejitvami,
- ohranjanje narave,
- varstvo okolja.

SPRS skladno s cilji prostorskega razvoja Slovenije opredeljuje zasnovo bodočega prostorskega razvoja Slovenije in prioritete ter usmeritve za njegovo doseganje. Prioritete v zasnovi so:

- vitalna in urejena mesta: prenova in revitalizacija sta ključni strateški usmeritvi notranjega razvoja mest. Mesta se razvija po načelu polifunkcionalnosti. Za razvoj učinkovitega mesta je pomembno zagotavljanje ustreznega razmerja v rabi zemljišč in objektov, kjer je treba stremeti k uravnoteženemu prepletu raznovrstnih funkcij in raznih dejavnosti. Za kvaliteto življenja v mestih so ključnega pomena naravne sestavine (vodni in obvodni prostor, gozdovi, parki, ...) in kvalitetno grajeno javno dobro (prometne površine, trgi, igrišča, ...) zato se jih vključuje v zeleni sistem mesta,
- usklajen razvoj širših mestnih območij,
- povezan in usklajen razvoj prometnega in poselitvenega omrežja ter izgradnja gospodarske javne infrastrukture.

Pri prostorskem sistemu »razvoju poselitve« so podane usmeritve za:

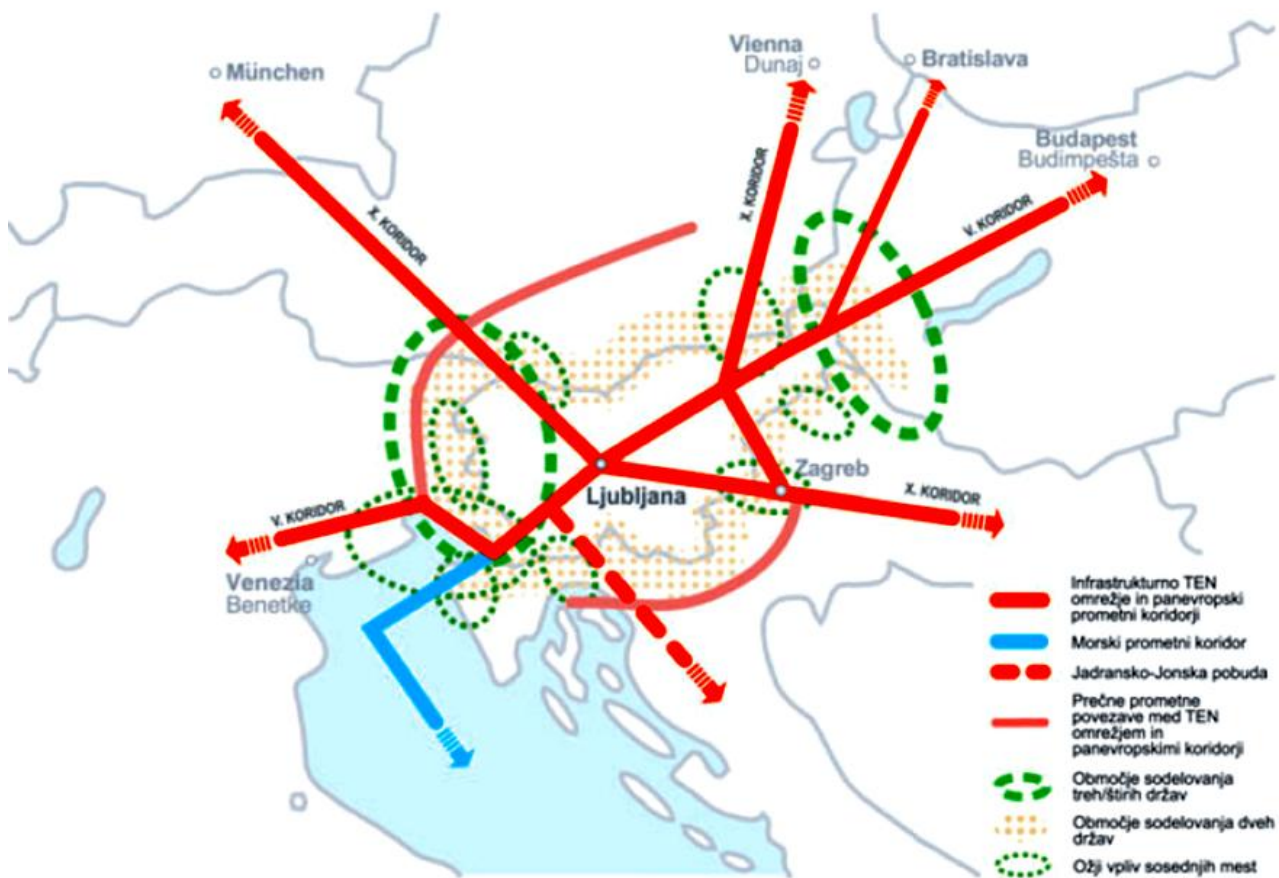
- razvoj mest in drugih naselij: nova poselitev se usmerja predvsem v poselitvena območja urbanih naselij. Pri načrtovanju razvoja naselij se kulturno dediščino upošteva kot dejavnik kakovosti bivalnega okolja in kot prostorski potencial. Naselja se načrtuje tako, da je zagotovljena smotrna raba energije. Notranji razvoj naselij ima prednost pred širjenjem na nova območja. Notranji razvoj in racionalno rabo zemljišč se uresničuje s spremembo rabe obstoječih objektov in zemljišč, z zgostitvami ekstenzivno izrabljenih poseljenih površin, s prenovo, obnovo, reurbanizacijo, rekonstrukcijo in sanacijo degradiranih območij. Prenova naselij (ali delov naselij ali posameznih stavb) je opredeljena kot prednostna razvojna usmeritev. Izpostavljena je prenova kulturne dediščine v naseljih in prenova degradiranih urbanih območij,
- racionalno rabo zemljišč in objektov v naseljih,

- komunalno opremljanje zemljišč,
- arhitekturno prepoznavnost mest in drugih naselij.

Prostorski razvoj na območju Mestne občine Maribor in v njeni bližnji okolici je v SPRS orisan z naslednjimi usmeritvami oziroma izhodišči:

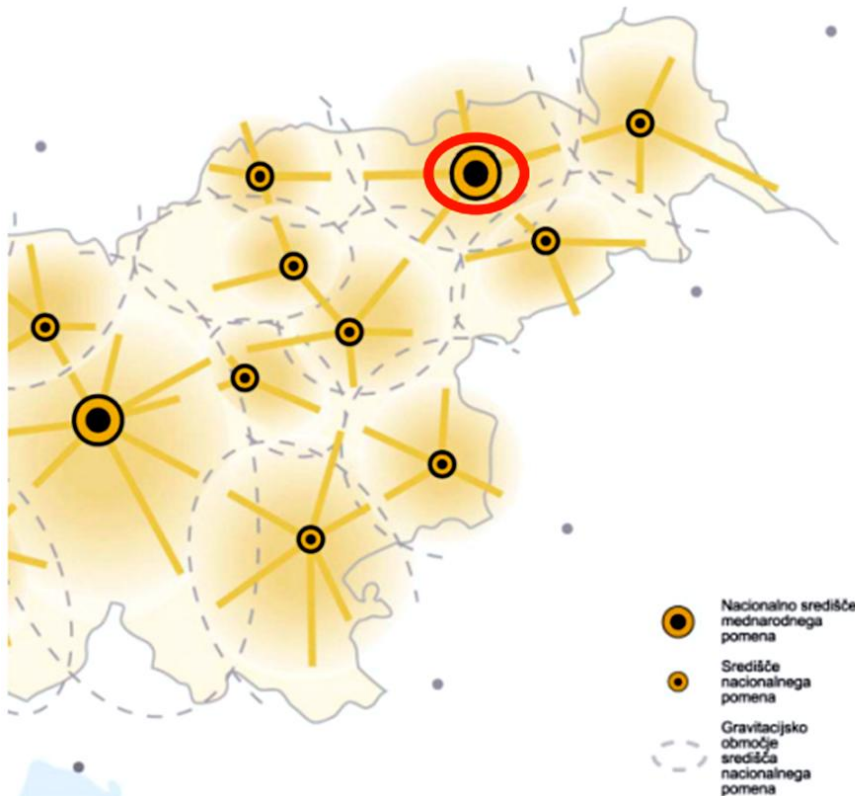
- v kontekstu slovenskih interesov v mednarodnem povezovanju leži Mestna občina Maribor s svojim središčem mestom Mariborom na križišču V. (povezava od Kopra prek Ljubljane in Maribora do Lendave in naprej proti Budimpešti) in X. panevropskega prometnega koridorja (veja Xa. – od Gradca do Maribora, Ptuja in naprej proti Zagrebu). Maribor se na državni ravni razvija kot drugo največje mesto v državi in državno pomembno prometno vozlišče, ki se povezuje na mednarodni ravni s sosednjimi regijami Avstrije, Hrvaške in Madžarske.

Slika 20: Izsek iz SPRS: Karta št. 2 – slovenski interesi v mednarodnem povezovanju (vir: SPRS)

- V okviru zasnove poselitve na nivoju države je mesto Maribor opredeljeno kot nacionalno središče mednarodnega pomena s pripadajočim gravitacijskim območjem; na del območja MOM sežeta s svojim vplivom mesti Ptuj in Slovenska Bistrica.

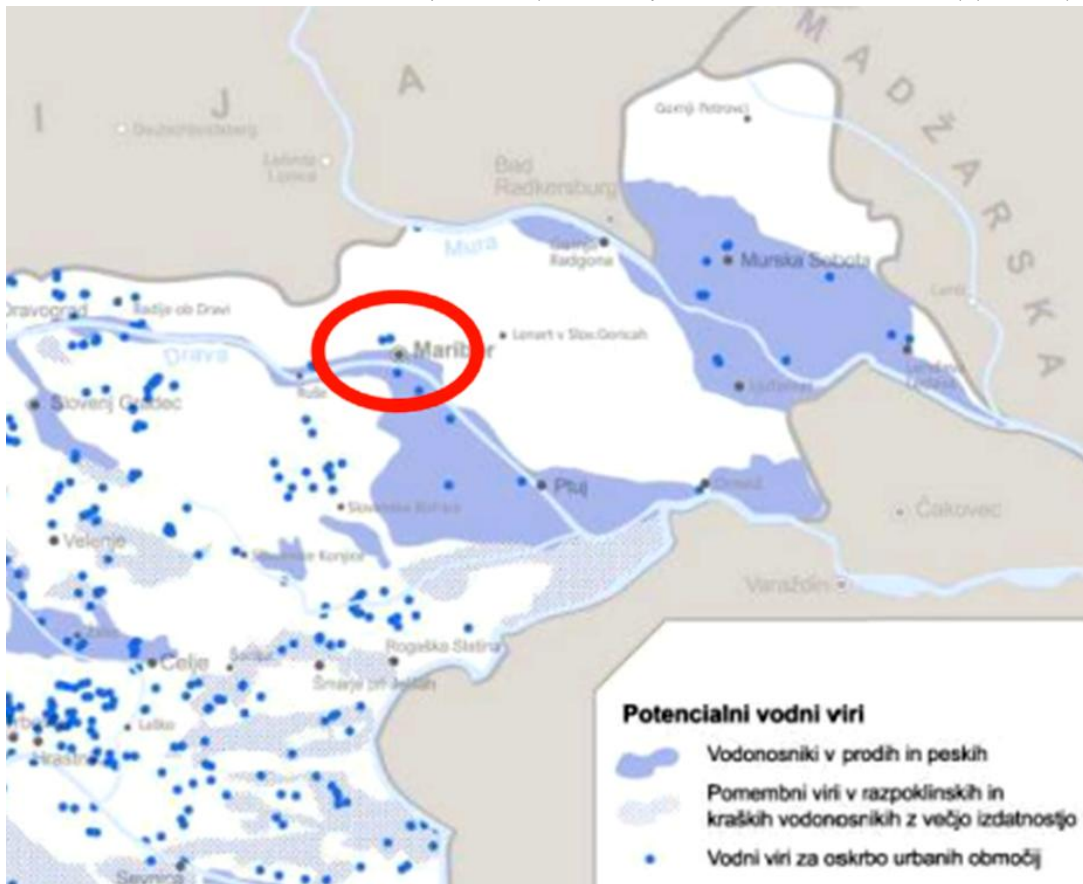
Slika 21: Izsek iz SPRS: Karta št. 3 – zasnova poselitve (makrolokacija MOM je obkrožena z rdečo barvo) (Vir: SPRS)

- Glede na državno zasnovo policentričnega urbanega sistema in razvoja širših mestnih območij leži celotna MOM z izjemo obmejnega dela Kozjaka znotraj širšega mestnega območja Maribora in je podvržena suburbanizacijskim vplivom svojega središčnega mesta. SPRS navaja, da se zaradi velikosti poselitvenih pritiskov, vsestranske problematike in/ali pričakovanega razvoja posebno pozornost namenja usklajenemu razvoju širših mestnih območij središč nacionalnega pomena, med drugim tudi Maribora.
- V zasnovi državnih prometnih povezav leži Maribor na križišču dveh glavnih prometnih smeri med mednarodnimi oziroma nacionalnimi prometnimi vozlišči. Hkrati leži MOM ob mejni prometni povezavi, ki predstavlja pas vzdolž celotne državne meje. Iz Maribora tako vodi proti zahodu »cestna povezava čezmejnega pomena«, tj. glavna cesta po Dravski dolini.
- Nadalje skozi Maribor poteka »daljinska železniška povezava mednarodnega pomena« v smereh Gradec oziroma Dunaj (dograditev II. tira Maribor–Šentilj) in Ljubljana oziroma Trst. Iz Maribora pelje skozi Dravsko dolino v smeri zahoda »daljinska železniška povezava nacionalnega pomena«.
- Južno od MOM je v sosednji občini Hoče–Slivnica mednarodno letališče Edvarda Rusjana za potniški in tovorni promet.
- Prometne terminale za kombinirani promet se na mednarodni ravni razvija v Kopru, Ljubljani in Mariboru. Prometne terminale se razvija v neposredni povezavi z gospodarskimi conami, ki se jih načrtuje kot njihov sestavni del ali pa kot samostojne prostorske enote v njihovi bližini.
- V zvezi z energetskega sistemi potekata skozi MOM mednarodna elektroenergetska in mednarodna plinovodna povezava. Na območju občine sta dve obstoječi HE na Dravi in 400 kV in 110 kV daljnovodi. Z vidika zasnove krajine je MOM v SPRS uvrščena po večini v t. i. urbano krajino, v kateri je razvoj koncipiran v funkciji urbanega središča (Maribor) z vzporednim ohranjanjem krajevnih in kulturnih kakovosti. Obenem je ta urbana krajina vzdolž reke Drave in v obmejnem hribovskem predelu občine prepletena s t. i. naravno krajino, kjer je predvidena njena trajna ohranitev kakovosti. Urbana krajina je v vzhodnem delu občine prepletena s t. i. kmetijsko intenzivno krajino, kjer imajo tla visok pridelovalni potencial za kmetijsko rabo.
- MOM razpolaga z velikimi potenciali za oskrbo s pitno vodo, saj so ob Dravi in na Dravskem polju

vodonosniki v prodih in peskih, na njih pa SPRS opredeljuje vodne vire za oskrbo urbanih območij. Ti viri vode so del regionalno pomembnega vodnega telesa vodonosnikov Ruš, Vrbankega platoja, Limbuške dobrove in Dravskega polja in kot taki pomembni za širše območje severovzhodne Slovenije.

Slika 22: Izsek iz SPRS: Potenciali za oskrbo s pitno vodo (makrolokacija MOM obkrožena z rdečo barvo) (Vir: SPRS)

- Maribor s Pohorjem sodi med temeljna turistična območja, ki se jim omogoča prostorski razvoj turističnih dejavnosti in potrebne infrastrukture. Na mariborskem jedrnem območju se posamične obstoječe ali nove programe turističnih in pristočasnih dejavnosti medsebojno povezuje in se izogiba pretiranim koncentracijam programov in infrastrukture v prostoru.

2.10. SKLADNOST TUS-MOM S STRATEGIJO PAMETNE SPECIALIZACIJE (SPS)

»Pametna specializacija predstavlja platformo za osredotočenje razvojnih vlaganj na področja, kjer ima Slovenija kritično maso znanja, kapacitet in kompetenc in na katerih ima inovacijski potencial za pozicioniranje na globalnih trgih ter s tem krepitev svoje prepoznavnosti.«⁴

Na podlagi navedene ambicije SPS določa tri prednostna razvojna področja, usmerjena pa so v trajnostne tehnologije in storitve za zdravo življenje. Investicije v ta področja naj Slovenijo umestijo kot zeleno, aktivno, zdravo in digitalno regijo, z vrhunskimi pogoji za ustvarjanje ter inoviranje, usmerjeno v razvoj srednje in visoko tehnoloških rešitev na nišnih področjih.

TUS-MOM v pomembnih nastavkih »povzema« usmeritve SPS, hkrati pa je navezana na lokalne specifične, potenciale (npr. problem nerazvitosti regije, visoke brezposelnosti, demografsko specifično, obstoječ razvoj na

⁴ Slovenska strategija pametne specializacije, Vlada RS, 07.2015

območju mesta) in v zagotavljanje pogojev za obstoj in v nadaljevanju vzdržen razvoj mesta. V tem smislu so glavne stične točke obeh dokumentov sledeče: (1) trajnostna in lokalna pridelava hrane, (2) usmeritev v trajnostni turizem, (3) zelena delovna mesta (npr. na področju socialnega podjetništva), (4) vlaganja v napredne in energetske varčne stavbe, (5) generalna usmeritev v krožno gospodarstvo.

2.11. NOVE EKONOMIJE IN USTVARJANJE DELOVNIH MEST

Maribor se v trenutku nastajanja TUS-MOM tako kot celotna država nahaja v izrazito prehodni fazi ekonomskega cikla. Pri tem pa ne gre za prehod iz stagnacije v fazo rasti, ampak za prehod iz izrazito ekspanzijske in potrošniško usmerjene ekonomije v ustrežnejšo trajnostno ureditev, ki naj zagotovi stabilnost družbenega in ekonomskega okolja. Povedano se neposredno odraža na trgu dela. Danes delovna mesta v Sloveniji in Evropi ustvarjajo podjetja, ki so mlajša od petih let. Hkrati pa starejša podjetja negativno vplivajo na zaposlovalni trend.⁵ To dejstvo kaže na dvoje: v kolikor si želimo več delovnih mest, je smiselno vlaganje v mlada, hitro rastoča podjetja (vsaj v začetku so to mala podjetja), in drugič je to pokazatelj prestrukturiranja ekonomije, o katerem smo govorili na začetku.

Mnogo bolj kot rast je v tem trenutku pomembno ustrezno prestrukturiranje gospodarstva in prerazporeditev tako delovne sile kot tudi vlaganj v gospodarstvo. Slovenija je država, kjer se upokojujemo hitreje v primerjavi z drugimi članicami EU.⁶ Pri tem ne gre toliko za problem implementacije socialnih pravic, kot za izgubo znanja in izkušenj starejših generacij. V svetu se iz tega razloga uveljavljajo novi trendi kot npr. krajši delovni čas ali manjše število delovnih dni. Takšni pristopi imajo mnoge prednosti pred hitrim upokojevanjem. Razlog za slovensko nefleksibilnost pri reševanju problema upokojitve je tudi neustrezno javno mnenje. Po raziskavi EUROSTAT. 2012 je 70% Slovencev mnenja, da bo podaljšanje zaposlitve starejših negativno vplivalo na zaposlovanje mladih. Takšno mnenje v nekaterih drugih državah ni prisotno.

Potrebno je vzporedno upoštevati več učinkov preureditve trga delovne sile. Nova delovna mesta so izjemno pomembna, hkrati pa moramo upoštevati tudi druge kvalitetne pristope pri ohranjanju obstoječih delovnih mest kot npr. prenos znanja in izkušenj ter ohranjanje vitalnosti starejših s postopnim prehodom v upokojitve.

V primeru Maribora je potrebno posebej izpostaviti problem nekontroliranega prestrukturiranja delovnih mest, kar je posledica terciarizacije, deindustrializacije in preoblikovanja ekonomske strukture družbe. V Mariboru se je v zadnjih dvajsetih letih povečeval obseg in pomen storitvenih dejavnosti na račun primarnih (kmetijskih) in sekundarnih (predelovalnih) dejavnosti. Delež zaposlenih v sekundarnem sektorju se je zmanjšal iz 51% (leto 1990) na 17% (leto 2012), delež zaposlenih v terciarnih in kvartarnih dejavnostih pa se je povečal iz 47% (leto 1990) na 81% aktivnega prebivalstva (leto 2012). Posledica tega je več območij centralnih dejavnosti, ki zadovoljujejo potrebo po številnih novih oskrbnih in storitvenih funkcijah, po drugi strani pa se nekdanja industrijska območja praznijo. (vir: SURS) Takšen razvoj deluje na mesto in njegovo blagostanje neugodno, kaj lahko zaznamo v neuravnoteženem prostorskem razvoju.

Glede na navedeno in na potencialne za trajnostno preoblikovanje ekonomije mesta podpira TUS-MOM s svojimi ukrepi nove strateške ekonomske kategorije, med katere štejemo zelena delovna mesta⁷, med katerimi najdemo socialno podjetništvo, gozdno-lesno verigo, trajnostni turizem, ter področje turizma v celoti, kot enega ključnih neizkoriščenih potencialov za zaposlitve v regiji, ter kreativne industrije.

Kreativne industrije so v EU odgovorne za generiranje 3% proračuna, kljub temu pa ostajajo neustrezno priznane in podcenjene, posebej v sposobnosti teh, da dostopajo do start-up kapitala in novih virov

⁵ Turning Europe digital, preparing for future growth, Brussels, 14 April 2015, *Speech by Vice-President Ansip at the European Policy Centre in Brussels*

⁶ OECD, Ageing and Employment Policies - Statistics on average effective age of retirement, 2012

⁷ Zelena delovna mesta: Stanje, potenciali, dobre prakse, Umanotera, Slovenska fundacija za trajnostni razvoj, marec 2014

financiranja. V skladu z Evropa 2020 - strategijo za rast delovnih mest, je bila definirana vloga Evropske Komisije v podpori ohranjanja sposobnosti kreativnega sektorja, da prispeva k zaposlovanju in gospodarski rasti v EU. Celotni ekosistem kreativnih industrij v EU letno generira 860 milijard evrov prihodkov in predstavlja 14 milijonov delovnih mest (EUROSTAT, 2007), kar predstavlja 6,5% delovne sile v EU.

Evropska komisija je novembra 2014 objavila podrobno poročilo o **socialnem podjetništvu** v 28 državah EU in Švici. V poročilo je vključen pregled podjetniškega ekosistema vključno s faktorji, ki zavirajo razvoj socialnega podjetništva. Poročilo definira socialno podjetništvo kot pomemben gonilnik vključujočega razvoja, ki se ukvarja s ključnimi ekonomskimi in okoljskimi izzivi naše dobe. Ne glede na takšen pomen ima v EU le osem držav izdelan podporne zakonske mehanizme namenjene socialnemu podjetništvu. (vir: EC, 2015)

In ne nazadnje mora **turistični sektor** odigrati pomembno vlogo pri ustvarjanju novih delovnih mest in razvoju regije. Pred vsem vzdržen oz. trajnostni turizem, ki vključuje ohranjanje in vzdrževanje kulturne ter naravne dediščine. To vključuje vse od kulture in umetnosti, lokalne kulinarike, do ohranjanja biotske raznovrstnosti.⁸ Mesto Maribor je razvoj na področju trajnostnega turizma pričel skromno v času EPK. Danes je velikega pomena je kvalitetna nadgradnja tega pomembnega ekonomskega področja.⁹

Z uspešno implementacijo TUS-MOM lahko mesto poravnamo z globalnimi trendi in smernicami, ki jih podpira in razvija združena Evropa. Ocena potenciala generiranja števila delovnih mest pa je neizbežno povezana z višino investicij, ki bodo izvedene v okviru predlaganih projektov, kot tudi z viri financiranja. Po veljavnih ekonomski oceni ustvari gospodarski sektor delovno mest z med 120.000 150.000 EUR-i investicije, med tem ko je cena novega delovnega mesta, ki ga ustvari javni sektor lahko tudi do 10-krat višja. V tem smislu je velikega pomena uspešna aktivacija in podpora vlaganjem s strani lokalne ekonomije. Glede na uporabljene trajnostne pristope in kvaliteto predlaganih projektov ocenjujemo, da se z uspešno implementacijo TUS-MOM lahko ustvari eno delovno mesto na približno 150.000 EUR investiranega kapitala, pri tem pa gre za neposredno ustvarjena delovna mesta. Število novih delovnih mest znotraj celotnega ustvarjenega ekonomskega ekosistema bo večkratnik te številke.

⁸ 'Europe, the world's No 1 tourist destination — a new political framework for tourism in Europe' (COM(2010) 352 final) was adopted by the European Commission in June 2010.

⁹ Na področju turizma je v sosednji Avstriji zaposlenih 6,4% delovne sile. (EUROSTAT 2010)

3. SWOT/ANALIZA PREDNOSTI, SLABOSTI, PRILOŽNOSTI IN TVEGANJ

*Napovedovanje je zahtevno, posebej če se nanaša na prihodnost.
(Niels Bohr)*

SWOT analiza je bila pri oblikovanju TUS-MOM uporabljena za analizo podatkov iz znanstveno raziskovalnih in strokovnih podlag ter za potrebe identifikacije potrebnih ukrepov. Med *prednosti* in *slabosti* so umeščeni elementi in ugotovitve, ki so z vidika MOM interne oziroma jih ima mesto pod relativno neposrednim nadzorom, med *priložnosti* in *nevarnosti* pa elemente, za katere se je pokazalo, da so za MOM eksterni oziroma da je vpliv nanje posreden ali pa ga mesto sploh nima (glej Tabela x1).

Tabela 12: SWOT/SPIN analiza Maribora skozi TUS

<p>PREDNOSTI (S)</p> <p>prostor</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ dobra geostrateška pozicija mesta ▪ mesto ima ugodno dostopnost do ciljev (služba, interesne in rekreativne dejavnost, ohranjene naravne prvine itd.) in oskrbe ▪ neposreden stik z različnimi geografskimi enotami: rob Alp, Dravsko polje in gričevnat svet ▪ razmeroma nizka okoljska obremenjenost (hrup, emisije, pesticidi itd.) ▪ dovolj učinkovito ravnanje z odpadki in odpadnimi vodami <p>družba</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ dobro infrastrukturno omrežje (prometna, športna, zdravstvena, vzgojno-izobraževalna, komunalna) ▪ mesto kot univerzitetno središče ▪ definirane mestne četrti <p>gospodarstvo</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ ohranjene prostorske cone za industrijo, obrt in storitve, ohranjena infrastruktura ter bližina drugih gospodarskih središč (Gradec, Celje, Zagreb, ...) ▪ dostopnost virov (voda, les, gradbeni material, ...) in energentov ▪ potencial nekdanjih blagovnih znamk in trgov (TAM, Metalna, Hidromontaža, ...) 	<p>PRILOŽNOSTI (O)</p> <p>prostor</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ oblikovanje sekundarnih centrov v okviru urbanega ustroja mesta ▪ revitalizacija degradiranih območij s pomočjo novih prostorskih politik ▪ integracija železniške infrastrukture in industrijske dediščine ▪ boljša izkoriščenost peš in kolesarske mreže, vključevanje vodnega prometa ▪ zeleni sistem mesta v novi družbeni, prostorski in ekonomski vlogi ▪ izboljšanje okoljskih kazalnikov in preusmeritev k lokalni samooskrbi <p>družba</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ racionalizacija delovanja MOM ▪ ciljno/projektno delovanje uprave ▪ usklajen razvoj mestnih četrti <p>gospodarstvo</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ prepoznanje lesa kot pomembnega gradbenega in gospodarskega vira (v smislu gospodarskega in energetskega potenciala) ▪ inovativno in sodobno delovanje javnega prevoza ▪ energetska sanacija stanovanjskih, poslovnih in javnih zgradb ▪ uvajanje stanovanjskih kooperativ
<p>SLABOSTI (W)</p>	<p>NEVARNOSTI (T)</p>

<p>prostor</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ odsotnost sosesk kot prostorsko-socialne prvine organizacije mesta ▪ problem razpršene gradnje ▪ visoka stopnja svetlobne onesnaženosti ▪ prisvajanje javnega odprtega prostora (oglaševanje, degradacije, uzurpacije s tržnimi vsebinami, ...) ▪ degradacija historičnega mestnega jedra / V PROSTOR ▪ infrastrukturno in prostorsko zanemarjanje obrežja reke Drave ▪ z ne vključevanjem parterja javnih institucij (Lutkovno gledališče, bazen, študentska stanovanja, ...) <p>družba</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ nižja stopnja varnosti glede na slovensko povprečje (prometna varnost, kriminaliteta) ▪ slaba izraba turističnega potenciala in neizoblikovana blagovna znamka ▪ odsotnost trajnostne rešitve ravnanja s komunalnimi odpadki ▪ neustrezno strateško planiranje in pomanjkljivo načrtovanje urbanega prostora in javne infrastrukture ▪ nepreglednost finančnega upravljanja komunalnih služb in javnih zavodov mesta ▪ nepovezanost dogajanja v javnem prostoru, manjka mestni portal z vsemi dogodki v mestu in koordinacija <p>gospodarstvo</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ nepremičninski trg ne deluje ▪ slabo upravljanje s prometno infrastrukturo ▪ energetska potratnost stanovanjskih in poslovnih zgradb in motornega prometa ▪ neizkoriščen potencial železniške infrastrukture ▪ drobitev gospodarskih subjektov, nepovezanost, ni sinergetskih učinkov ▪ izguba človeškega kapitala, znanja in infrastrukture, ki je vezana na značilne proizvode in blagovno znamko 	<p>prostor</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ vpliv globalnih podnebnih sprememb in drugih okoljskih trendov na ekonomsko in socialno situacijo ▪ vpliv hitrih prostorsko-socialnih (globalnih) sprememb, ki jim mestni sistem planiranja ne sledi <p>družba</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ vpliv negativnega demografskega trenda na socialno in gospodarsko moč ▪ vpliv negativne selekcije kadrov in netransparentnosti javnih postopkov na nadaljevanje trenda bega možganov in mladih generacij <p>gospodarstvo</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ vpliv globalnih gospodarskih trendov na ekonomijo ▪ vpliv energetske in neučinkovitosti na konkurenčnost bivanja, dela in kulture
---	---

Tabela 13: SWOT analiza – identifikacija (na naslednji strani)

<p>ZUNANJI DEJAVNIKI – NOTRANJI DEJAVNIKI</p>	<p>PREDNOSTI</p> <p>prostor</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ dobra geostrateška pozicija mesta ▪ mesto ima ugodno dostopnost do ciljev (služba, interesne in rekreativne dejavnost ohranjene naravne prvine itd.) in oskrbe ▪ neposreden stik z različnimi geografskimi enotami: rob Alp, Dravsko polje in gričevnat svet <p>družba</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ dobro infrastrukturno omrežje (prometna, športna, zdravstvena, vzgojno-izobraževalna, komunalna) ▪ razmeroma nizka okoljska obremenjenost (hrup, emisije, pesticidi itd.) ▪ dovolj učinkovito ravnanje z odpadki in odpadnimi vodami ▪ mesto kot univerzitetno središče ▪ definirane mestne četrti ▪ širok spekter samonikle urbane kulture <p>gospodarstvo</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ ohranjene prostorske cone za industrijo, obrt in storitve, ohranjena infrastruktura ter bližina drugih gospodarskih središč (Gradec, Celje, Zagreb, ...) ▪ dostopnost virov (voda, les, gradbeni material...) in energentov ▪ potencial nekdanjih blagovnih znamk in trgov (TAM, Metalna, Hidromontaža, ...) 	<p>SLABOSTI</p> <p>prostor</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ odsotnost sosesk kot prostorsko-socialne prvine organizacije mesta ▪ problem razpršene gradnje ▪ visoka stopnja svetlobne onesnaženosti ▪ prisvajanje javnega odprtega prostora (oglaševanje, degradacije, uzurpacije s tržnimi vsebinami, ...) <p>družba</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ nižja stopnja varnosti glede na slovensko povprečje (prometna varnost, kriminaliteta) ▪ slaba izraba turističnega potenciala in neizoblikovana blagovna znamka ▪ odsotnost trajnostne rešitve ravnanja s komunalnimi odpadki ▪ neustrezno strateško planiranje in pomanjkljivo načrtovanje urbanega prostora in javne infrastrukture ▪ nepreglednost finančnega upravljanja komunalnih služb in javnih zavodov mesta ▪ degradacija historičnega mestnega jedra ▪ infrastrukturno in prostorsko zanemarjanje obrežja reke Drave ▪ z ne vključevanjem parterja javnih institucij (Lutkovno gledališče, bazen, študentska stanovanja, ...) ▪ nepovezanost dogajanja v javnem prostoru, manjka mestni portal z vsemi dogodki v mestu in koordinacija ▪ sistemsko pomanjkljiva podpora NVO <p>gospodarstvo</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ nepremičninski trg ne deluje ▪ slabo upravljanje s prometno infrastrukturo ▪ energetska potratnost stanovanjskih in poslovnih zgradb in motornega prometa ▪ neizkoriščen potencial železniške infrastrukture ▪ drobitev gospodarskih subjektov, nepovezanost, ni sinergetskih učinkov ▪ izguba človeškega kapitala, znanja in infrastrukture, ki je vezana na značilne proizvode in blagovno znamko
---	---	--

<p>PRILOŽNOSTI</p> <p>prostor</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ oblikovanje sekundarnih centrov v okviru urbanega ustroja mesta ▪ revitalizacija degradiranih območij s pomočjo novih prostorskih politik ▪ integracija železniške infrastrukture in industrijske dediščine ▪ boljša izkoriščenost peš in kolesarske mreže, vključevanje vodnega prometa ▪ zeleni sistem mesta v novi družbeni, prostorski in ekonomski vlogi ▪ izboljšanje okoljskih kazalnikov in preusmeritev k lokalni samooskrbi <p>družba</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ racionalizacija delovanja MOM ▪ ciljno/projektno delovanje uprave ▪ usklajen razvoj mestnih četrti <p>gospodarstvo</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ prepoznanje lesa kot pomembnega gradbenega in gospodarskega vira (v smislu gospodarskega in energetskega potenciala) ▪ inovativno in sodobno delovanje javnega prevoza ▪ energetska sanacija stanovanjskih, poslovnih in javnih zgradb ▪ uvajanje stanovanjskih kooperativ 	<p>ukrepi, ki gradijo na prednostih, da izkoristijo priložnosti:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. vzpostavitev sistema samooskrbe 2. aktivacija lastnih potencialov in lastne ekonomije 2. za zdravje in zdravo prehrano 4. povezovanje mesta z železniško infrastrukturo in letališčem 5. izkoriščanje potenciala kolesarjenja 6. atraktiven javni potniški promet 7. sodelovanje mesta z univerzo in nevladnimi organizacijam 8. aktiviranje prebivalstva 9. preureditev zelenega obroča 10. integracija reke in Mariborskega otoka 11. ureditev linearnih parkov in preoblikovanje mestnih gozdov 12. zelene strehe, recikliranje, ločevanje odpadkov 13. cestne in parkirne površine s krajinskimi prviniami in drevoredi 14. voda kot kvaliteta in potencial (mesto brez plastenk) 15. vrnitev javnega prostora (mesto brez reklam, upoštevanje javnega dobra) 16. nadgradnja standardov za odprte površine 17. vključevanje NVO v načrtovanje, izvajanje in vrednotenje projektov TUS-MOM 	<p>ukrepi, ki minimalizirajo slabosti, da izkoristijo priložnosti:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. vzpostavitev sistema samooskrbe 2. začasna raba degradiranih območij 3. za urbane vrtove in čebelarje 4. obvladovanje urbane revščine 5. za medgeneracijsko povezovanje 6. protiukrepi demografski eroziji in getoizaciji 7. oblikovanje mestnih sosesk z lastno identiteto 8. ukrepi vzpodbujanja mobilnost ranljivih skupin prebivalstva 9. preoblikovanje mestnih četrti 10. prenova javnih površin 11. turizem kot povezovalna dejavnost v mestu 12. kultura za urbano prenovo 13. ekološka in energetska varčna stanovanjska infrastruktura 14. zelene strehe, recikliranje, ločevanje odpadkov 15. voda kot kvaliteta in potencial (mesto brez plastenk) 16. vrnitev javnega prostora (mesto brez reklam, upoštevanje javnega dobra) 17. nadgradnja standardov za odprte površine
--	--	--

<p>NEVARNOSTI prostor</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ vpliv globalnih podnebnih sprememb in drugih okoljskih trendov na ekonomsko in socialno situacijo ▪ vpliv hitrih prostorsko-socialnih (globalnih) sprememb, ki jim mestni sistem planiranja ne sledi ▪ družba ▪ vpliv negativnega demografskega trenda na socialno in gospodarsko moč ▪ vpliv negativne selekcije kadrov in netransparentnosti javnih postopkov na nadaljevanje trenda bega možganov in mladih generacij ▪ gospodarstvo ▪ vpliv globalnih gospodarskih trendov na ekonomijo ▪ vpliv energetske in neučinkovitosti na konkurenčnost bivanja, dela in kulture 	<p>ukrepi, ki gradijo na prednostih, da se izognejo nevarnostim:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. vzpostavitev sistema samooskrbe 2. odprte pisarne za urbano prenovo in dinamični urbanizem 3. zelene strehe, recikliranje, ločevanje odpadkov 4. voda kot kvaliteta in potencial (mesto brez plastenk) 5. informacijska platforma z digitalizacijo podatkov 	<p>ukrepi, ki minimizirajo slabosti, da se izognejo nevarnostim:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. vzpostavitev sistema samooskrbe 2. prestrukturiranje mestnih financ 3. nov način upravljanja mesta 4. sodelovanje mesta s centri (EU, SLO) 5. zelene strehe, recikliranje, ločevanje odpadkov
--	--	--

Tabela 13 predstavlja presečišče kategorij SWOT analize, iz katerih so izpeljani potrebni ukrepi. Presečišča so bila ugotovljena na podlagi štirih presečišč:

- (1) prednosti–priložnosti: ukrepi, ki gradijo na prednostih, da izkoristijo priložnosti,
- (2) slabosti–priložnosti: ukrepi, ki minimalizirajo slabosti, da izkoristijo priložnosti,
- (3) prednosti–nevarnosti: ukrepi, ki gradijo na prednostih, da se izognejo nevarnostim, in
- (4) slabosti–nevarnosti: ukrepi, ki minimizirajo slabosti, da se izognejo nevarnostim.

Oblikovani ukrepi predstavljajo predvidene vsebinske usmeritve, s katerimi MOM v TUS vpeljuje prioriteta področja delovanja. Pri definiciji potrebnih ukrepov je delovna skupina težila k uravnoteženi porazdelitvi potrebnih ukrepov glede na presečišča. Kljub temu pa je potrebno poudariti, da se nekateri ukrepi, na primer ukrep vzpostavitve sistema samooskrbe, pojavljajo v več kategorijah, kar pomeni, da z vidika TUS v MOM zasedajo prioritarno mesto med vsemi predvidenimi ukrepi.

4. MARIBOR IMA PRILOŽNOST

Nenehno poskušati. Nenehno spodleteti. Ni pomembno. Poskusiti ponovno. Spodleteti ponovno. Spodleteti bolje.
(Samuel Barclay Beckett)

OD VIZIJE K REALNOSTI

Maribor se v svoji nedorečeni transformaciji srečuje z nizom neuspešnih poizkusov oblikovanja jasne vizije. Neuspeh generira tako dejstvo, da v mestu vizija ne sledi stvarnosti in tudi stvarnost nikakor ne sledi viziji. Vedno novi poizkusi, vzgibi, celo samoizumljanje vizij za premik k izboljšanju lastnosti mesta so pod vedno večjim pritiskom imperativa uspeti.

Iskanje vizije v okviru izdelave Trajnostne urbane strategije se zaveda pasti in obenem pričakovanj. Zaznavanje nedavnih neuspešnih razvojnih programov (EPK, Univerzijada, Prestolnica mladih, Maribor 2030, ...), ki so v revizijah razglašali absolutni celostni uspeh, nas sili k drugačni percepciji in filozofiji mestnega razvoja. Poskusiti znova – spodleteti bolje je premisa, ki se zaveda tako nevarnosti kot tudi priložnosti v mestu. Zaveda se nujnosti urbane (pre)razporeditve mestnega razvoja ali dobrobiti in obenem priložnost vidi tudi v morebitnem etapnem neuspehu brez sprenevedanj. Potencial Maribora v regeneraciji, ustvarjalnem vrenju, kljubovanju in tudi malodušju je dinamika nove vizije.

OD REALNOSTI K VIZIJI

Predstavljena vizija (Maribor bo samozadostno mesto zadovoljnih prebivalcev, ki bodo soustvarjali dinamični prostorski razvoj, socialno vpeto gospodarstvo in pravično družbeno okolje) in slogan Maribor samo-zadostno vključujoče mesto (skupaj s sloganom Trajnostne urbane strategije Maribor iMa priložnost) je ciljno in konkretno naravnana k jasnemu cilju vzpostavitve krožnega in prostorsko/ekonomsko/družbeno cikličnega ter samozadostnega urbanega bivanja. Zasnova vizije ima vgrajen odprtodni mehanizem dopolnjevanja. Vizija je pripravljena tudi na morebitne odklone, a vidi stvarno možnost v udejanjanju vizije. Mesto ima priložnost, da uspe in obenem meščanom ponuja, da vizijo in upanje delijo z njim. Postanimo del rešitve problema.

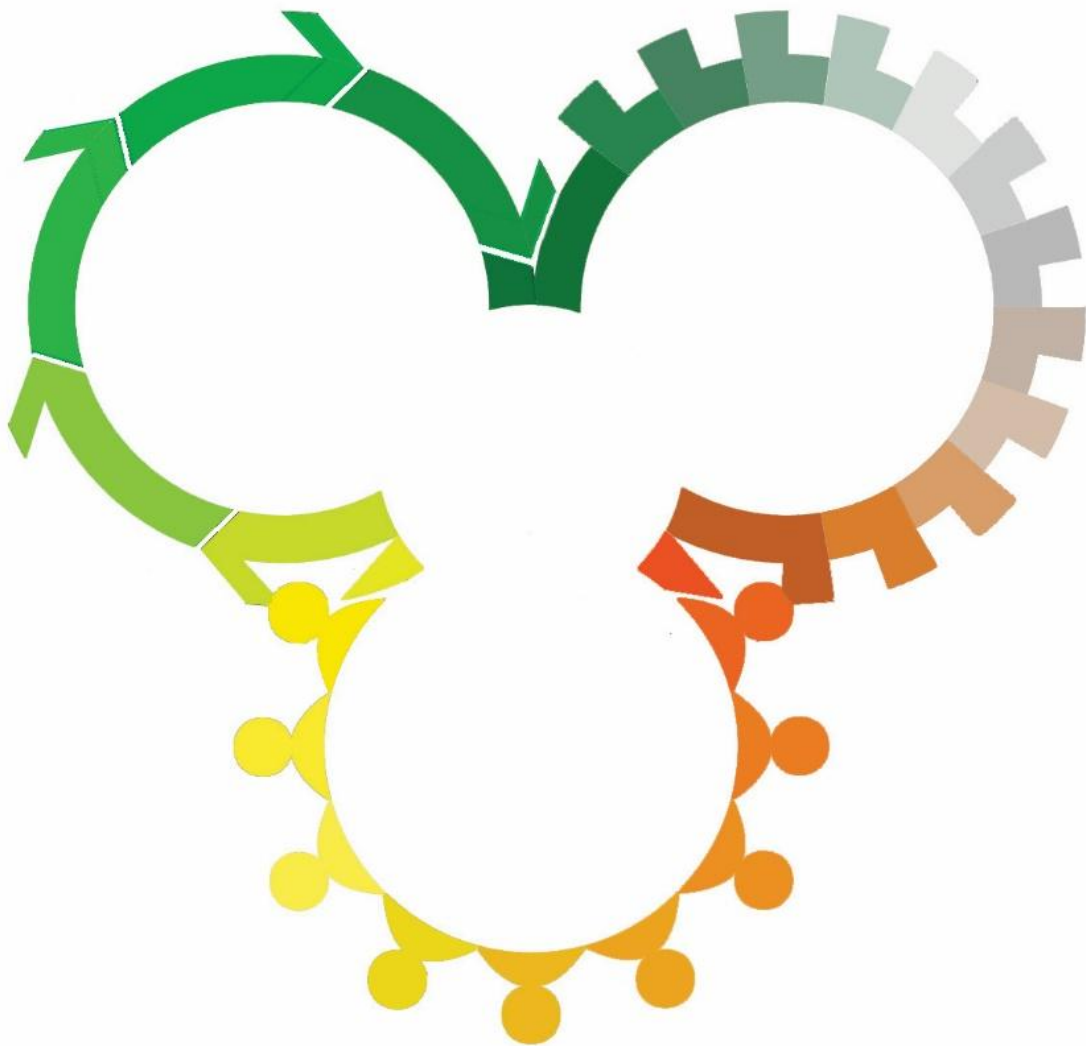
Cilji trajnosti so univerzalni in definirani v harmoniji in uravnoveženosti sociale, ekonomije in ekologije. Enako velja za vizijo trajnostno urejene družbe, ki je skupna vizija in ne more živeti v izoliranem prostoru enega mesta ali ene kulture. Principi povezovanja, prenosa znanja in skupne odgovornosti so temelj vsega. Trajnost tako ni neposredno povezana z iskanjem identitete našega mesta, ampak je jasna naloga, ki jo moramo izvajati z največjo mero resnosti.

MARIBOR BO KROŽNO MESTO

Vizija prevzema primere dobrih praks in uspešne modele krožnih sistemov delovanja, ki izrabljajo notranje prostorske potencialne, skušajo vključevati vse sloje prebivalcev in vzpodbuditi gospodarske cikle, ki bodo dobrobit enakomerno porazdeljevali. Principe ekoloških krogov smo prenesli tako na krožno ekonomijo in družbeni krogotok. Sistem ne teži k idealiziranemu delovanju, kjer ni nepotrebnih snovi v sonaravnih krogotokih, odpadnih produktov v gospodarskem sodelovanju ter zapostavljenih ljudi v mestu. Ta model smo strukturno prilagodili smernicam in temeljem Trajnostnih urbanih strategij in obenem značilnostim Maribora.

- Z uvajanjem krožnega gospodarstva smo definirali delovanje prvega od treh stebrov trajnosti.
- Z uvajanjem principov krožnega sistema socialne integracije in vključevanja prebivalstva v procese delovanja mesta smo definirali drug steber.
- Z uvajanjem naravnih in sonaravnih prvin prostora, ki tudi gradi mesto, smo postavili temelj tretjega stebra trajnosti.

Slika 23: Shema vizije »Maribor samo-zadostno vključujoče mesto«

MARIBOR SAMO-ZADOSTNO VKLJUČUJOČE MESTO

Mesto stoji v srcu teh treh življenjskih ciklov in jih poganja in je obenem vzajemno poganjan, je njihov dinamo ter prevodnik. Logotip povzema shemo delovanja, ustroja novega vključevanja, distribucije in zagona. Obenem jemlje staro, da bi lahko zagnal novo. Hkrati s tem pa je potrebno izpostaviti tudi izjemno simbolno naravo logotipa in v njem zajetega delovanja. Logotip tako funkcionalno, kot tudi asociativno namreč temelji na logotipu tovarne TAM, ki je kljub dokončnemu propadu industrijskega giganta, ostal v simbolnem jedru Maribora. Zgodovinsko obdobje, v katerem je TAM deloval kot eno osnovnih gonil ekonomskega, socialnega in kulturnega življenja v mestu je razumljeno kot »zlata doba industrijsko močnega Maribora« in je pustilo globok pečat. Tudi po dvajsetih letih po propadu tovarne, je mesto brez tega elementa nemogoče misliti in kljub številnim bolj ali manj neuspehim poskusom reindustrializacije, ostaja prav ta element v jedru kognitivne sheme mesta.

POT DO URESNIČITVE VIZIJE

Osnovni namen TUS je vzpostavitev platforme za pripravo in izvajanje projektov in programov znotraj urbanega dela MOM. Trajnostna urbana strategija MOM temelji na petih osnovnih vsebinskih ciljih razvoja:

1. saMozadostni Maribor, pri katerem je v jedru aktiviranje lokalnega socialnega in ekonomskega kapitala in predvideva ukrepe, usmerjene v vzpostavitev sistemov samooskrbe, obvladovanje urbane revščine,

demografske erozije in getoizacije ter v identitetno revitalizacijo mesta;

2. Mobilni Maribor, ki se osredotoča na oblikovanje sodobnega sistema javnega potniškega prometa in aktiviranje potenciala kolesarjenja ter pešačenja, vključuje pa predloge ukrepov za oblikovanje atraktivnega javnega potniškega prometa, učinkovitejšo reorganizacijo mestne kolesarske infrastrukture ter sistem omogočanja mobilnosti ogroženim skupinam prebivalstva;

3. preMeteni Maribor, katerega jedro je v učinkovitem upravljanju in vodenje mesta in sodelovanju mesta s centri znanja;

4. Mestni Maribor, ki vzpostavlja urejeno in prenovljeno mesto kot regionalni kulturni center ter temelji na predlogih ukrepov za prenovu javnih površin, aktiviranje prebivalstva, aktivaciji kulturnih potencialov za urbano prenovu ter vzpostavitvi ekološke in varčne infrastrukture ter

5. prizeMljeni Maribor, katerega osnovni cilj je navezava mesta na prostore ob reki in vzpostavitev novih ekoloških ter zelenih pristopov k prenovi javnih površin, predvsem skozi ukrepe preurejanja zelenega obroča mesta, boljšo integracijo zelenih naravnih danosti v mesto ter oblikovanje in krepitev inovativnih zelenih ukrepov, kot so na primer zelene strehe, recikliranje in ločevanje odpadkov.

Tabela 14: Stebri strategije TUS za Maribor in pripadajoči ukrepi

	saMozadostni Maribor	Mobilni Maribor	preMeteni Maribor	Mestni Maribor	prizeMljeni Maribor
Prednostne usmeritve:	aktiviranje lokalnega socialnega in ekonomskega potenciala	sodoben sistem JPP, aktiviranje potenciala kolesarjenja in pešačenja	učinkovito upravljanje in vodenje mesta, sodelovanje s centri znanja	urejeno in prenovljeno mesto kot regionalni kulturni center	navezava mesta na prostore ob reki, nov ekološki in zelen pristop k prenovi javnih površin

Ukrepi:	* aktivacija lastnih potencialov in lastne ekonomije	* povezovanje mesta z železniško infrastrukturo in letališčem	* prestrukturiranje mestnih financ	* odprte pisarne za urbano prenavo in dinamični urbanizem	* preureditev zelenega obroča
	* vzpostavitev sistema samooskrbe	* izkoriščanje potenciala kolesarjenja	* preoblikovanje mestnih četrti	* prenova javnih površin	* integracija reke in Mariborskega otoka
	* začasna raba degradiranih območij	* mesto kratkih poti	* nov način upravljanja mesta	* aktiviranje prebivalstva	* ureditev linearnih parkov in preoblikovanje mestnih gozdov
	* za urbane vrtove in čebelarje	* atraktiven javni potniški promet	* sodelovanje mesta s centri (EU, SLO)	* turizem kot povezovalna dejavnost v mestu	* zelene strehe, recikliranje, ločevanje odpadkov
	* obvladovanje urbane revščine	* za mobilnost ranljivih skupin prebivalstva	* informacijska platforma z digitalizacijo podatkov	* kultura za urbano prenavo	* cestne in parkirne površine s krajinskimi prvini in drevoredi
	* za medgeneracijsko povezovanje		* sodelovanje mesta z univerzo in nevladnimi organizacijami	* ekološka in energetska varčna stanovanjska infrastruktura	* voda kot kvaliteta in potencial (mesto brez plastenk)
	* protiukrepi demografski eroziji in getoizaciji				* vrnitev javnega prostora (mesto brez reklam, upoštevanje javnega dobra)
	* za zdravje in zdravo prehrano				* nadgradnja standardov za odprte površine
	* mestne soseske z lastno identiteto				

5. UKREPI IN PROGRAMI

*Logika. Umetnost razmišljanja v doslednem sozvočju z omejitvami in nezmožnostmi človeškega nerazumevanja.
(Ambrose Bierce)*

5.1 PREDNOSTNA USMERITEV 1: saMozadostni Maribor

aktiviranje lokalnega, socialnega in ekonomskega potenciala

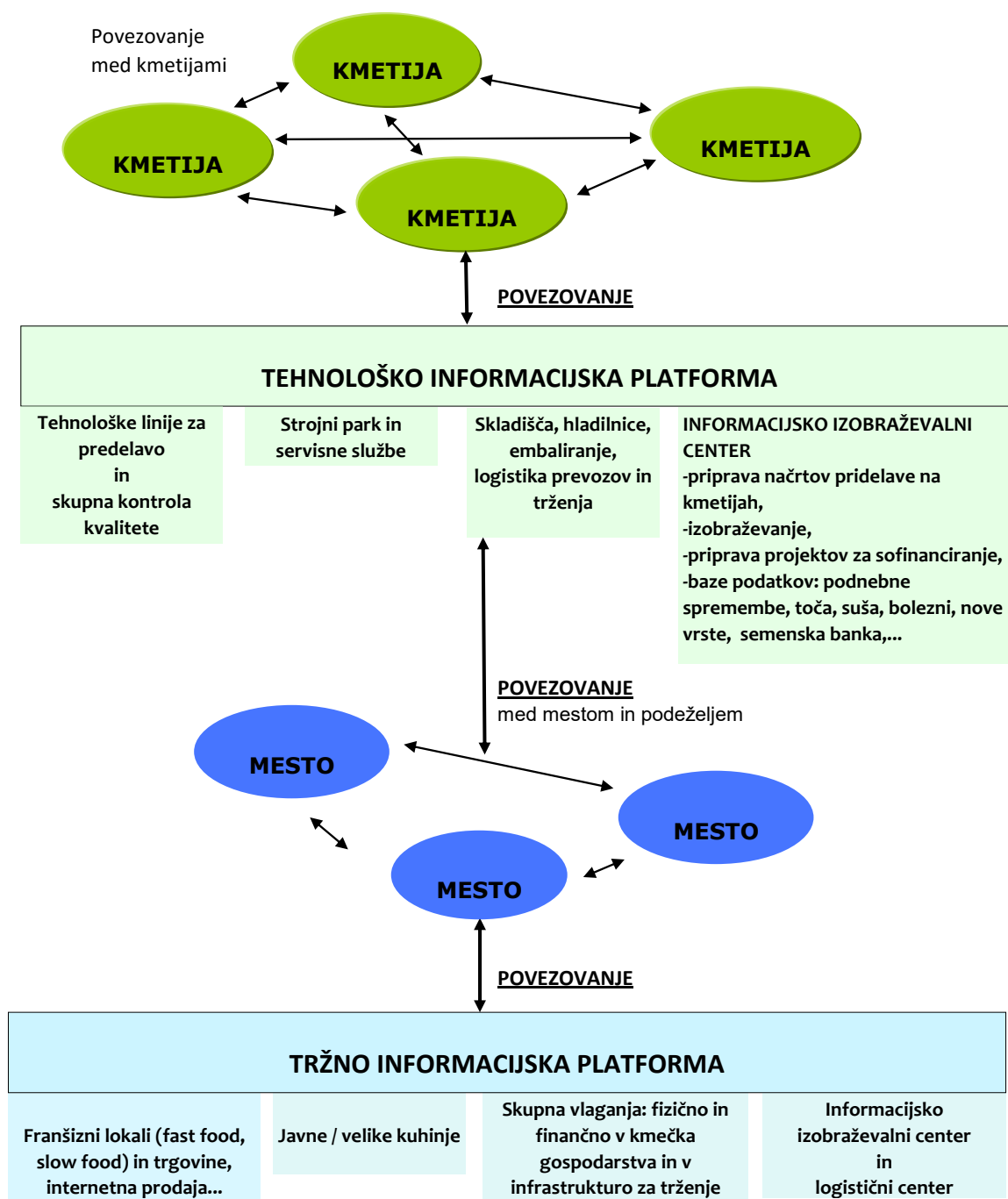
UKREP 1: AKTIVACIJA LASTNIH POTENCIALOV IN LASTNE EKONOMIJE

- Povezati povpraševanje in ponudbo znotraj mesta. Identificirati potrebe mesta,
- pritegniti investitorje, ki so že aktivni v mestu (domači investitorji, investitorji z dolgoročnim interesom) k sodelovanju pri strateških ekonomskih projektih v mestu,
- aktivno vključiti sistem krožnega gospodarstva, ki temelji na lokalnih gospodarskih subjektih, uporabi lastnih virov in izkoriščanju kroženja snovi (virov, energije, odpadkov, ...) za sinergetske oz. integrirane ekonomske, družbene, prostorske in okoljske učinke,
- omogočiti sodelovanje uprave z »investitorji v mestu« pri izvajanju projektov, povezanih z urbano regeneracijo,
- podpreti oživljanje gospodarske in obrtne tradicije v mestu v povezavi z obstoječim strokovnim znanjem, v povezavi z regeneracijo degradiranih in industrijskih območij ter oživljanjem historične tradicije v določenih mestnih predelih oziroma ulicah.

UKREP 2: VZPOSTAVITEV SISTEMA SAMOOSKRBE

- Omogočiti ustanavljanja lokalnih ekoloških tržnic,
- kmetom in pridelovalcem omogočiti prodajo svojih izdelkov tudi na prostorih ob večjih supermarketih in nakupovalnih centrih,
- uvesti spremembe pri načrtovanju krajine, da mestni vrtovi štejejo kot odprti prostor,
- dovoliti rejo kokoši tudi v enodružinskih stanovanjskih četrteh (po svetu do šest kokoši na enodružinsko stanovanjsko enoto),
- zagotoviti, da namenska raba prostora postane predmet celovitega načrtovanja kot sestavni del podpornega sistema za rast, predelavo in distribucijo živiloreje (predvsem drobnice),
- dovoliti urbane vrtove v vseh predelih, vzpostavljanje sistema šolskih vrtov,
- nameniti prostor za vrtove skupnosti v mestnih parkih,
- ustvariti program "posvojiti park", ki omogoča lokalnim prebivalcem, da osmišljajo vrtove na nezazidanih zemljiščih, posredujejo nove programske-upravljalne ideje na degradiranih površinah in na površinah javnih parkov,
- spodbujati in pospeševati kompostiranje: s tem zagotoviti naravno gnojilo za vrtove in se obenem izogniti dejstvu, da odpadki hrane končajo na smeteh ter hkrati zagotoviti čisto okolje,
- omogočiti skupno embaliranje izdelkov, skupno blagovno znamko, skupno logistiko in trženje izdelkov,
- urediti skupni informacijsko izobraževalni center, v okviru katerega se bo zbiralo in analiziralo podatkovne baze, vezane na kmetijsko proizvodnjo, od vremenskih razmer, borbe proti poplavam, suši, toči, boleznim, namakanje, semenska banka, nove sorte, bolezni in zaščita ter priprava projektnih predlogov za sofinanciranje pa tudi za odškodnine, subvencije, ... Vzpostavljala se bo tudi informacijska platforma povezovanja z mestom, in sicer razpoložljiva delovna sila, učne kmetije, turistične kmetije, ...,
- urediti logistično informativno točko za večje odjemalce (šole, bolnišnice, ...),
- izvajati skupna vlaganja v infrastrukturo za proizvodnjo in trženje, tudi po načelih socialnega podjetništva.

Slika 24: Primer sheme programa/projekta samooskrbe Marjetica (Vir: Tkalka)

UKREP 3: ZAČASNA RABA DEGRADIRANIH OBMOČIJ

Količina, razporeditev in centralnost plansko opredeljenih in dodatno inventariziranih površin v mestu se na eni strani sooča z investicijskim zastojem v mestu in na drugi strani z ohlapnimi, nedorečenimi ali stvarnim dejavnostim v prostoru odgovarjajoči zakonodaji:

- urediti vzvodne mehanizme za regeneracijo degradiranih površin, ki po prostorski funkciji še delujejo z inicialnimi posegi, kot so energetska sanacija, davčne vzpodbude, infrastrukturna prenova ali izboljšanje bivalnega okolja.
- Vpeljati upravljalno-načrtovalske mehanizme v degradiranih območjih mesta na načine začasnih in trajnostnih rab, ki se opravljajo skozi platformo odprte pisarne.
- Vključiti strokovni in nevladni sektor za programsko začasno ali trajno rabo degradiranih površin, ki bo

vklučevala zapostavljene, depriviligirane, degradirane in osiromašene sloje prebivalcev (vključevanje oblik, kot so job-caffe, medgeneracijski dnevni centri, mladinski centri, nezaposleni, prekariat, mladi inženirji in načrtovalci, družboslovci, brezdomci, ...) v eksperimentalne programske in infrastrukturne sanacije teh površin.

- Izvesti projekte revitalizacije degradiranih območij z uporabo sonaravnih sanacij, trajnostnih mehanizmov biotehnologije in uvajanjem sukcesivnih procesov za kvalitetnejšo javno rabo ali izrabo prostora.
- Območja z bremenami iz preteklosti aktivirati z ekoremediacijami, to je naravnimi ureditvami, ki posnemajo delovanje narave. S tem pospešiti samo ozelenitev, nastajanje prsti in samoočiščenje.

UKREP 4: ZA URBANE VRTOVE IN ČEBELARJE

- Vzpostaviti izobraževalne permakulturne vrtove, ki delujejo po zakonitostih narave in jih je možno postaviti tudi na degradirana območja v MOM, ki koristijo biomaso, vodo, povečujejo življenje v tleh in zaradi vertikalnega pristopa obdelave ne zahtevajo veliko fizičnega dela. Ker so zasnovani na kroženju vode znotraj obdelovalnih površin (vodna bilanca v gredah), na kompostiranju in povečevanju biodiverzitete, bi s tovrstnimi vrtovi povečali zadrževanje vode in zmanjšali sušo, posledično bi povečali biodiverzitetu, samočistilne sposobnosti okolja in socialno kohezivnost med ljudmi. S projekti z izobraževalnimi dejavnostmi naj se ponudba različnih tipov vrtov poveča (tudi v smer zelenih tehnologij – pridelava na strehah, na balkonih, deževni vrtovi in podobno). Poveča naj se sodelovanje z izobraževalnimi ustanovami, mestnimi četrtmi, s končnim ciljem pridelati del mestu potrebne hrane,
- vzpostaviti čebelnjake z izobraževalnim in medgeneracijskim povezovalnim programom.

UKREP 5: OBVLADOVANJE URBANE REVŠČINE

Ukrepi za blaženje ali odpravo urbane revščine upoštevajo kompleksnost tega problema in odvisnost od zunanjih dejavnikov in izrabljajo možnosti lokalnih družbenih, gospodarskih in prostorskih danosti:

- finančna in organizacijska podpora za vzpostavitev dnevnih (medgeneracijskih) centrov za vključevanje odrasle populacije v sistem storitev, dela, samooskrbe, ...,
- programi in finančna podpora za vključitev otrok ter mladine v interesne dejavnosti,
- ukrepi in pilotski projekti v javnih ustanovah (v lasti občine in države) za skrajšan delovni (dnevni ali tedenski) čas in dodatne zaposlitve,
- prijava na državne in EU projekte za delovanje javnih institucij (knjižnice, galerije, muzeji, kavarne, turistične institucije, ...) v večernih in vikend terminih,
- pilotski projekti za finančno socialne projekte (časovna banka, kreditiranje socialne infrastrukture, ...),
- zahteva na državni ravni za pilotski projekt UTD v mestu.

UKREP 6: ZA MEDGENERACIJSKO POVEZOVANJE

Socialno-kulturni programi: kultura krepi socialno povezanost prebivalcev mesta, kar se je potrdilo v letu EPK. V tej smeri delujejo programi socialnega podjetništva, »živa dvorišča«, vključevanje okoljskih problematik in trajnostne mobilnosti ter medgeneracijski centri v četrtnih in krajevnih skupnostih:

- podpreti vključevanje kulturnih organizacij v programe medgeneracijskih centrov v mestnih četrtih in mestnih soseskah,

Ustanovitev in podpora medgeneracijskemu centru v programih, kot so:

- organizacija učnih procesov in socialnih stikov v mestnih četrtih,
- pospeševanje socialne vključenosti s povezovanjem mladih in starejših,
- zmanjšanje osamljenosti ostarelih in izboljšanje kakovosti življenja z vključevanjem v projekte oživljanja mestnih sosesk,
- medgeneracijsko povezovanje s sodelovanjem medgeneracijskega centra s šolskimi ustanovami,

- aktivacija potenciala znanja starostnikov.

UKREP 7: PROTIUKREPI DEMOGRAFSKI EROZIJI IN GETOIZACIJI

Vpliv na demografske kazalce, trende ali zakonitosti imajo omejen vpliv ali so zelo dolgotrajni. Stopnja in trendi na tem področju zahtevajo ukrepe in so obenem medsektorsko razporejeni (ekonomski, socialni in prostorsko-infrastrukturni):

- jasna politična in upravljalna podpora za aktivizacijo in izrabo človeškega potenciala iz območja Maribora,
- urbanistični ukrepi (odprte pisarne, pisarna za dinamični urbanizem, ...) za uravnotežen urbani razvoj vseh delov mesta, proaktivno stanovanjsko politiko,
- finančne oziroma stimulativne vzpodbude za novorojenčke oziroma družine (denar, vavčer za interesne dejavnosti, večje možnosti pri najemu stanovanj iz javnega fonda, ...),
- ukrepi in promocija komunalno-infrastrukturne prenove,
- marketinški prijemi za vzpostavitev blagovne znamke Maribor iMa priložnost kot blagovne znamke za mesto z največjo bivalno kvaliteto v državi.

UKREP 8: ZA ZDRAVJE IN ZDRAVO PREHRANO

- Povečanje obsega in dostopnosti urejenih naravnih in parkovnih območij za rekreacijo in prosti čas,
- povečanje obsega in dostopnosti do površin za vrtičke,
- razširitev, prenova in optimizacija toplovodnega in plinskega omrežja v urbanem delu mesta, prenova zastarelih kurilnih naprav in vzpodbujanje priključitev na omrežje daljinskega ogrevanja ali na sistem distribucije zemeljskega plina na območju, kjer je kot prednostni način ogrevanja določena uporaba zemeljskega plina ali toplota iz daljinskega ogrevanja, učinkoviti informativni, subvencijski in nadzorni mehanizmi za izboljšanje področja malih kurilnih naprav,
- energetska sanacija stavb z uporabo naravnih materialov,
- ukrepi, stimulacije in informacijski mestni sistem za izogibanje, izključitev, prepovedi ali omejitev nevarnih snovi (plastične vrečke in embalaža za vodo, ojačevalci okusov, sladkor, gibalne vaje, ...), ki imajo dodatni poudarek na območjih in področjih izobraževanja.

UKREP 9: MESTNE SOSESKE Z LASTNO IDENTITETO

Mestne soseske so ključni vmesni člen samoorganiziranosti med prebivalci, mestnimi četrtmi in mestno upravo. In so ob MČ pomemben nosilec družbenega ustroja mesta. Temeljijo na prostorski preveri mej MČ, na sistemu prostorsko planskih enot (PPE) občine in na morfoloških enotah strukture mesta. Potrebno jih je celovito obravnavati in omogočati njihov razvoj v samostojne in samovzdržne prostorske enote.

- Identifikacija zaključenih morfoloških enot mestnih sosesk, prostorsko zaključenih stanovanjskih območij in s pomočjo ukrepov zastaviti proces gospodarske in prostorske preobrazbe v mestne soseske z lastno identiteto,
- preobrazbo izvajati s pomočjo odprtih pisarn za urbano prenavo in s pomočjo v definiranih mestnih soseskah predvideti fizične prostore za izvajanje dejavnosti celovitega oživiljanja, prenove javnih površin in drugih dejavnosti, ki spremljajo strokovno zastavljeno regeneracijo sosesk,
- s ciljnim ukrepi podpirati in vzpodbujati zagotavljanje celovite servisne infrastrukture znotraj mestnih sosesk,
- spodbujati kulturno umetniške dejavnosti, športne in rekreacijske ter ljubiteljske dejavnosti, ki omogočajo revitalizacijo socialnega omrežja znotraj mestnih sosesk.

5.2 PREDNOSTNA USMERITEV 2: Mobilni Maribor

Sodoben sistem JPP, aktiviranje potenciala kolesarjenja in pešačenja

UKREP 10: POVEZOVANJE MESTA Z ŽELEZNIŠKO INFRASTRUKTURO IN LETALIŠČEM

(urbanizacija infrastrukture)

Objekte in železniško infrastrukturo v mestu je potrebno povezati v projektih z integrirano vsebino ter tematsko povezati s prostorom, v katerem se nahajajo (primer: postajni ploščadi v Magdalenskem parku se doda vsebina – prostorsko ureditveno poveže s parkom).

Ukrepi so povezani tudi s sanacijo degradiranih območij ob železniški infrastrukturi. Razvoj mesta je potrebno usmerjati skladno z železniškimi koridorji in jih obravnavati kot trajnostni način prometne povezave območij na mesto.

UKREP 11: IZKORIŠČANJE POTENCIALA KOLESARJENJA

Celostno načrtovanje mestnega prometa je osnova prometne strategije, ki podaja okvir in izhodišča ostalim strateškim stebrom in iz njih izhajajočim ukrepom. Z uveljavitvijo celostnega načrtovanja si lahko obetamo optimizacijo obstoječe načrtovalske prakse, njeno nadgradnjo in posledično primernejše obravnavanje izzivov mobilnosti.

Maribor je mesto kratkih razdalj, relief pa je uravnan, zato ni potrebe po premagovanju večjih vzponov. Mesto ima ugodne klimatske razmere, ki omogočajo uporabo kolesa večino dni v letu. Bistveno večji delež poti, opravljenih s kolesom, lahko dosežemo z dvigom kolesarske kulture, izboljšanjem kolesarske infrastrukture in ozaveščanjem prebivalcev in obiskovalcev.

Kolesarsko infrastrukturo je potrebno razvijati in izvajati v partnerstvu in vsebinskem povezovanju z deležniki lokalne ekonomije in potencialnimi lokalnimi turističnimi ponudniki.

UKREP 12: MESTO KRATKIH POTI

Kompaktno mesto oziroma mesto kratkih poti je strateška usmeritev prostorskega razvoja MOM, ki je zapisana v Urbanistični zasnovi mesta Maribor.

- Prestrukturiranje mreže JPP, ki bo odgovarjala novi morfologiji mesta in z optimizacijo generalnih dnevnih migracijskih povezav. Le-te bi med bivalnimi površinami in delavnimi centri in med bivalnimi površinami ter območji izobraževanja, interesov, kulture ter športa zmanjšale dolžino in čas povprečnega potovanja, optimizirala učinkovitost sistema ter zmanjšala energijsko potrošnjo.
- Načrtovanje, izvedba, oprema in oglaševanje kolesarskih pešpoti in JPP, ki bi z vidika učinkovitosti favorizirale trajnostne oblike prometa pred avtomobilskim v segmentu dolžine poti pri dnevnih migracijah.
- Podpora projektom oskrbe in samooskrbe znotraj mestnih sosesk.
- Podpora projektom, ki zagotavljajo dostop do potrebnih storitvenih servisov znotraj mestnih sosesk.

UKREP 13: OBLIKOVANJE PRIVLAČNEGA JAVNEGA POTNIŠKEGA PROMETA

Sodobno organiziran javni potniški prevoz je učinkovit. V kratkem času in z nizkimi stroški lahko prepelje največje število ljudi do vseh glavnih ciljev nekega mesta. Javni prevoz je tudi najbolj demokratičen način potovanja, saj omogoča kakovostno dostopnost v mestih za vse skupine prebivalcev, zmanjšuje probleme, povezane s prometom, in izboljšuje funkcionalno zgradbo mesta.

Zagotavljanje privlačnega javnega potniškega prevoza (JPP) pomeni naložbo v vzpostavitev kakovostne ponudbe, kar mu bo povrnilo osrednjo vlogo pri motoriziranih poteh v mestu. Kakovostna ponudba bo temeljila na reorganizaciji in intenzifikaciji omrežja, prioritetenem vodenju javnega potniškega prevoza v cestnem omrežju, na novih udobnih, zmogljivih in okolju prijaznih vozilih ter na informacijski podpori sistema in ozaveščanju prebivalcev. Takšen javni potniški prevoz je mogoče doseči v kratkem času in z obvladljivimi sredstvi. Dober regionalni JPP omogoča dobro dostopnost mesta za dnevne migrante na delo in šolanje. Dobra ponudba JPP omogoča tudi restriktivne politike do neracionalne rabe osebnega avtomobila.

UKREP 14: ZA MOBILNOST RANLJIVIH SKUPIN PREBIVALSTVA

Za prepoznavanje vitalnosti mesta je pomembna prisotnost ranljivih skupin (tudi t. i. skrito prebivalstvo) v javnem prostoru. Pri tem gre za funkcionalno ovirane, slepe in slabovidne, starejše itd. Razlogi, da ta skupina prebivalcev ni ustrezno prisotna v javnem prostoru, so različni in jih je lahko več: od ekonomske ogroženosti, problema neustrezne prilagojenosti javnega prostora, manj prijaznega JPP, pa vse do splošne družbene vključenosti te skupine prebivalcev. Ukrep predvideva tako infrastrukturne kot programske posege v območju TUS-MOM, ki bodo omogočali in promovirali enakopravno zastopano ranljivih skupin v javnem prostoru. S tem pa temelj za reševanje problematike te skupine prebivalce mesta.

5.3 PREDNOSTNA USMERITEV 3: preMeteni Maribor

Ustvarjanje temeljev za trajnostni razvoj s kvalitetnim upravljanjem mesta in sodelovanjem mesta s centri znanja

UKREP 15: Nov način upravljanja mesta

PODUKREP 1: OBLIKOVANJE TRAJNOSTNE PROSTORSKE POLITIKE – TRAJNOSTNI URBANIZEM KOT DRUŽBENA PLATFORMA

Različne dimenzije urbanega življenja (okoljska, ekonomska, socialna in kultura) se prepletajo in uspeh urbanega razvoja je možen le z integriranim pristopom (»integrated urban strategies«). Ukrepe, ki so namenjeni prenovi fizičnega urbanega prostora, je potrebno povezati z ukrepi, ki promovirajo izobraževanje, ekonomski razvoj, socialno vključenost in varovanje okolja. **Ob naštetem je predpogoj za trajnostni razvoj mesta zagotovitev močnega partnerstva med prebivalci mesta, civilno družbo, lokalno ekonomijo in različnimi nivoji odločanja v mestu.**¹⁰

Interesi politike v prostoru morajo biti transparentni in se morajo odražati v razvojnih projektih, ki so za prihodnost mesta ključnega pomena. Vizijo trajnostnega prostorskega razvoja mesta morajo soblikovati politika, stroka in prebivalci mesta skupaj.

Primer dobre prakse: Freiburg charter of sustainable urbanism – Requirements on Urban Development and Planning for the Future (2010)

PODUKREP 2: TRAJNOSTNA ORGANIZACIJA (REORGANIZACIJA) UPRAVE MOM

ORGANIZACIJSKA ENOTA ZA STRATEŠKO CELOSTNO IN DINAMIČNO PROSTORSKO PLANIRANJE

Za uspešnost razvoja mesta Maribor je pomembno, da se v najkrajšem času izboljša nivo kvalitete urbanega, zlasti javnega prostora in prostorov v lasti MOM (prioritetno bi bilo potrebno urediti staro mestno jedro, hkrati s številnimi drugimi območji). Le privlačno in urejeno mesto bo pritegnilo prebivalce, obiskovalce in investitorje. Obenem bo urejeno mesto vzpodbudilo pozitivno motivacijo in dvig zadovoljstva meščanov. Vloga arhitektov –

¹⁰ COHESION POLICY 2014–2020

strokovnjakov za urejanje prostora – je v tem primeru pomembna, saj potrebujemo prepoznavanje problemov in njihovo sprotno reševanje (poznavanje legitimnih postopkov, kreativnih pristopov, razumevanje pomena integrirane obravnave prostora, razumevanje pomena in prednosti participatornih pristopov urejanja prostora, ...). Urejanje prostora je neprekinjen proces, ki ga je potrebno procesno upravljati.

ORGANIZACIJSKA ENOTA ZA TRAJNOSTNO UPRAVLJANJE ZELENIH POVRŠIN

Mesto Maribor razpolaga z veliko količino zelenih površin znotraj mesta in v njegovi neposredni bližini. Zelene in naravne površine so urejene različno, imajo različni status glede na njihovo predvideno uporabo in opremljenost. Ne glede na obstoječe stanje, ki je glede na dostopnost zelenih in naravnih površin v mestu Mariboru neustrezna (dostopnost rekreativnih površin v oddaljenosti 5 minut hoje znotraj mesta je samo 30 procentna), je stanje mogoče hitro popraviti z ustreznim proaktivnim pristopom.

Da bi se lahko uporaba in strateška usmeritev razvoja zelenega prostora ustrezno oblikovala, je potrebno k načrtovanju in upravljanju pristopiti strokovno in organizirano. Hkrati mora organizacija omogočati koordinacijo z drugimi strokovnjaki znotraj mestne uprave in z različnimi deležniki v prostoru.

ORGANIZACIJSKA ENOTA ZA TRAJNOSTNO MOBILNOST¹¹

Z združitvijo oddelkov, kadrov, finančnih sredstev, znanja, vseh ravni načrtovanja in upravljanja mobilnosti bi nova organizacijska enota, pristojna za mobilnost, tako vsebinsko kot strateško skrbela za razvoj in nadgradnjo prometne strategije ter spremljala njeno usklajenost z drugimi strategijami na lokalni, nacionalni in mednarodni ravni. Na operativni ravni bi tak oddelek upravljal prometni sistem in prometno povpraševanje, pod okrilje pa bi tudi prevzel prometni model in izvajal prometne simulacije. S pridobivanjem projektov in sredstev EU bi skrbel za raziskave in razvoj na področju mobilnosti.

PODUKREP 3: POVEČANJE UČINKOVITOSTI UPRAVLJANJA¹²

Za maksimiranje učinka trajnostnega razvoja je potrebno zagotoviti **krepitev zmogljivosti (»capacity building«)** in uvesti izobraževalne programe za vpletene strokovnjake in uradnike. V primeru sektorjev in uradov je programe potrebno kadrovsko in strokovno dopolniti in okrepiti kot sestavni del mestne uprave. Potrebno je vpeljati **nove organizacijske oblike in pristope k reševanju problemov, nova znanja in motivacijo, neprekinjen cikel informiranja in učenja**. K delu je potrebno pritegniti nove strokovnjake, obstoječ kader mora dopolniti obstoječa znanja, jih nadgraditi z novimi trendi, se usposobiti za reševanje novih izzivov.

(1) Urbani projekti lahko zahtevajo zagotovitev ustreznih kapacitet, da bi odločevalci in tehnični podporni kader v mestu lahko podprli operativno upravljanje mesta s strani lokalne oblasti.

(2) Izobraževanje in tehnična podpora bo potrebna tudi za omogočanje partnerstva in kooperacije med javnim, privatnim in skupnostnim sektorjem.

(3) Procese načrtovanja in alokacije sredstev je potrebno izboljšati hkrati z uvedbo institucionaliziranih razvojnih projektov kot npr. pilotski projekti, kjer se izvaja participatorno načrtovanje, kar zmeraj pomeni dodaten izziv.

UKREP 16: POVEČEVANJE KVALITETNEGA SODELOVANJA Z DRŽAVNIMI IN EU CENTRI (EU, SLO)

Z namenom povečanja **dostopnosti do virov financiranja, dostopa do ključnih informacij in sodelovanju na**

¹¹ Celostna prometna strategija, 1. steber

¹² Tow_Sust_Urb_EU_Guidelines, str. 25

pomembnih projektih je potrebno povečati sodelovanje med mestom in državno administracijo. Sodelovanje mora temeljiti na zaupanju, stalni izmenjavi informacij in izkušnj, rednemu usklajevanju in kooperaciji. Na nivoju MOM je potrebno zagotoviti strokovno kvaliteten in trajno angažiran kader, ki bo znal izvajati zagovorništvo (»advocacy«) in posredovati informacije o ključnih interesih ter potrebah, ki jih ima mesto. Hkrati pa bo mestu vrnil informacije o drugačnih pogledih in pričakovanih centra. Omenjen kader mora biti sposoben dosegati kompromisne dogovore glede reševanja vseh ključnih problemov in zapletov v sodelovanju MOM-a z državo ter drugimi institucijami v Sloveniji in EU.

UKREP 17: PRESTRUKTURIRANJE MESTNIH FINANC

Čeprav proračunski podatki MOM kažejo na finančni primanjkljaj in so prihodki MOM na prebivalca med najnižjimi v državi, trend višine proračuna pa je negativen, kažejo primerjave s proračuni tujih mest še nekaj manevrskega prostora, ki mora omogočiti nujno prestrukturiranje. Takšno prestrukturiranje je potrebno izvesti s ciljem omogočiti trajnostno naravnani projekt, ki nujno potrebuje financiranje ali sofinanciranje.

Finančne rezerve je potrebno iskati skozi prestrukturiranje javnih podjetij v lasti občine in drugimi organizacijskimi ukrepi, ki morajo izhajati iz celovite in neodvisne analize poslovanja. Podjetja, ki so v večinski lasti MOM, je smiselno povezati v Mariborski holding, s čimer se bo zagotovilo učinkovito, konkurenčno in k uporabnikom usmerjeno javno službo, povečal se bo tudi nadzor nad javnimi podjetji in njihovimi hčerinskimi družbami. Racionalizacijo stroškov znotraj holdinga je mogoče doseči z racionalizacijo in z uvedbo centraliziranega upravljanja sistema nabave za celoto ali posamezne sklope lastništva MOM: občino, javna podjetja, javne zavode, agencije in sklade ter s prekinitvijo prakse podvajanja del pri posameznih izvedbah sanacij s strani več javnih služb.

Cilji mestnega holdinga je tudi vzpostavitev nadzornega sistema (Smart City) za potrebe vseh gospodarskih javnih služb, ki bo omogočal nižje stroške vzdrževanja javnih služb in ki bo javnost informiral o kvaliteti izvajanja storitev v mestu ter vzpostavitev modela financiranja skozi prihranke pri vseh fiksnih stroških.

UKREP 18: PREOBLIKOVANJE MESTNIH ČETRTEI

Za doseganje ciljev trajnostnega prostorskega razvoja je potrebno zagotavljati ustrezno vključenost prebivalcev mesta v procese načrtovanja in sprejemanja odločitev pri izdelavi prostorskih dokumentov. **Nosilci vključevalnih (participatornih) procesov so glede na družbeno organizacijo mesta mestne četrti.** Znotraj mestnih četrti se izoblikujejo interesi in dejavnosti, ki definirajo potrebe v mestu ter se preko njih prenašajo na odločitve o prioritarnih nalogah v prostoru in o porabi sredstev, ki so za takšne projekte na voljo. Trajnostnega delovanja brez jasne identitete mestnih območij in nadaljnega razvoja le-te ni mogoče doseči.

Zaradi v preteklosti neustrezne politizacije razmejitve mestnih četrti je potrebno meje teh prilagoditi stanju v naravi (na zemljevidu so jasno vidna odstopanja, ponekod potekajo meje po sredini ulic, kar je neustrezno).

UKREP 19: INFORMACIJSKA PLATFORMA Z DIGITALIZACIJO PODATKOV

Geoinformacijska služba Mestne občine Maribor že poseduje velik nabor in področja prostorskih, demografskih, gospodarskih, statističnih podatkov v občini oziroma regiji. Smiselna je tehnološka, operativna in kadrovska nadgradnja službe, ki bi ustrezno informacijsko, podatkovno ter operativno podprla vse oddelke mestne uprave. Nadgradnja opisane informacijsko-digitalne platforme pa je vključitev v sistem vseh javnih služb, komunalnih podjetij in servisnih služb, ki so v lastniški ali operativni sestavi mestnega delovanja. Operativni vidik delovanja ne sme zajeti le strokovne službe, izvajalcev oziroma servisnih subjektov na občinski ravni, temveč mora dosegati tudi prebivalstvo pri informiranju, ozaveščanju najavljanju hitrih ukrepov oziroma akcij ter bivalnem, kulturnem in rekreacijskem segmentu. Platforma mora zajeti segment spleta, osebnih komunikacijskih naprav in (digitalno) urbano opremo.

UKREP 20: SODELOVANJE MESTA Z UNIVERZO IN NEVLADNIMI ORGANIZACIJAMI

PODUKREP 1: SODELOVANJE MOM Z UNIVERZO

6. 2015 je bil podpisan sporazum o sodelovanju na področju trajnostnega in družbeno odgovornega razvoja mesta med Univerzo v Mariboru in Mestno občino Maribor, s katerim želita obe stranki s pozitivnim zgledom ustvariti kakovostno, uravnoteženo, trajnostno, družbeno odgovorno in inovativno okolje. Sodelovanje je potrebno nadaljevati v smislu vsebinske in operativne konkretizacije.

PODUKREP 2: SODELOVANJE MOM S SEKTORJEM NVO

Nevladne organizacije so stalni partner nosilec oblasti (funkcionarjem in uradnikom) pri pripravi in izvajanju javnih politik ter avtonomni soustvarjalec blaginje občanov in občank. Nevladne organizacije so v nenehnem strukturiranem dialogu z nosilci oblasti in se pri izvajanju svojega mandata povezujejo med seboj ter z občani in občankami po načelih participatornosti, transparentnosti, vključevanja in organiziranosti »od spodaj navzgor«. Razvojne prioritete zagotavljanja trajnostnega razvoja in delovanja NVO v MOM so: (1) povezane, prepoznavne in vplivne nevladne organizacije, (2) trajnostni razvoj zmogljivosti NVO, (3) razvoj podpornega okolja za razvoj zmogljivosti NVO. V tem smislu je potrebno:

- NVO vključiti v pripravo, izvajanje in vrednotenje vseh projektov TUS-MOM.

5.4 PREDNOSTNA USMERITEV 4: Mestni Maribor

Urejeno in prenovljeno mesto kot regionalni kulturni center

UKREP 21: CELOSTNA PRENOVA URBANEGA PROSTORA S POMOČJO ODPRTIH PISARN ZA URBANO PRENOVO¹³

Povezovanje prebivalcev, uporabnikov, strokovnjakov in mestne oblasti je temelj uresničevanja skupne vizije trajnostnega mesta ter prva in bistvena naloga. Odprta pisarna za celovito urbano prenovo je metoda izvajanja prenove po principu »bottom-up« in »inside-out«. Je skupnostno organizirana in v njej strokovnjaki, prebivalci ter uporabniki sodelujejo z izvajalcem prenove (mestno upravo). Določitev območja prenove mora potekati na podlagi izraženih potreb in želja prebivalcev mesta ter na podlagi jasno zastavljenih strokovnih kriterijev. Odprta pisarna v nadaljevanju procesa deluje kot generator prenove in je locirana v izbranem območju. To omogoča učinkovito vodenje procesa, stalno komunikacijo z deležniki prenove in generiranje skupnosti (»community building«). Omogoča sprotno odpravljanje konfliktov v prostoru in zagotavlja končno uspešnost časovno omejenega projekta prenove.

Župan odprtim pisarnam za urbano prenovo podeli mandat za delovanje v opisanem obsegu.

- Omogočiti in izvajati participatorno prenovo stanovanjskih sosesk in povezanega javnega prostora,
- projekti za ponovno rabo opuščene in degradirane industrijske stavbne dediščine.

UKREP 22: PRENOVA JAVNIH POVRŠIN

Ukrepi za predružačenje degradiranih površine in vzpostavljanje prostorsko-historičnih potencialov temeljijo na kvalitetnem javnem prostoru. Le-ta se zagotavljanja skozi dosledno politiko varovanja javnega interesa, vzvod prenove širših območij skozi kvalitetnejši javni prostor, omogočanja javnega delovanja raznolikih družbenih ali

¹³ Služba vlade RS za razvoj in evropsko kohezijsko politiko, MERILA ZA IZBOR OPERACIJ V OKVIRU OPERATIVNEGA PROGRAMA ZA IZVAJANJE EVROPSKE KOHEZIJSKE POLITIKE ZA OBDOBJE 2014–2020, str. 91

interesnih skupin skozi javne površine in sinergetske učinke dobro zasnovanih ter izvedenih javnih površin (rekreacija, storitveni sektor, povezava ter obogatitev programov javnih objektov, mikroklimatski vplivi, turizem in gostinstvo, bivalne kvalitete, gradbeništvo, ...).

- Prenova javnih površin poteka preko systemske in hierarhične (systemska vizija, projektna naloga, nadzor, ...) podpore Odprte pisarne za urbano prenovo z vsemi organizacijskimi enotami. Sistem in nadzor po celotnem in enakomerno podprtem mestnem območju je ključen za odpravo degradacij, vključitev širšega kroga meščanov in delovanje naštetih vzajemnih učinkov.
- Prenova javnih površin mora poleg izvedbenih korakov vključevati, informirati in vzpodbujati spremljajoče programe ter objekte, da bi lastniki ali investitorji prepoznali ekonomske priložnosti, ki se pojavljajo s prenovo javnega prostora.
- Omogočiti in izvajati projekte začasne rabe uličnega prostora.

UKREP 23: OPOLNOMOČENJE PREBIVALSTVA

Odločitve je potrebno sprejemati s prenosom odgovornosti na skupnost. V ta namen je potrebna formalizacija partnerskega odnosa med privatnim sektorjem, mestno upravo, nevladnimi in skupnostnimi organizacijami. V naslednjem koraku takšen pristop pripelje do participatornega načina reševanja problemov in vključevanja skupnosti.

Decentralizacija odločanja mora biti izvedena paralelno z vzpostavitvijo mehanizmov in pristopov, ki omogočijo lokalnim institucijam in organizacijam, da same implementirajo svoje odločitve (direktna akcija).

Informiranje in izobraževanje prebivalstva, ki mora biti naravnano v opolnomočenje prebivalstva in je povezan s projektoma odprta pisarne za urbano prenovo in preoblikovanjem mestnih četrti.

UKREP 24: TURIZEM KOT POVEZOVALNA DEJAVNOST V MESTU

PODUKREP 1: MESTO DESTINACIJ

V mestu je potrebno definirati atraktivne destinacije, ki bodo podlaga za prostorske in infrastrukturne povezovalne projekte. Destinacije je potrebno povezati v prostorski sistem, ki podpira kvaliteto bivanja v mestu, dostopnost do zelenih površin in pomembno turistično infrastrukturo.

PODUKREP 2: POVEZOVANJE KULTURNE DEDIŠČINE (1) S TURIZMOM IN (2) MESTNO PRENOVO

Projekte prenove je potrebno zastaviti na takšen način, da so tudi v fazi izvajanja atraktivni in zanimivi za obiskovalce mesta, ter tako, da ne pomenijo finančne izgube ali motnje pri delovanju ekonomije mesta. Zavod za varovanje kulturne in Zavod za varovanje naravne dediščine se mora aktivno in podporno vključevati v procese prenove. Historični objekti v mestu morajo v času izvajanja prenov biti v te kontekstualno vpeti.

PODUKREP 3: POVEZOVANJE KULTURNEGA SEKTORJA S TURIZMOM

Oblikovati ponudbo in promovirati mesta kot ciljne lokacije z bogato kulturo in ustvarjalnostjo, kot kraj za preživljanja »kulturnih počitnic«. Kulturne vsebine posebej poudariti pri turistični promociji Maribora. Turisti ponuditi muzeje in razstavišča, prikaze kulturnih tradicij, festivale, koncerte in gledališke dogodke. Nadalje izvesti sledeče podukrepe:

- podpreti projekte povezovanja etnoloških vrednosti, kulturne dediščine mesta in turistične ponudbe z ugodnejšimi najemninami za prostore,
- sprejeti strategijo kulturnega turizma Mestne občine Maribor.

PODUKREP 4: PROMOCIJA MESTA – ZNAMČENJE IN TRŽNA ZNAMKA

Znamčenje mest že nekaj časa ne zanima več samo marketinških službah in oddelkov za komuniciranje, temveč

vse bolj postaja vprašanje, s katerim se ukvarjajo prebivalci, deležniki in vsi akterji, povezani z nekim območjem¹⁴:

- lokalna uprava prevzame pobudo pri spodbujanju sodelovanja pri znamčenju mesta, torej »fleksibilnega sodelovanja s fleksibilnimi partnerji«. Ekipa, ki se znotraj občine ukvarja s promocijo mesta, mora biti legitimna v takšni meri, da lahko v začetni fazi prevzame pobudo, to pa pomeni, da ima natančno dodeljene odgovornosti in močno politično podporo,
- celostno mestno znamčenje povezati z izgradnjo celostne, izčrpne in posodobljene zgodbe modernega mesta. To je koncept »znamke«, preslikan na mesta in kraje. Celotna zgodba se nato prefiltrira skozi komunikacijske kode, s katerimi se oblikuje set osrednjih sporočil in pripovedi (besedilni del) ter vizualni del komunikacijske strategije,
- celostno znamčenje mesta je ustvarjanje skupnih delovnih področij za različne subjekte, ki ciljajo na različne skupine: obiskovalce, investitorje, znanja, ... in prebivalce. Gre za aktiviranje sinergij med različnimi prednostmi mesta za sestavo skupne zgodbe, ki naj se kaže v jasnejšem pozicioniranju mesta,
- s pomočjo znamčenja motiviranje in boljša razporeditev energije ter naporov z učinkovitim medoddelčnim sodelovanjem znotraj uprave, saj ima celostno mestno znamčenje močan čezsektorski značaj.

UKREP 25: KULTURA ZA URBANO PRENOVO

Kulturni projekti igrajo vse pomembnejšo vlogo v urbanih prenovah evropskih mest že od sredine 80 let. Aktualni razvoj te vloge se osredotoča na potencial kulturnih aktivnosti v mestu, da delujejo kot podpora skupnostno-vodeni urbani prenovi.¹⁵ Ukrep poleg generalne vsebinske podpore kulturnih ustanov in ustvarjalcev urbani prenovi vključuje:

- oblikovanje kulturne četrti,
- podpora kulturnim aktivnostim v okviru urbane prenove in oživljanja urbanih območij,
- podpora mobilnim kulturnim projektom, ki povezujejo mestne predele s selitvijo kulturnega programa in povezovanjem akterjev (npr. mobilni kino za kulturne domove ipd.).

UKREP 26: EKOLOŠKA IN ENERGETSKO VARČNA STANOVANJSKA INFRASTRUKTURA

PODUKREP 1: AKTIVIRANJE POTENCIALA PRAZNIH STANOVANJ IN LOKALOV

(1) UPRAVLJANJE PRAZNIH PROSTOROV S POMOČJO NVO

Skozi partnerstvo med mestno upravo in NVO na področju rabe prostora in rabe nepremičnin se izvajajo projekti prenove posameznih izpraznjenih objektov in lokacij v mestu. Mesto zagotavlja finančni fond in druge upravne rešitve, ki NVO omogočijo izvajanje projektov v javnem interesu oziroma v interesu mesta. Prenove in revitalizacija se izvaja skupnostno ali z uporabo socialno naprednih in vključujočih modelov rabe prostora ter povezovanja ljudi v mestu.

PODUKREP 2: PODPORA STANOVANJSKIM ZADRUGAM IN KOOPERATIVAM

Pri zagotavljanju ustrezne stanovanjske infrastrukture (izvajanju stanovanjske politike) je potrebno prednost dati združni in skupnostni gradnji ter prenovam. Potrebno je definirati postopke, skozi katere se te organizacije finančno in postopkovno podprejo.

PODUKREP 3: PODPORA NAPREDNIM PROJEKTOM NA PODROČJU STANOVANJSKE GRADNJE

Mestna uprava mora definirati politiko obdavčitve in dostopa do finančnih mehanizmov za kvalitativno diferenciacijo znotraj nepremičninskega trga. Gre za projekte, ki so trajnostno usmerjeni in izpolnjujejo

¹⁴ <http://urbact.eu/citylogo>

¹⁵ Landry, Charles: The art of regeneration: urban renewal through cultural activity, 1996

preddefinirane kriterije, s ciljem dviga kvalitete stanovanjske gradnje in razvoja nepremičninskega trga (primer: samozadostne stanovanjske soseske).

5.5 PREDNOSTNA USMERITEV 5: prizeMljeni Maribor

Navezava mesta na prostore ob reki, nov ekološki in zelen pristop k prenovi javnih površin

UKREP 27: PREUREDITEV ZELENEGA OBROČA

V celoviti prenovi dojemanja in upravljanja zelenega sistema mesta se zeleni obroč prelevi iz sorazmerno funkcionalno pasivne zelene prvine sistema v programsko, oblikovno in upravljavsko bolj privlačen obmestni zeleni prostor. Obenem je zaradi velikosti območja in težav upravljanja treba stremeti k mešani rabi obmestnega odprtega zelenega prostora in sinergetskim učinkom z vidika socialno-klimatskih vplivov, rekreacije, športa, turizma in mestotvornosti.

UKREP 28: INTEGRACIJA REKE, MARIBORSKEGA OTOKA IN NARAVNE STRUGE

Mariborski otok se vključi v izvedbo urbane turistično rekreacijske promenade, ki se zrcali na levem in desnem bregu reke in nabrežje v območju starega mestnega jedra povezuje proti zahodu z Otokom in proti vzhodu z območjem naravne struge Drave. Povezovanje ni le z izboljšano prostorsko stopnjo kvalitete promenade ob reki, temveč tudi z dodatnimi pristočnimi in turističnimi programi. Le-te temeljijo na izrabljanju naravnih in ustvarjenih danosti prostora.

Projekti in programi vključevanja reke v urbano strukturo imajo prečne in vzdolžne poudarke. Vzdolžni profil in pripadajoči programi imajo sledeče cilje in usmeritve:

- povezovanje SMJ do zavarovanih območij ob reki (naravna struga, Otok, krajinski park), ki so dejansko bližje kot velja mentalna predstava,
- vključevanje dnevnih migracij prebivalstva v trajnostni povezovalni koridor ob reki,
- izkoriščanje in povečevanje rekreacijskega in turističnega potenciala vzdolž reke (naravna struga, Studenci s studenci, Huzarski skok, Benetke, plaža, dvonivojska pot, ...).

Projekti za prečno prostorsko programsko smer vsebujejo sledeče urbane ureditve:

- dostopi do reke (Benetke, ...),
- naravno in ustvarjeno kopališče ob reki,
- premostitve reke in nivojski prehodi (desni breg),
- programske točke na reki (razgledišča, počivališča, ponudba hrane in pijače, rekreacija, začasno bivanje, ...).

UKREP 29: UREDITEV LINEARNIH PARKOV IN PREOBLIKOVANJE MESTNIH GOZDOV

Program in ukrepi temeljijo na obsežnem fondu javnih zelenih površin, ki jih mestna ekonomija in upravljavski model težko planirata in urejata na primeren način sodobnih bivalnih standardov v mestu.

- Strokovna in koordinacijska vloga nove pisarne za javne zelene površine v mestu,
- nove linearne parkovne poteze na obstoječem zelenem sistemu, ki bo povezal mestne četrti s hrbtenico ob Dravi,
- možnost dopolnilnih programov iz zasebnega sektorja v javni funkciji in alternativnih oblik financiranja linearnih parkov,
- inicialne linearne ureditve v mestnih gozdovih za začetek »revitalizacije«,
- nov upravljavsko-vzdrževalni modeli za mestne gozdove.

UKREP 30: ZELENE STREHE, REKIKLIRANJE, LOČEVANJE ODPADKOV

Program in ukrepi imajo cilj zmanjšanja negativnih okoljskih in prostorskih vplivov, ki jih imajo ravne strehe,

večja parkirišča in komunalne površine.

- Izraba sistemskih podpornih programov in sredstev za izvedbo zelenih strešnih vrtov kot zmanjšanje pritiska odvajanja meteornih vod in zmanjšanja temperaturnega pregrevanja,
- ozelenitev večjih odprtih parkirnih površin kot zmanjšanje pritiska odvajanja meteornih vod in zmanjšanja temperaturnega pregrevanja mesta,
- ureditev komunalnih točk za ločevanje odpadkov (urbana oprema, informacije, ozelenitev, ...),
- nov stimulacijski modeli (dajatve) za lastnike/investitorje ozelenjenih odprtih parkirnih površin in strešnih vrtov.

UKREP 31: CESTNE IN PARKIRNE POVRŠINE S KRAJINSKIMI PRVINAMI IN DREVOREDI

Program in ukrepi imajo cilj zmanjšanja negativnih okoljskih in prostorskih vplivov, ki jih imajo ravne strehe, večja parkirišča in komunalne površine.

- Strokovna in koordinacijska vloga nove pisarne za javne zelene površine v mestu,
- projekti drevorednih zasaditev obcestnega prostora za boljšo mestotvorne, ekološke in socialne kvalitete mestnih vpadnic in cest,
- koordiniran in usklajen projekt linearnih parkov in drevorednih potez v mestu.

UKREP 32: VODA KOT KVALITETA IN POTENCIAL

Program in ukrepi imajo cilj zmanjšanja neugodnih klimatskih vplivov na mesto, povečevanje ekološke raznovrstnosti in kvalitete bivanja.

- Strokovna in koordinacijska vloga nove pisarne za javne zelene površine v mestu,
- projekti vodnih ureditev (zadrževalniki, sonaravne ureditve, fontane, pitniki) v vseh delih mesta za dosego urbanističnih, ekoloških in socialnih ciljev,
- projekt učnih vsebin, vezanih na vodne ureditve in vodovarstvena območja (vodna stena).

UKREP 33: VRNITEV JAVNEGA PROSTORA (MESTO BREZ REKLAM, UPOŠTEVANJE JAVNEGA DOBRA)

Program in ukrepi imajo cilj vzpostavitve ukrepov in ozaveščanje prebivalcev, investitorjev in uprave o pomenu in nedotakljivosti javnega prostora.

- Strokovna in koordinacijska vloga nove pisarne za urbanizem pri določilih za izrabo javnega prostora (oglaševanje, gostinska ponudba, rekreacija, ...),
- podpora projektom, ki bi vračali nelegalno ali nelegitimno prisvojenega javnega prostora ali/in ozaveščali o pomenu javnega prostora v mestu.

UKREP 34: NADGRADNJA STANDARDOV ZA ODPRTE POVRŠINE

Program in ukrepi imajo cilj v nadgradnji in implementaciji standardov za javne odprte površine v mestu.

- Strokovna, upravna in koordinacijska vloga nove pisarne za urbanizem in zelene površine pri standardih, normativih za javni odprti prostor,
- podpora programom in projektov, ki bi Maribor uvrstili na globalno lestvico kvalitete mest in ustvarjanja bivalne blagovne znamke.

5.6 CELOVIT URBANI PROJEKT

Navedeni ukrepi se izvajajo v okviru Celovitega urbanega projekta (sestavljenega iz projektov projektnega dela strategije). Ta temelji na elementih, specificiranih v dokumentu *Smernice za pripravo trajnostnih urbanih strategij* in izhaja iz TUS-MOM. Predlagani projekti so del celovite urbane prenove in drugi celoviti posegi na območju mesta (urbanem območju), ki na povezan način vključujejo reševanje vsaj dveh, lahko pa tudi več tematskih ciljev.

Prednostna področja zajemajo:

- energetska učinkovitost, predvsem energetska prenova,
- trajnostno mobilnost,
- izboljšanje stanja okolja, predvsem kvalitete zraka zaradi prevelike vsebnosti trdnih delcev PM10,
- podporo podjetništvu, zlasti prostorske pogoje za vzpostavitev ali rast podjetij,
- prilagajanje podnebnim spremembam in preprečevanje naravnih nesreč,
- socialno vključenost.

Prednost imajo projekti, ki ustvarjajo nova stalna delovna mesta v gospodarstvu, izboljšuje kvaliteto okolja in življenja v urbanih območjih ter izboljšujejo poslovno okolje.

6. IMPLEMENTACIJA STRATEGIJE

*Preučuj preteklost, če želiš oblikovati prihodnost.
(Konfucij)*

ODGOVORNOST ZA IZVAJANJE

Za izvajanje Trajnostne urbane strategije Mestne občine Maribor je odgovoren župan, ki pa lahko za izvajanje pooblasti podžupana ali direktorja mestne uprave. Oseba, ki je odgovorna za izvajanje TUS, je zadolžena za tekoče spremljanje izvajanja strategije in izvedbenega načrta ter pripravo letnega poročila o izvajanju strategije mestnemu svetu MOM.

STRATEŠKI SVET

Strateški svet za TUS je telo, ki ga župan imenuje oziroma ohrani za potrebe spremljanja izvajanja TUS in spremembe oziroma nadgraditve posameznih strateških usmeritev. Mestni svet z odlokom ustanovi Strateški svet kot neodvisno telo, ki spremlja izvajanje TUS, predlaga njegove dopolnitve in spremembe ter obravnava odprta vprašanja, vezana na TUS, in o njih sprejema stališča. Mestnemu svetu, županstvu in mestni upravi svetuje in poroča o stanju trajnostne urbane strategije v MOM. Z odlokom se določi način imenovanja in pristojnosti Strateškega sveta, način svojega dela pa uredi s poslovníkom.

OPERATIVNO IZVAJANJE

K operativnemu izvajanju TUS je zavezana vsa občinska uprava, javni zavodi in službe, za usmerjanje operativnega izvajanja projektov pa je zadolžen direktor javne uprave oziroma koordinator izvajanja strategije, imenovan s strani župana. Glavni cilj koordinatorja je spremljanje uresničevanja ciljev strategije, spremljanje poteka izvajanja projektov ter priprava poročila o izvajanju strategije. Spremljanje izvajanja TUS je razdeljeno na tekoče spremljanje (za spremljanje katerega je odgovoren koordinator izvajanja strategije), letno spremljanje (za spremljanje katerega je odgovoren Strateški svet in Mestni svet MOM) in večletno spremljanje (za spremljanje katerega je odgovoren Mestni svet MOM).

VREDNOTENJE

Nadzor in evaluacijo je potrebno v začetni fazi načrtovanja eksplicitno vgraditi v urbane projekte. Zagotoviti je potrebno sredstva za izvajanje neodvisne evaluacije s široko načrtovano deseminacijo rezultatov projekta ne glede na njegovo uspešnost oziroma neuspešnost. Projekt s slabimi rezultati je lahko pomembna priložnost za pridobivanje izkušenj in znanja, vendar le v primeru ustreznega vrednotenja.

V vseh projektih je potrebno zagotoviti transparentnost delovanja akterjev in njihovo odgovornost, tudi z določitvijo jasnega mandata za delovanje in podelitvijo ustreznih pooblastil.

POROČANJE

Letno poročilo o izvajanju strategije vključuje:

- pregled uresničevanja ciljev TUS,
- kratko poročilo o izvajanju posameznih projektov oz. programov,
- pregled ključni težav v izvajanju TUS ter potencialnih predlogih za izboljšanje TUS oziroma posamezne strategije v TUS.

Spremembe TUS se uvedejo skozi novelacijo strategije vsakih 5 let oziroma na podlagi predlogov, ki jih obravnava Strateški svet, ter potrdi Mestni svet MOM na predlog župana. Ob spremembah oziroma novelaciji se opravi tudi vrednotenje izvajanja strategije.

Za potrebe obveščanja in vključevanja javnosti v sooblikovanje TUS, bodo gradiva preoblikovana v sporočila za javnost in najmanj 1x letno objavljena na internetni strani MOM. Strateški svet, Mestni svet oziroma župan pa lahko po potrebi tudi organizirajo javno predstavitev izvajanja TUS, preko katere omogočijo javnosti aktivno udeležbo pri izvajanju strategije.

KAZALCI USPEŠNOSTI

Kazalci uspešnosti predstavljajo osnovo za vrednotenje posameznega ukrepa, posledično pa tudi za oceno uspešnosti posameznega prednostnega področja in za celotno oceno uspešnosti TUS. Glede na to, da so prednostna področja utemeljena skozi specifične in projektne ukrepe, pri katerih pa vsebine ni mogoče univerzalno in posplošeno določiti, je tudi celotna opredelitev kazalcev uspešnosti izvedljiva le v omejenem obsegu. Kazalci uspešnosti so v ta namen sistemsko in funkcijsko opredeljeni, nimajo pa dokončne ali podrobne opredelitve, saj je ta vezana na projekte, skozi katere se ukrep izvaja. Vendarle je podajanje okvirnih sklopov vrednotenij nujno tako iz vidika uporabnosti strategije kot tudi za povratno zanko med konkretnimi ukrepi, projekti ali programi in strateškimi odločitvami.

Evalvacija je predvidena na treh nivojih:

1. Evalvacija skozi sklope oziroma stebre Trajnostne urbane strategije za Maribor izhaja iz niza obstoječih, prirejenih in izpeljanih kazalnikov, meritev ter opažanj. Posamični nizi ocenjevanj na osnovi (prevladujočih) merljivih kazalnikov se opredeljujejo in promovirajo kot blagovna znamka indeksiranja, ki je prirejena merilu mesta, njegovim strukturnim, gospodarskim in družbenim problemom in načeti samopodobi. Pet sklopov sektorsko in skupno vnaša v fazo preverjanja skupni indeks, ki dopolnjuje oceno, ali strategija deluje. Obenem je ta sklop le del spremljanja in ocenjevanja, ki je dopolnjuje vrednotenje projektov in ciljev OP.

Tabela 15: Kategorije sistemskega ocenjevanja učinka TUS za Maribor

saMozadostni Maribor	mobilni Maribor	preMeteni Maribor	Mestni Maribor	prizeMljeni Maribor
<ul style="list-style-type: none"> ▪ brezposelnost ▪ delež prehranske samooskrbe ▪ število in uspešnost 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ delež javnega prometa ▪ delež kolesarjev in pešcev v dnevnikih 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ stopnja zadovoljstva meščanov z upravo, servisom in demokracijo (ankete) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ strokovna in upravljalska preobrazba mestne uprave 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ okoljski kazalci (zrak, voda, prst, hrup) ▪ delež zelenih in

novih oblik podjetništva (MSP, start-up podjetja, inkubatorji, ...) ▪ delež mladih z urejenim bivanjskim standardom ▪ nižji socialni transferji ▪ cena nujnih komunalnih stroškov na prebivalca ▪ biotska raznovrstnost, ...	migracijah ▪ varnost prometa ▪ kazalci porabe energije na prebivalca ▪ sekundarni mobilnostni ukrepi (bivalno okolje, delo na domu, informacijski oblak – big data, ...)	▪ preobrazba mestnih četrti in krajevnih skupnosti ▪ vzpostavitev sosesk ▪ konkurenčnost gospodarstva ▪ konkurenčnost Univerze	▪ kazalci turističnega obiska in privlačnosti ▪ kulturna ponudba in dostopnost prireditev ▪ energetski kazalci ▪ informacijska opremljenost mesta in družbe ▪ interakcije med prebivalci	rekreacijskih površin na prebivalca ▪ dostopnost zelenih in rekreacijskih površin na prebivalca ▪ javni programi na javnem odprtem prostoru ▪ zdravstveni kazalci
--	---	---	--	--

2. Evalvacija skozi vsebinsko definirane specifične kazalce uspešnosti. Ta sklop se časovno in fazno nanaša na spremljanje in ocenjevanje učinkov usmerjenih ukrepov, ki se izvajajo skozi projekte, programe in odločitve. Usmerjeno delovanje ima večjo stopnjo objektivnosti ocenjevanja in vrednotenja, neposredno merljivo posledico delovanja in hitrejši odzivni čas. Vendarle so nekateri projekti ozko usmerjeni in je zaradi narave strategije treba vrednotiti integrirane, kompleksne in interdisciplinarne učinke. Obenem je podlaga strategija, njena zasnova, usmeritev in pravilnost. Projektne učinke je treba vrednotiti tudi na sistemskem nivoju z omenjenimi petimi indeksi.
3. Evalvacijo skozi usmeritve za spodbujanje trajnostnega urbanega razvoja v Sloveniji, ki so opredeljene v OP. Ciljno ali prioritarno vrednotenje treh glavnih željenih izboljšav se meri tako na projektnem nivoju kot tudi sistemsko z indeksi. Predmetni cilji imajo namreč implikacijo na več področjih in programskih sklopih.

Iz navedenega izhaja, da mora vrednotenje vsakega ukrepa poleg predmetno specifičnih elementov, ki so definirani s posameznim projektom oziroma ukrepom/prednostnim področjem, vsebovati tudi evalvacijo skozi prispevek projekta k specifičnim ciljem OP, ki so (1) povečanje učinkovitosti rabe energije v gospodinjstvih, (2) razvoj urbane mobilnosti za izboljšanje kakovosti zraka v mestih in (3) učinkovita raba prostora v urbanih območjih (PRILOGA A), ter evalvacijo skozi usmeritve za spodbujanje trajnostnega urbanega razvoja v Sloveniji, ki so opredeljene v OP (PRILOGA B).

Vrednotenje treh nivojev opravi izvajalec končnega poročila v tabeli DINAMIKA IZVAJANJA UKREPOV ZA DOSEGO CILJEV in kratki opisni obliki.

OBLIKOVANJE SPECIFIČNIH KAZALCEV USPEŠNOSTI

Kazalce uspešnosti vsebinsko opredeli izvajalec evalvacije. Le-ta mora posedovati strokovno usposobljenost, povezavo s projektno skupino strategije in neodvisnostjo od političnih odločitev. Nakazuje se sodelovanje oziroma vključitev že omenjenih in predlaganih oblik odprtih pisarn in pisarn dinamičnega urbanizma. Za izvajanje letnih poročil evalvacije skozi predlagan model ocenjevanja predstavljajo prevladujočo prvo vsebinske ocene TUS. Osnova za oblikovanje kazalcev uspešnosti so evalvacijska poročila projektov, ki so bili izvedeni pod okriljem TUS oziroma so bili vključeni v TUS za potrebe izvajanja specifičnega ukrepa.

Posamezni kazalec uspešnosti mora:

1. biti osnovan na evalvaciji izvedenega projekta,
2. biti relevanten z ukrepom/prednostnim področjem, za katerega služi kot kazalec,
3. biti smiselno umeščen v celostno oceno uspešnosti TUS.

Končno poročilo mora vsebovati kratek opis oblikovanja modela kazalcev uspešnosti, ocene, argumentacijo in priporočila za dopolnitve ukrepov ali strategije.

DINAMIKA IZVAJANJA UKREPOV ZA DOSEGO CILJEV

Opomba: Ukrepi strategije prispevajo k specifičnim ciljem OP za izvajanje kohezijske politike v obdobju 2014–2020, ki se navezujejo na urbana območja. To so: (1) povečanje učinkovitosti rabe energije v gospodinjstvih, (2) razvoj urbane mobilnosti za izboljšanje kakovosti zraka v mestih in (3) učinkovita raba prostora v urbanih območjih. V stolpcu »Skladnost s prioritetai« je navedena skladnost ukrepa s specifičnim ciljem.

Tabela 16: Dinamika izvajanja ukrepov TUS za Maribor in usklajenost z OP

Prednostna usmeritev	Ukrep:	OP KP 2014–2020:	2016	2017	2018	2019	2020
saMozadostni Maribor	UKREP 1: AKTIVACIJA LASTNIH POTENCIALOV IN LASTNE EKONOMIJE	[3] Dinamično in konkurenčno podjetništvo za zeleno gospodarsko rast	X	X	X	X	X
	UKREP 2: VZPOSTAVITEV SISTEMA SAMOOSKRBE	[4] Trajnostna raba in proizvodnja energije in pametna omrežja		X	X	X	X
	UKREP 3: ZAČASNA RABA DEGRADIRANIH OBMOČIJ			X	X	X	X
	UKREP 4: ZA URBANE VRTOVE IN ČEBELARJE	[6] Boljše stanje okolja in biotske raznovrstnosti		X	X	X	X
	UKREP 5: OBVLADOVANJE URBANE REVŠČINE		X	X	X	X	X
	UKREP 6: ZA MEDGENERACIJSKO POVEZOVANJE	[9] Socialna vključenost in zmanjševanje tveganja revščine	X	X	X	X	X
	UKREP 7: PROTIUKREPI DEMOGRAFSKI EROZIJI IN GETOIZACIJI	[10] Znanje, spretnosti in vseživljenjsko učenje za boljšo zaposljivost				X	X
	UKREP 8: ZA ZDRAVJE IN ZDRAVO PREHRANO			X	X	X	X
	UKREP 9: MESTNE SOSESKE Z LASTNO IDENTITETO					X	X
Mobilni Maribor	UKREP 10: POVEZOVANJE MESTA Z ŽELEZNIŠKO INFRASTRUKTURO IN LETALIŠČEM	[7] Izgradnja infrastrukture in ukrepi za spodbujanje trajnostne mobilnosti					X
	UKREP 11: IZKORIŠČANJE POTENCIALA KOLESARJENJA	[8] Spodbujanje zaposlovanja in transnacionalna mobilnost delovne sile		X	X	X	X
	UKREP 12: MESTO KRATKIH POTI				X	X	X
	UKREP 13: OBLIKOVANJE PRIVLAČNEGA JAVNEGA POTNIŠKEGA PROMETA				X	X	X
	UKREP 14: ZA MOBILNOST RANLJIVIH SKUPIN PREBIVALSTVA				X	X	X

preMeteni Maribor	UKREP 15: NOV NAČIN UPRAVLJANJA MESTA 15.1: OBLIKOVANJE TRAJNOSTNE PROSTORSKE POLITIKE – TRAJNOSTNI URBANIZEM KOT DRUŽBENA PLATFORMA 15.2: - TRAJNOSTNA ORGANIZACIJA (REORGANIZACIJA) UPRAVE MOM - ORGANIZACIJSKA ENOTA ZA STRATEŠKO CELOSTNO IN DINAMIČNO PROSTORSKO PLANIRANJE - ORGANIZACIJSKA ENOTA ZA TRAJNOSTNO UPRAVLJANJE ZELENIH POVRŠIN - ORGANIZACIJSKA ENOTA ZA TRAJNOSTNO MOBILNOST 15.3: POVEČANJE UČINKOVITOSTI UPRAVLJANJA	(1) Mednarodna konkurenčnost raziskav, inovacij in tehnološkega razvoja v skladu s pametno specializacijo za večjo konkurenčnost in ozelenitev gospodarstva [2] Povečanje dostopnosti do informacijsko komunikacijskih tehnologij ter njihove uporabe in kakovosti [11] Pravna država, izboljšanje institucionalnih zmogljivosti, učinkovita javna uprava, podpora razvoju NVO in krepitev zmogljivosti socialnih partnerjev		X	X	X	X
	UKREP 16: POVEČEVANJE KVALITETNEGA SODELOVANJA Z DRŽAVNIMI IN EU CENTRI (EU, SLO)		X	X	X	X	
	UKREP 17: PRESTRUKTURIRANJE MESTNIH FINANC			X	X	X	
	UKREP 18: PREOBLIKOVANJE MESTNIH ČETRTI				X	X	
	UKREP 19: INFORMACIJSKA PLATFORMA Z DIGITALIZACIJO PODATKOV	X	X				
	UKREP 20: SODELOVANJE MESTA Z UNIVERZO IN NEVLADNIMI ORGANIZACIJAMI	X	X	X	X	X	
Mestni Maribor	UKREP 21: CELOSTNA PRENOVA URBANEGA PROSTORA S POMOČJO ODPRTIH PISARN ZA URBANO PRENOVO	[4] Trajnostna raba in proizvodnja energije in pametna omrežja		X	X	X	X
	UKREP 22: PRENOVA JAVNIH POVRŠIN			X	X	X	X
	UKREP 23: OPOLNOMOČENJE PREBIVALSTVA	[10] Znanje, spretnosti in vseživljenjsko učenje za boljšo zaposljivost	X	X	X	X	X
	UKREP 24: TURIZEM KOT POVEZOVALNA DEJAVNOST		X	X	X	X	X
	UKREP 25: KULTURA ZA URBANO PRENOVO		X	X	X	X	X
	UKREP 26: EKOLOŠKA IN ENERGETSKO VARČNA STANOVANJSKA INFRASTRUKTURA		X	X	X	X	
prizeMljeni Maribor	UKREP 27: PREUREDITEV ZELENEGA OBROČA	[4] Trajnostna raba in proizvodnja energije in pametna omrežja			X	X	X
	UKREP 28: INTEGRACIJA REKE, MARIBORSKEGA OTOKA IN NARAVNE STRUGE		X	X	X	X	
	UKREP 29: UREDITEV LINEARNIH PARKOV IN PREOBLIKOVANJE MESTNIH GOZDOV	[5] Prilagajanje na podnebne spremembe			X	X	X
	UKREP 30: ZELENE STREHE, RECIKLIRANJE, LOČEVANJE ODPADKOV	[6] Boljše stanje okolja in biotske raznovrstnosti		X	X	X	X
	UKREP 31: CESTNE IN PARKIRNE POVRŠINE S KRAJINSKIMI PRVINAMI IN DREVOREDI		X	X	X	X	X
	UKREP 32: VODA KOT KVALITETA IN POTENCIAL		X	X	X	X	X
	UKREP 33: VRNITEV JAVNEGA PROSTORA (MESTO BREZ REKLAM, UPOŠTEVANJE JAVNEGA DOBRA)		X	X	X	X	X
UKREP 34: NADGRADNJA STANDARDOV ZA ODPRTE POVRŠINE		X	X	X	X	X	

7. PRILOGE

Cities have the capability of providing something for everybody, only when, they are created by everybody.
(Jane Jacobs)

PRILOGE

1. Grafična priloga 1: Urbano območje Mestne občine Maribor
2. Grafična priloga 2: Urbano območje Mestne občine Maribor – območje TUS
3. Grafična priloga 3: Urbano območje Mestne občine Maribor – območje CTN
4. Grafična priloga 4: Urbano območje Mestne občine Maribor – jedrno območje mesta

LITERATURA

Viri:

1. ZUM d.o.o., URBANISTIČNI NAČRT MESTA MARIBOR, KONCEPTUALNI DEL, september 2013
2. dr. Marjan Lep in soavtorji, CELOSTNA PROMETNA STRATEGIJA, junij 2015
3. Ministrstvo za okolje in prostor, STRATEGIJA PROSTORSKEGA RAZVOJA SLOVENIJE, 2004
4. European Commission, TOWARDS SUSTAINABLE URBAN DEVELOPMENT, 2003
5. European Commission, INTEGRATED SUSTAINABLE URBAN DEVELOPMENT FACTSHEET, 2014
6. European Commission, GUIDANCE FOR MEMBER STATES ON INTEGRATED SUSTAINABLE URBAN DEVELOPMENT, maj 2015
7. European Commission, GUIDANCE ON COMMUNITY-LED LOCAL DEVELOPMENT FOR LOCAL ACTORS, august 2014
8. DRIFT, TRANSITION MANAGEMENT IN THE URBAN CONTEXT, 2014
9. Committee on Spatial Development, EUROPEAN SPATIAL DEVELOPMENT PERSPECTIVE, 1999
10. European foundation for the improvement of living and working conditions, URBAN SUSTAINABILITY INDICATORS, 1998
11. The Academy of urbanism Freiburg, FREIBURG CHARTER - REQUIREMENTS ON URBAN DEVELOPMENT AND PLANNING FOR THE FUTURE, 2010
12. USUDS Network, SUSTAINABLE URBAN DEVELOPMENT STRATEGY, THE MEDCITIES APPROACH, 2011
13. European Commission, PROMOTING SUSTAINABLE URBAN DEVELOPMENT IN EUROPE - ACHIEVEMENTS AND OPPORTUNITIES, 2009
14. Služba vlade RS za razvoj in evropsko kohezijsko politiko, MERILA ZA IZBOR OPERACIJ V OKVIRU OPERATIVNEGA PROGRAMA ZA IZVAJANJE EVROPSKE KOHEZIJSKE POLITIKE ZA OBDOBJE 2014–2020, 2015

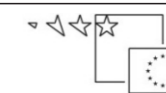
TUS MARIBOR

Prikaz območja CTN

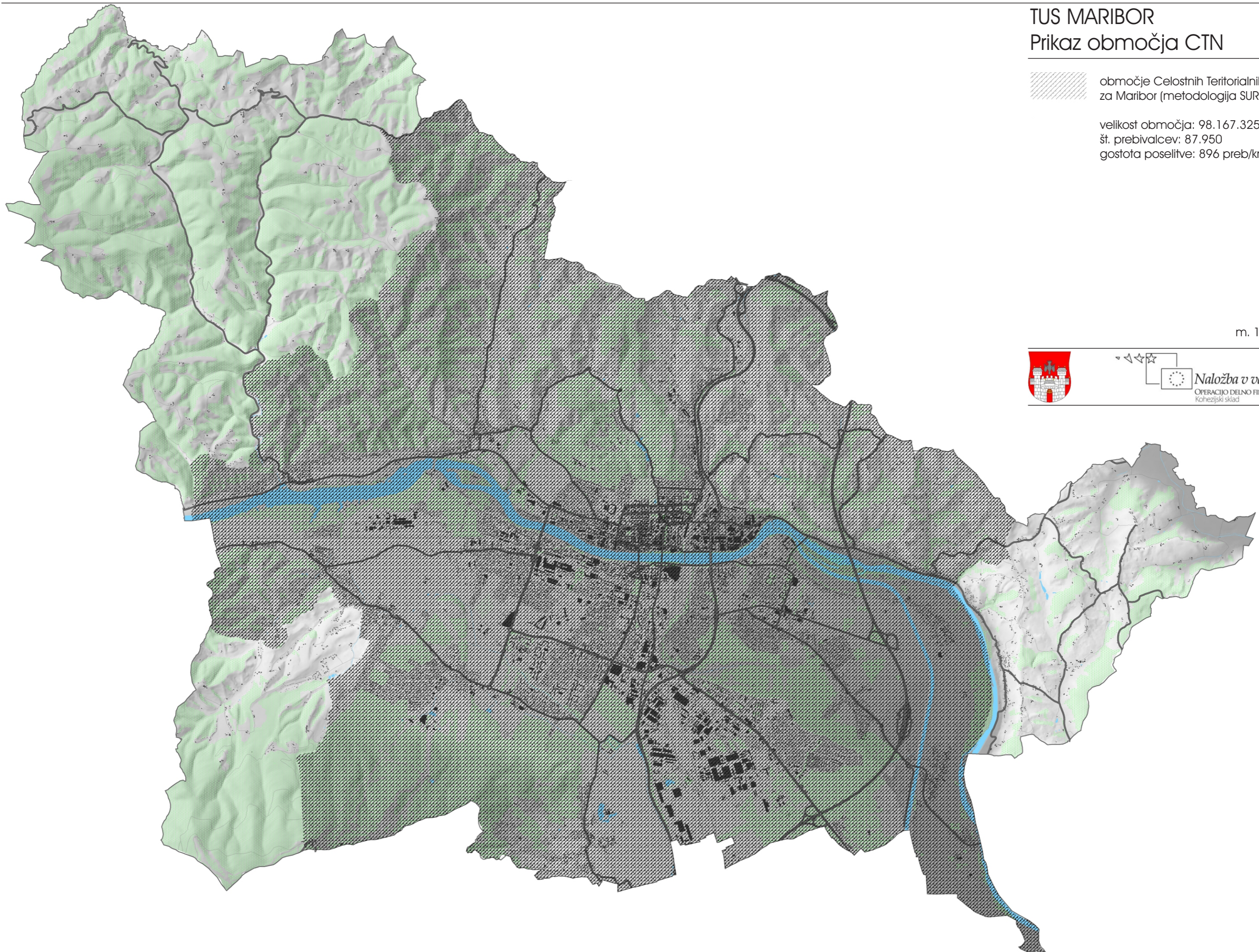
 območje Celostnih Teritorialnih Naložb (CTN) za Maribor (metodologija SURS)

velikost območja: 98.167.325 m²
št. prebivalcev: 87.950
gostota poselitve: 896 preb/km²

m. 1:50.000

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Kohzijski sklad

TUS MARIBOR

Prikaz območja TUS

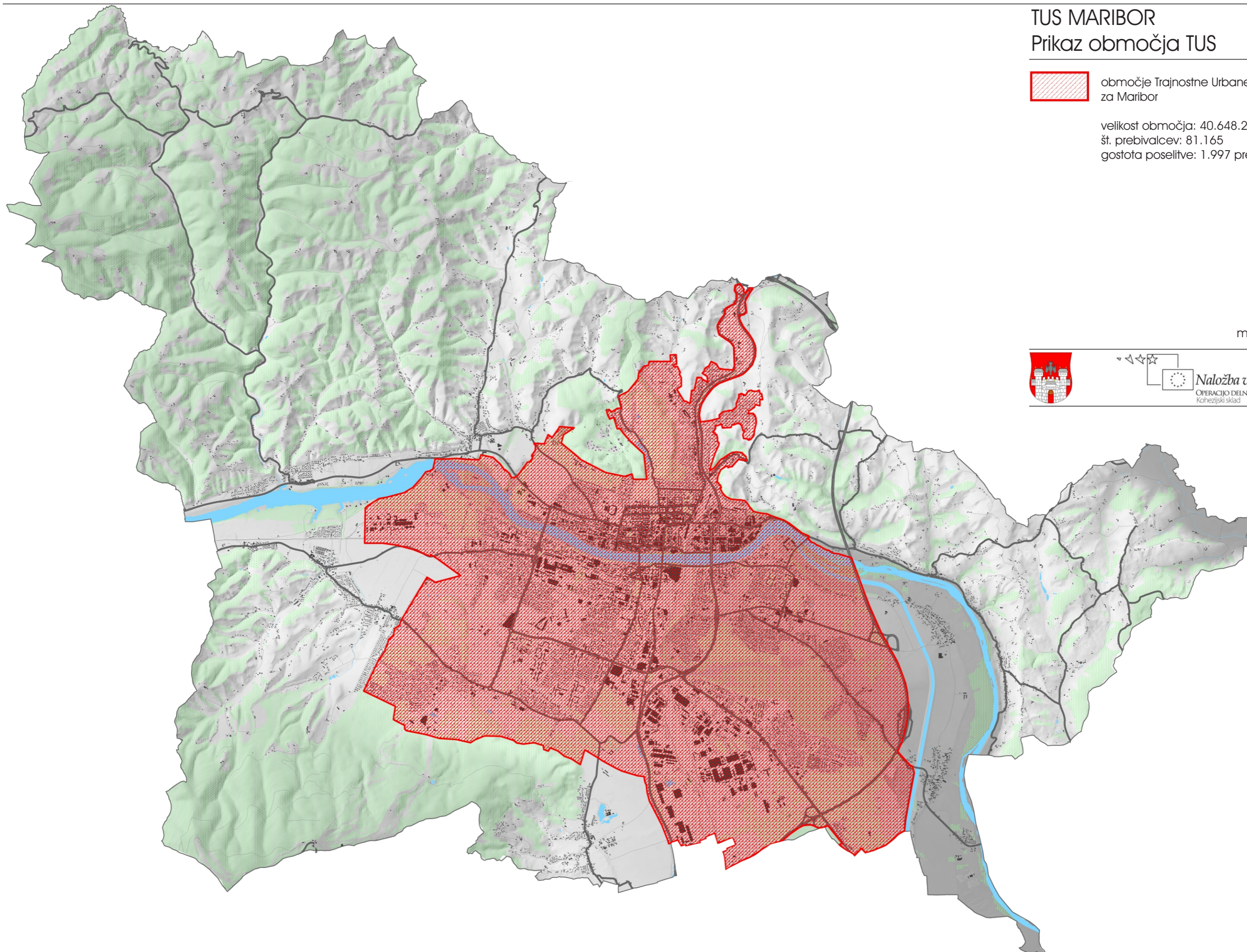
 območje Trajnostne Urbane Strategije za Maribor

velikost območja: 40.648.278 m²
št. prebivalcev: 81.165
gostota poselitve: 1.997 preb/km²

m. 1:50.000

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Kohezni sklad

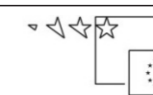
TUS MARIBOR

Prikaz območja TUS

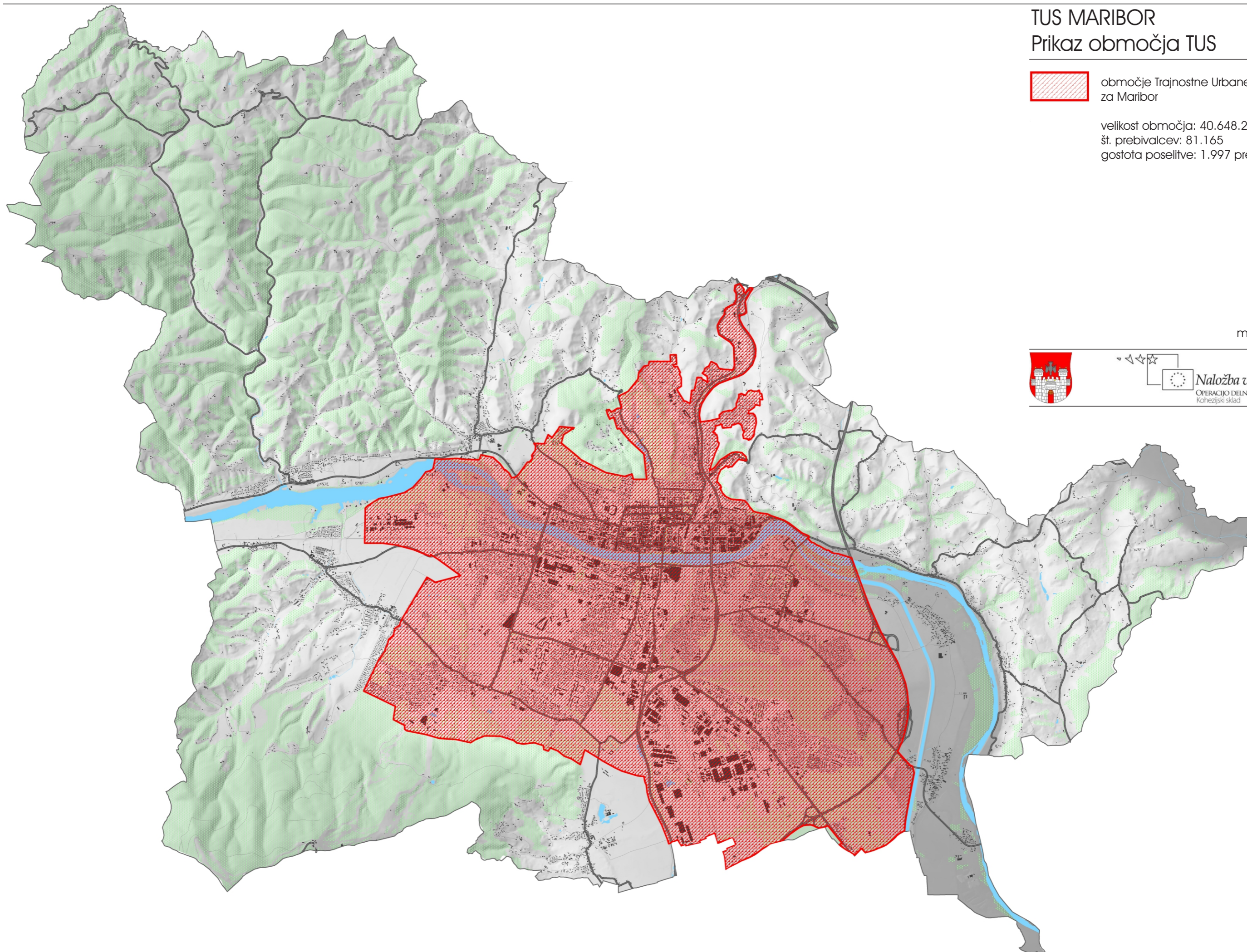
 območje Trajnostne Urbane Strategije za Maribor

velikost območja: 40.648.278 m²
št. prebivalcev: 81.165
gostota poselitve: 1.997 preb/km²

m. 1:50.000

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Kohezni sklad

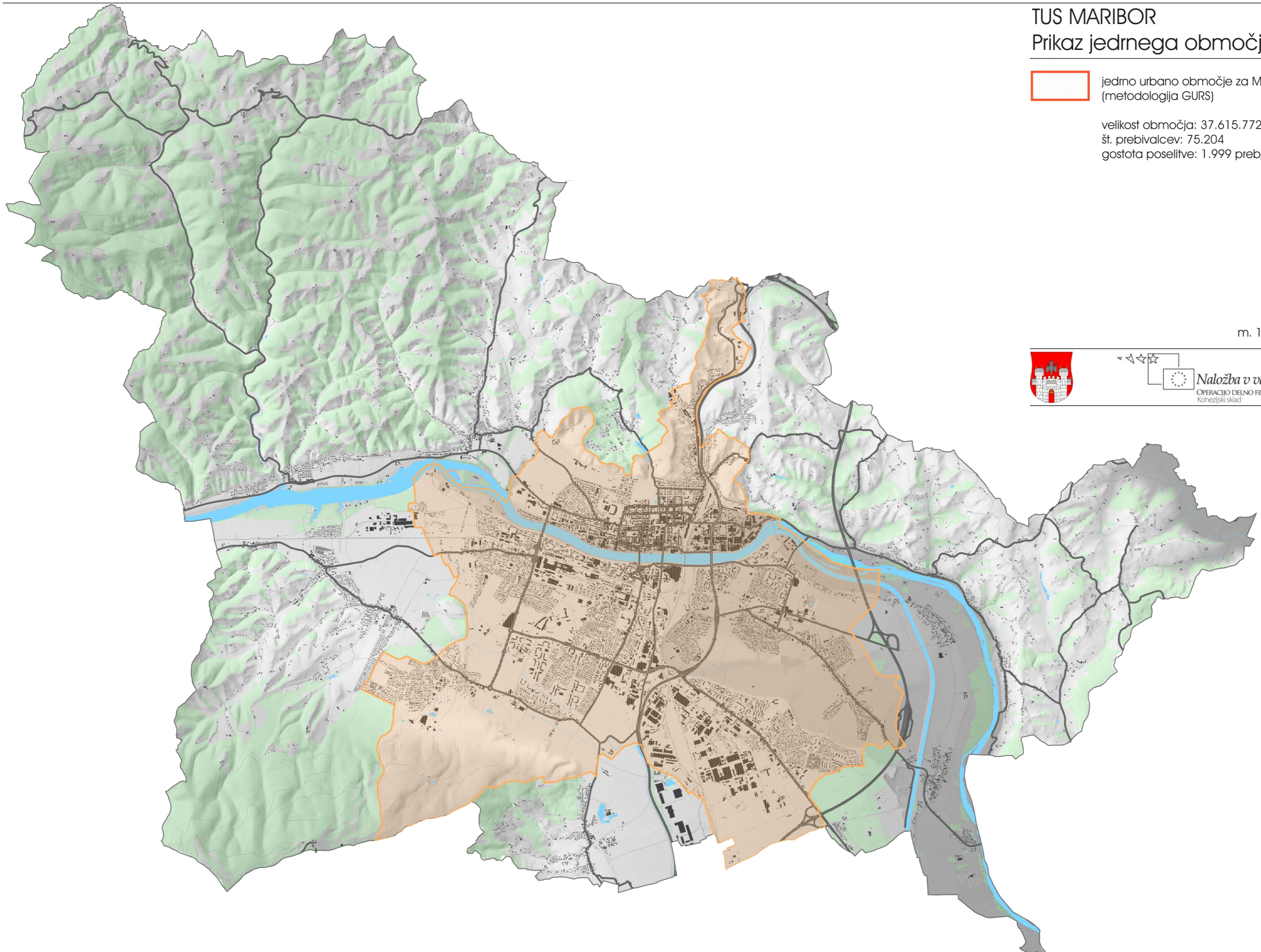

TUS MARIBOR

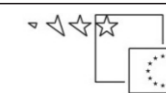
Prikaz jedrnega območja

 jedrno urbano območje za Maribor
(metodologija GURS)

velikost območja: 37.615.772 m²
št. prebivalcev: 75.204
gostota poselitve: 1.999 preb/km²

m. 1:50.000

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Koheznijski sklad

TUS MARIBOR

Prikaz urbanega območja

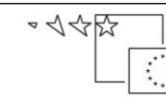
 območje Trajnostne Urbane Strategije za Maribor

 območje Celostnih Teritorialnih Naložb (CTN) za Maribor (metodologija SURS)

 urbano jedro območje za Maribor (metodologija GURS)

 povezave območja TUS s programi CLLD (Lokalne Akcijske Skupine)

m. 1:50.000

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Kohzijski sklad

